

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE 1986-2021 DÖNEMİ İKTİSADİ BÜYÜME VE
GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ**

CeydaNur AYAN

1930202009

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Ayşe DURGUN KAYGISIZ

ISPARTA-2023

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans /Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye’de 1986-2021 Dönemi İktisadi Büyüme Ve Gelir Dağılımı İlişkisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İmza

CeydaNur AYAN

Tarih

TEZ ORJİNALLİK BEYAN BELGESİ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	CeydaNur Ayan
Öğrenci Numarası	1930202009
Enstitü Ana Bilim Dalı	İktisat
Programı	İktisat
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Doç. Dr. Ayşe Durgun Kaygısız
Tez Başlığı	Türkiye'de 1986 – 2021 Dönemi İktisadi Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi
Turnitin Ödev Numarası	1984047164

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...98.... sayfalık kısmına ilişkin olarak, 19...../...12.../...2022... tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesininin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 14.... 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

- () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.
- () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;
Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...06.../...02.../...2023....

(İmza)
Danışmanın Unvanı-Adı-SOYADI
Doç. Dr. Ayşe Durgun Kaygısız

(AYAN Ceyda Nur, *Türkiye’de 1986-2021 Dönemi İktisadi Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta-2023)

ÖZET

İktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi, iktisatçılar tarafından birçok araştırmaya konu olmuş olmayada devam etmektedir. İktisat literatüründe ilk defa iktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisi Simon Kuznets tarafından geliştirilmiştir. Kuznets’e göre büyüme ve gelir dağılımı arasında “Ters U” ilişkisi bulunmaktadır.

Ülkelerin en önemli iktisat politikalarından birisi sürdürülebilir bir iktisadi büyüme oranını yakalamaktır. Fakat tek başına büyümenin gerçekleşmesi ülke ekonomilerin kalkınması için yeterli gelmemektedir. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında ortaya çıkan ana düşünce gelir dağılımının adaletli gerçekleştirilmesidir. Bu çalışmanın amacı 1986-2021 döneminde Türkiye’de Kuznets hipotezinin geçerliliğini sınamaktır. Bu amaçla Gini katsayısı, reel kişi başına düşen GSYH, GSYH deflatörü ve dış açıklık değişkenlerine ARDL sınır testi uygulanmıştır. Değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir. Fakat bahsedilen dönemde Türkiye için Kuznets hipotezin geçersiz olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Gelir dağılımı, büyüme, ARDL sınır testi

(AYAN Ceyda Nur, *The Relationship between Economic Growth and Income Distribution for the Period 1986-2021 in Turkey*, Master Thesis, 2023)

ABSTRACT

The relationship between economic growth and income distribution has been the subject of many studies by economists. For the first time in the economics literature, the relationship between economic growth and income distribution was developed by Simon Kuznets. According to Kuznets, there is an "Inverted U" relationship between growth and income distribution.

One of the most important economic policies of countries is to achieve a sustainable economic growth rate. However, the realization of growth alone is not sufficient for the development of the country's economies. The main idea that emerges in the economic development of countries is the fair distribution of income. The aim of this study is to test the validity of the Kuznets hypothesis in Turkey in the period 1986-2021. For this purpose, ARDL bounds test was applied to the variables of Gini coefficient, real GDP per capita, GDP deflator and external deficit. A long-term relationship was found between the variables. However, in the mentioned period, it was concluded that the Kuznets hypothesis was invalid for Turkey.

Key words: Income distribution, growth, ARDL limit test

ÖN SÖZ

Çalışmam boyunca benden bilgi ve tecrübesini esirgemeyen, her zaman güleryüzüyle bana destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Ayşe DURGUN KAYGISIZ'a sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca her süreçte maddi manevi yanımda olan her koşulda bana güvenen kıymetli anneme, babama ve kardeşime sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
TEZ ORJİNALLİK BEYAN BELGESİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

İKTİSADİ BÜYÜME KAVRAMI VE İKTİSADİ BÜYÜME TEORİLERİ

1.İKTİSADİ BÜYÜME TANIMI VE ÖZELLİKLERİ	3
1.1. İktisadi Büyüme	3
1.2. İktisadi Büyümenin Ölçülmesi.....	5
1.2.1. Reel Gayri Safi Milli Hasıla.....	5
1.2.2. Kişi Başına Düşen Hasıla.....	5
1.2.3. Satın Alma Gücü Paritesi (Tek Fiyat Kanunu)	6
1.2.4. İnsani Gelişme Endeksi.....	7
1.3. İktisadi Büyüme Teorileri	8
1.3.1. Geleneksel Büyüme Yaklaşımı	8
1.3.1.1. Adam Smith Büyüme Yaklaşımı	9
1.3.1.2. David Ricardo'nun Büyüme Analizi	13
1.3.1.3. Thomas R. Malthus'un Büyüme Analizi	18
1.3.1.4. Joseph A. Schumpeter Büyüme Yaklaşımı.....	22
1.3.1.5. Keynes'in Büyüme Görüşleri	24
1.3.2. Modern Büyüme Modelleri.....	25
1.3.2.1. Harrod – Domar Büyüme Modeli	25
1.3.3. Neoklasik Büyüme Modeli	29
1.3.3.1. Solow-Swan Modeli.....	30
1.3.4. İçsel Büyüme Modelleri.....	33

1.3.4.1. AK Modeli	34
1.3.4.2. Arrow- Romer Yaparak Öğrenme ve Bilgi Üretim Modeli	35
1.3.4.3. Robert J. Barro Modeli: Kamusal Harcama Modeli	37
1.3.4.4. Robert E. Lucas Modeli: Beşeri Sermaye ve Büyüme.....	38

2. BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE ÖLÇME YÖNTEMLERİ

2. GELİR DAĞILIMI.....	39
2.1. Gelir Dağılımı Kavramı ve Önemi	40
2.2. Gelir Dağılımı Türleri	42
2.2.1. Kişisel Gelir Dağılımı	42
2.2.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	43
2.2.3. Sektörel Gelir Dağılımı	44
2.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı	45
2.2.5. Birincil ve İkincil Gelir Dağılımı	47
2.3. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler	48
2.3.1. Enflasyon	48
2.3.2. Reel Faiz.....	49
2.3.3. İşsizlik	49
2.3.4. Nüfus Artışı.....	50
2.3.5. Eğitim.....	51
2.3.6. Göç	52
2.3.7. Kayıt Dışı Ekonomi	53
2.3.8. Vergiler	53
2.3.9. Teknoloji	54
2.3.10. Küreselleşme	54
2.3.11. Finansal Derinlik	54
2.4. Gelir Dağılımını Ölçme Yöntemleri.....	55
2.4.1. Lorenz Eğrisi.....	55
2.4.2. Gini Katsayısı.....	57
2.4.3. Pareto Katsayısı.....	58
2.4.4. Theil Endeksi	59
2.4.5. Değişim Aralığı	60
2.4.6. Varyasyon Katsayısı.....	60
2.4.7. Logaritmik Varyans	61

2.4.8.	Dalton Ölçütü	61
2.4.9.	Görelî Ortalama Mutlak Sapma	62
2.4.10.	Yüzde Payları	62
2.4.11.	Atkinson Eşitsizlik Ölçütü.....	63
2.4.12.	Kuznets Katsayısı	63

3. BÖLÜM

İKTİSADİ BÜYÜME GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİNE YÖNELİK KUZNETS EĞRİSİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR VE ZAMAN SERİSİ ANALİZİ

3. İKTİSADİ BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMI İLİŞİSİ.....	65
3.1. Kuznets Hipotezi	65
3.2. Kuznets Eğrisi	66
3.3. Literatür Taraması	67
3.4. Çalışmanın Amacı, Veri seti ve Bulgular.....	74
3.5. Durağanlık Testleri.....	74
3.5.1. ADF Birim Kök Testi	75
3.6. Eşbütünleme Analizi	76
3.6.1. ARDL Sınır Testi Yaklaşımı.....	77
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ.....	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Değişkenlerin Adı ve Kaynağı.....	74
Tablo 2: ADF Birim Kök Testi	76
Tablo 3: ARDL Sınır Testi Sonuçları (model 1, 1, 1, 3, 0).....	77
Tablo 4: ARDL (1, 1, 1, 3, 0) modeline göre Uzun ve Kısa Dönem Katsayıları.....	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Adam Smith'in Büyüme Süreci	9
Şekil 2: Ricardo'nun Büyüme Analizi	16
Şekil 3: İşçi Başına Düşen Çıktı Düzeyi	18
Şekil 4: Maltus'un Nüfus Teorisi	19
Şekil 5: Leontief Üretim Fonksiyonu	29
Şekil 6: Solow Modelinde İstikrarlı Denge	31
Şekil 7: Gelir Dağılımı Türleri ve Arasındaki İlişki.....	46
Şekil 8: Lorenz Eğrisi.....	56
Şekil 9: Pareto'nun Gelir Dağılımı Piramidi	58
Şekil 10: Kuznets Eğrisi	66
Şekil 11: CUSUM testi.....	80
Şekil 12: CUSUM of squares testi.....	80

GİRİŞ

Ülkelerin temel iktisat politikalarından olan iktisadi büyüme ve gelir dağılım konuları, refah ekonomisi açısından önemli bir yere sahiptir. Ülkelerin refah seviyesi ile ilişkilendirilen bu makroekonomik göstergeler, birçok iktisatçı tarafından çalışma konusu olmuştur. İktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ilk çalışma 1955 yılında Simon Kuznets tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuznets yapmış olduğu çalışmaya göre kişi başına düşen gelir seviyesinin artmasıyla iktisadi büyümenin yaşandığı ilk aşamada gelir eşitsizliğinde artış görülürken, iktisadi büyümenin ilerleyen aşamalarında ise gelir eşitsizliği azalmaktadır. Ulaşılan bu sonuç literatürde Kuznets Hipotezi olarak adlandırılmaktadır. Kişi başına düşen gelirin artmasıyla beraber gelir dağılımı eşitsizliğini ortaya koyan eğrinin “Ters-U” şekilde olması sebebiyle bu hipotez aynı zamanda “Ters-U Hipotezi” olarakta bilinmektedir.

Ülkelerin refah seviyelerinin karşılaştırılmasında, tek başına iktisadi büyüme işe yaramamaktadır. Refah seviyesinin geliştirilip ileri seviyeye taşınmasında, salt iktisadi büyüme trendindeki yükselişler yeterli değildir. Ülke içinde yaratılan katma değer toplumdaki herkes tarafından adil bir şekilde ulaşılması en az iktisadi büyüme kadar önem taşımaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir iktisadi büyümenin yanında adil bölüşümün sağlandığı, toplumsal barış ve huzurun gerçekleştiği, gelir eşitsizliğinin minimum seviyede gerçekleştiği ekonomik yapı, politika uygulayıcıların her zaman istediği ve amaçladığı bir durum haline gelmektedir.

Bu çalışmada, iktisadi büyüme ve gelir dağılım arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde, iktisadi büyüme teorik açıdan incelenerek iktisadi büyüme kavramı ve ölçme yöntemlerinden iktisat ekollerinin büyümeye bakış açısından bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde gelir kavramı üzerinde durulmuş, gelir ve gelir dağılımı kavramı açıklanarak gelir dağılımını etkileyen faktörler ve ölçme yöntemlerinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Kuznets hipotezinden bahsedilmiş, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisine yönelik literatür taraması yapılmıştır. İlerleyen dönemlerde verilerin artması ve kaynakların güvenilir hale gelmesiyle birlikte birçok iktisatçı yeni veri setlerine ulaşmıştır. Bununla birlikte gelir dağılımı ve büyüme ilişkisi farklı yöntemler ve veri setleriyle incelenmiştir. Çalışmada iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkisi Kuznets Hipotezi bakımından analiz edilmiştir. Bu bağlamda gelir dağılımını temsilen Gini katsayısı, büyümeyi temsilen kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla kullanılmıştır. Bunun yanında modele gelir dağılımı üzerinde direkt etkisi olacağı düşünülen enflasyon oranı ve dışa açıklık oranı dahil edilmiştir. Çalışmada 1986-2021 yılları arasında, Türkiye’de Kuznets eğrisi geçerliliği test edilmiştir. İlk olarak ADF birim kök testi uygulanmıştır. Değişkenler arasında farklı durağanlık olması sebebiyle ARDL sınır testine yönelinmiştir. Yapılan analiz neticesinde Türkiye’de Kuznets Hipotezi’nin geçerli olmadığı tespit edilmiştir.

1. BÖLÜM

İKTİSADİ BÜYÜME KAVRAMI VE İKTİSADİ BÜYÜME TEORİLERİ

1. İKTİSADİ BÜYÜME TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

1.1.İktisadi Büyüme

Ülkelerin en önem verdiği iktisat politikalarından biri iktisadi büyümedir. İktisadi büyüme ülkelere göre farklılık göstermektedir. Her ülke bölgesel, kültürel, yönetsel olarak birbirinden bağımsızdır. Ülkeler birbiri arasında rekabet içinde ve refah düzeyini artırma gayretindedir. Bu sebeple ülkelerin nihai hedefi her geçen gün iktisadi büyümeyi sağlamak ve süreklilik kazandırmaktır. Ülkelerin büyüme oranları birbirinden farklıdır. Büyüme ülkeler arasında aynı oranda ve hızda gerçekleşmez. Çünkü sermaye, iş gücü, teknoloji seviyesi, üretim kaynakları ülkelere göre değişkenlik göstermektedir.

Kişi başına düşen reel gelirdeki sürekli artışa iktisadi büyüme denilmektedir. İktisadi büyüme olabilmesi için bir devamlılık gerekmektedir. Ancak o zaman iktisadi büyümenin varlığından bahsedilebilir (Ünsal, 2007: 11).

İktisadi büyümede önemli olan büyük oranda büyümekten ziyade uzun dönemde istikrarlı bir şekilde büyümektir. Bunu yakalayan ülkelerin refah seviyelerinde olumlu etkiler görülmektedir. İktisadi büyümenin başka bir tanımı da ülkede üretilen mal ve hizmet miktarının zamanla artış göstermesidir. Ülke vatandaşlarının hayat kalitesinin gelişimi için iktisadi büyüme olmazsa olmaz bir unsurdur. Bu bakımdan ülkeler temel makroekonomik hedeflerden biri olan hızlı iktisadi büyümeyi gerçekleştirmek istemektedir (Ünsal, 2017: 14).

İktisadi büyüme nicel şekilde açıklanmaktadır. Milli gelirdeki değişimler, yani GSYİH değişimleri rakamlarla açıklanmaktadır. İktisadi büyüme uzun dönem ve süreklilik gerektirir çünkü yapılan üretim ve yatırım uzun döneme dayanmaktadır. İktisadi büyümede yatırımlar bir başkasının yerine

kullanılmamaktadır. İktisadi büyüme çıktıları üzerinden gerçek bir artışı göstermektedir. İktisadi büyümenin gelir dağılımında yükseliş ve gelir dağılımı adaletsizliğini gidermek gibi bir işlevi bulunmamaktadır (Erdinç, 2018: 3-20).

Büyümeden söz ederken nitelikten ziyade nicelik ön plandadır çünkü büyüme yapısal değişim içermemektedir. Büyüme sadece reel gelirin artışıını ifade etmektedir. Gelirdeki artış sonucu büyüme gerçekleşmektedir ancak büyümenin gerçekleşmesi gelir dağılımı eşitsizliğinin ortadan kalkacağını göstermemektedir. Ülkelerin kalkınmışlık seviyesine erişebilmesi için gelir eşitsizliğinin giderilmesi gerekmektedir (Taban ve Kar, 2016: 3).

İktisadi büyüme gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için büyük önem arz etmektedir. Gelişmiş ülkeler sadece iktisadi büyümeye önem vermektedir. Gelişmekte olan ülkeler kalkınma süreçleri devam ettiği için kalkınma sürecini güçlendirerek, iktisadi büyüme sağlamaktadırlar (Üzümcü, 2018: 5-6).

İktisadi kalkınma, iktisadi büyümeyi de içine alan daha geniş bir kavramdır. Kalkınma ülkelerin sosyal, siyasal, kültürel, yapısını da kapsamaktadır. Ülkelerin refah seviyelerini yaşam kaliteleri belirlemektedir. Milli gelirin artması, üretim miktarının değişimi kalkınmanın faktörlerini oluşturmaktadır (Taban ve Kar, 2016: 1-3). İktisadi büyümedeki artış ülkelerin ilerlemesi açısından tek başına yeterli olmamaktadır. Her zaman bütün sorunların üstesinden iktisadi büyümenin gelmesi beklenmemektedir. Ülkelerin ekonomik kalkınmasında ortaya çıkan ana düşünce gelir dağılımının adaletli gerçekleştirilmesidir. Ekonomik kalkınma büyümeyi de kapsarken büyümenin gerçekleşmesi ekonomik kalkınmanında sağlanacağını göstermemektedir (Gönel, 2018: 10-11).

Ekonomik kalkınma nicel ve nitel tüm unsurları içine alan bir kavramdır. Nitel olarak gelir dağılımı eşitsizliği, refah düzeyi ve demografik yapıdan bahsederken, nicel olarak ise iktisadi büyümeden söz etmek mümkün olmaktadır (Sevinç, 2011: 35-54).

1.2.İktisadi Büyümenin Ölçülmesi

İktisadi büyüme hesaplanmasında birden fazla kriter ortaya çıkmaktadır. Ülkenin aktif nüfusundaki artışlar, iktisadi kaynaklardaki farklılıklar, beşeri sermayedeki farklılıklar hesaplamalardaki değişkenler arasında yer almaktadır.

1.2.1. Reel Gayri Safi Milli Hasıla

Belli bir dönemde, ülke içinde üretilen nihai malların, baz alınan yılın fiyatları üzerindeki değerine reel gari safi milli hasıla denir. Reel gayri safi milli hasıla (GSMH) cari yıl fiyatlarını değil baz yıl fiyatlarını esas alarak hesaplanmaktadır (Ünsal, 2007: 14). İktisadi Büyüme hesaplanmasında Reel GSMH kullanılmaktadır. İktisadi büyüme niceliksel olarak değerlendirilmektedir (Taban, 2016: 15).

$$g = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} \times 100$$

1. g: Büyüme Oranı
2. Y_t: Cari dönem reel GSYİH düzeyi
- Y_{t-1}: Bir önceki dönem reel GSYİH düzeyi

Kişi başına düşen reel hasıla'nın yaklaşık olarak kaç yılda iki katına çıkacağı 70 kuralı ile hesaplanmaktadır. Eğer ekonomi sabit büyüme gösteriyorsa 70 sayısının büyüme hızına (g) bölümü ile (70/g) hesaplanabilmektedir. Böylece kişi başına reel hasıla kaç yıl sonra iki katına çıkacak bulunabilmektedir (Ünsal, 2007: 5).

1.2.2. Kişi Başına Düşen Hasıla

Reel hasılanın nüfusa bölümüne kişi(fert) başına düşen hasıla denir. Refah seviyesinin göstergelerinden biri kişi başına düşen hasıladır fakat tek başına yeterli görülmemektedir. Diğer göstergeleri ölçmek daha güç olacağından iktisatçılar refah seviyesi göstergesi olarak kişi başına düşen hasılayı dikkate alarak değerlendirme yapmaktadırlar (Ünsal, 2007: 6).

Reel Gayri Safi Hasılayla (GSH) yapılan hesaplamalarda sadece ülkeler arasında karşılaştırma yapılmakta ve sayısal olarak yani niceliksel bir

değerlendirme yapılmaktadır. Kişi başına düşen hasılda ise yaşam standardı, satın alma gücü karşılaştırmaları da yapmak mümkün olmaktadır. Nüfus artışının büyüme oranları hesaplanmasında önemli bir yeri vardır. Nüfus artışının hesaba alınmaması durumunda doğru bir sonuç elde edilmeyecektir. Her ne kadar ülke ekonomisi büyümüş gözükse de nüfus artış hızı reel üretimden daha fazla olduğu durumda kişi başına düşen hasılda bir artış söz konusu olmamaktadır. Sayısal olarak büyümede artış görünse dahi kişi başına düşen refah seviyesinde azalma görülmektedir. Bu sebeple iktisadi büyüme hesaplanmasında kişi başına düşen hasılanın dikkate alınması daha doğru sonuçlar vermektedir (Taban, 2016: 15).

1.2.3. Satın Alma Gücü Paritesi (Tek Fiyat Kanunu)

Satın alma gücü paritesi (SGP), ilk defa 1918’de Gustav Cassel tarafından ortaya çıkarılmıştır. SGP uluslararası fiyatların ortak para birimi ile kullanılmasını savunan tek fiyat yasası olmaktadır (Sarno ve Taylor, 2003: 66). Ülkelerin para birimi ve para değeri birbirinden farklıdır buda ülkeler arasında karşılaştırma yapmayı zor hale getirmektedir. Bu durumda ülkeler arasında uluslararası büyüme oranı ve refah düzeyi hakkında kıyas yapmak çok doğru sonuçlar vermemektedir. Bu nedenle karşılaştırmalar tüm dünyada kabul gören Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dolarıyla yapılmaktadır (Ünsal, 2007: 6).

Belirli mal sepetini farklı iki ülke için fiyatının dolarla değerlendirilmesine iktisat literatürün de SGP denilmektedir (Ünsal, 2007: 6). Bir ülkenin refah düzeyinin karşılaştırılmasında dolar gibi istikrarlı para birimi kullanılarak fert başına gelir seviyesi dikkate alınmaktadır. ABD doları esas alınarak ABD’de alınan mal ve hizmetler ile diğer ülkelerde satın alınan mal ve hizmetlere ödenen miktar karşılaştırılmaktadır. SGP’deki değişim düzeltilmektedir (Üzümcü, 2012: 27).

$$SGP = \frac{P_{iA}}{P_{iB}}$$

P_{iA} = i malının A ülkesindeki fiyatını,

P_{iB} = i malının B ülkesindeki fiyatını

SGP ülkelerin genel fiyat düzeylerine birbirine oranlarına eşittir. Hesaplama yöntemini için A ve B gibi iki ülke alıp tek ürün için SGP'nin yukarıdaki gibi hesaplandığı görülmektedir. Hesaplanmış olan SGP, i malına ait A ülkesi para biriminin B ülkesi para birimine göre değişim oranını göstermektedir (Aslan ve Kanbur, 2007: 14-15).

1.2.4. İnsani Gelişme Endeksi

Ülkelerin refah düzeyinin ve iktisadi gelişiminin göstergesi gelir olmuştur. Ekonomik büyüme ve gelişme arasındaki bağlantı çoğunlukla araştırılan bir konu olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere iktisadi büyüme artarken refah seviyesinde bir artış olmadığı görülmektedir (Günsoy, 2005: 35-52). 1970'lerde ülkelere iktisadi büyüme yaşanırken gelir dağılımı eşitsizliği, işsizlik, siyasal bozuklukların yaşanmasıyla birlikte iktisadi büyümenin tüm sorunların çözümü olmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple tek başına iktisadi büyümenin gerçekleşmesi, yaşam standardını ve sosyal refah düzeyinin geliştiği anlamına gelmemektedir. İktisadi karşılaştırmalar yaparken sadece ekonomik veriler yeterli olmamakta, sosyal faktörlere de bakarak karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) her sene ülkelere insani gelişme raporu hazırlamaktadır. Bu raporlar sonucunda sosyal ekonomik kriterler üzerine oluşturulan ülkelerin, gelişmişlik düzeyi ve refah seviyesini karşılaştırmak amacıyla İnsani Gelişme Endeksi oluşturulmuştur (Gürses, 2009: 339-350).

İnsani Gelişme Endeksi ülkeler arasında karşılaştırma yaparken üç kıstası dikkate almaktadır. Bunlar; yaşam süresi, okur yazarlık durumu, satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen hasıladır. İnsani Gelir Endeksi 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Endekse göre değerin 1'e yaklaşması insani

gelişmenin arttığını 0'a yaklaşması durumunda insani gelişmenin iyiye gitmediğini söylemek mümkün olmaktadır. İnsani gelişme endeksine göre ülkeler düşük, orta, yüksek insani gelişme olarak üçe ayrılmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre 2015 yılında yayınlanan insani gelişme raporunda 0-0,55 arasında ki ülkeler düşük insani gelişme seviyesinde, 0,55-0,70 arasındaki ülkeler orta insani gelişme seviyesinde 0,70-0,80 arasındaki ülkeler yüksek insani gelişme seviyesinde, 0,80 ve üzeri değere sahip olan ülkeler ise çok yüksek insani gelişme seviyesinde yer almaktadır (Taban, 2016: 19).

1.3.İktisadi Büyüme Teorileri

Ekonominin varoluşundan itibaren günümüze kadar birçok büyüme teorisi ortaya çıkmıştır. Klasik dönemle başlayan geleneksel büyüme yaklaşımı, sonrasında günümüze kadar geliştirilen modern büyüme ve teorilerini ortaya çıkarmıştır.

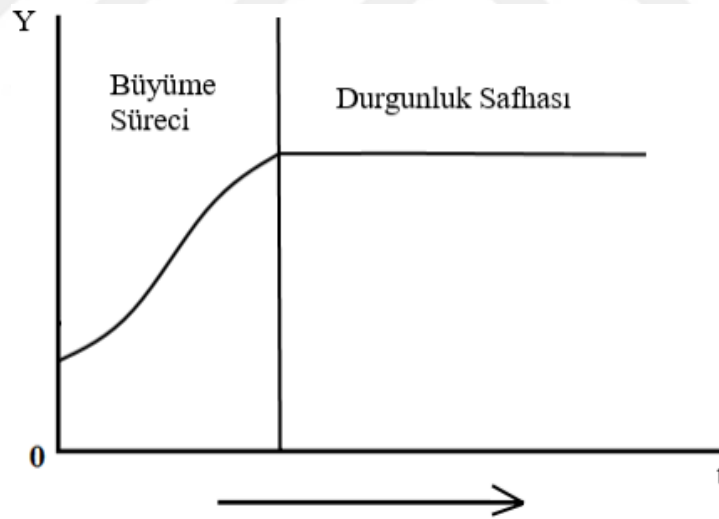
1.3.1. Geleneksel Büyüme Yaklaşımı

Klasik büyüme yaklaşımı Adam Smit'in Ulusların zenginliği adlı eseri ile ortaya çıkmaktadır. Klasik dönem iktisatçılarından A. Smith, D. Ricardo, T. R. Malthus, J. Shumpeter yaklaşımın ileri gelen iktisatçılarındandır. Smith iş bölümü ve uzmanlaşmanın büyüme üzerindeki etkisinden bahsetmekte, kötümser iktisatçı olarak bilinen Malthus nüfus artışı ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi incelemekte, Ricardo ise azalan verimler, verimlilik, bölüşüm, teknolojik gelişme üzerinde durmakta ve geleneksel büyüme yaklaşımına en fazla katkıda bulunan iktisatçı olmaktadır (Hiç, 1994: 14).

Klasik dönem büyüme teorisi Ricardo modeli olarak adlandırılmaktadır. Klasik iktisatçılar kapitalizm sistemiyle iktisadi büyümenin gerçekleştiğini ancak büyümenin belli bir noktadan sonra gerçekleşmeyip duracağını savunmaktadır (İşgüden, 1982: 234-238).

1.3.1.1. Adam Smith Büyüme Yaklaşımı

Adam Smith 1776 yılında yayınladığı *Ulusların Zenginliği* kitabında ekonomik büyüme konusundaki fikirlerini dile getirmektedir. İktisadi büyümenin açıklanışı iş bölümü ve uzmanlaşmaya ayrıca sermaye birikimine dayanmaktadır. Klasik iktisat, iktisadi büyümenin sürekli olmayacağını belli bir süre sonra ekonomide durgunluk olacağını savunmaktadır. Smith de bu görüşü benimsemektedir. Smith diğer klasik iktisatçılardan farklı olarak ekonomideki durgunluğun olumsuz bir etki yaratmadığını söylemektedir (Berber, 2011: 48). Adam Smith'e göre büyümenin sabit olmasının sebepleri; sermaye birikiminin yeteri kadar olmaması, emeğin verimsizliği ve kaynak kıtlığıdır. Smith bu sebeple iş bölümünü büyümenin gerçekleşmesi için olmazsa olmaz bir unsur olarak görmektedir. İş bölümü sayesinde teknolojide ilerleme sağlanacak ve emek verimsizliği sorunu ortadan kalkmış olacaktır. Uzmanlaşma ve gelişen teknoloji kaynakların etkin şekilde kullanılmasını sağlayacak ve ekonomik büyüme sağlanmış olacaktır (İşgüden, 1982: 234-238).

Şekil 1: Adam Smith'in Büyüme Süreci

Kaynak: Hiç, 1981: 26

Smith ekonomik büyüme sürecinin müdahalesiz şekilde kendiliğinden işleyeceğini öne sürmektedir. İşverenler daha fazla emek istedikleri için ücretleri arttırmaktadırlar. Ücretlerin artması beraberinde nüfus artışına sebep olmaktadır. Ancak Smith büyümenin sürekli olmayacağını belli bir noktadan

sonra durağanlaşacağını söylemektedir. Bunun sebebi karlarda azalma gerçekleşmesidir. Karların azalması sonucunda ekonomik büyüme durağan süreç içine girmektedir. Smith artan verimlerin ekonomik büyüme sağlayacağı ancak bir noktadan sonra ekonomik büyümede durağanlaşma başlayacağını söylemektedir (Hiç, 1981, 17-18).

Adam Smith bireysellik anlayışını benimsemektedir. Ekonomide bireyler bencil hareket etmektedir. Kendi menfaatlerini maksimum düzeye çıkarmak istemektedirler. Bu bağlamda bireyler rasyonel hareket etmektedirler. Smith'e göre olması gereken ekonomi serbest piyasa koşullarında kendiliğinden işleyen görünmez el mekanizması tarafından hareket eden esnek bir ekonomi anlayışı olmaktadır (Aslan, 2015: 206-207). Smith'e göre tam ve etkin işleyen bir ekonomiye devletin müdahale etmesine gerek kalmamaktadır. Devlet ekonomiye asgari düzeyde müdahale etmektedir. Devlet kamu, sağlık, adalet hizmetlerine bakmaktadır. Serbest piyasa koşulu altında kaynak dağılımı ve iktisadi etkinlik, tam istihdam seviyesinde görünmez el mekanizması tarafından gerçekleşmektedir. Böylece uzun vadede büyüme sağlanmaktadır (Bilgili, 2016: 29-30).

Smith iktisadi büyümenin gerçekleşmesi için iş bölümü ve sermaye birikimi üzerinde durmaktadır. Smith'e göre iş bölümü üretim miktarını artırmaktadır. Bunun nedenleri ise işçilerin sadece tek işe odaklanması işçilerin becerilerini artırmaktadır. Ayrıca işçilerin bir işten diğer işe geçmesi zaman kaybı yaratmakta, iş bölümü ve tasarruf sağlamaktadır. İşçiler iş gücünün gelişmesi ve verimliliğin artması adına makine ve aletleri ilerleterek işe tatbik etmektedirler (Taban, 2008: 23).

Smith'e göre üretken olan emeğin, üretken olmayan emeğe oranı iktisadi büyümenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Toplam işgücü içindeki üretken emeğin artmasıyla birlikte toplam çıktı miktarı artmaktadır. Dolayısıyla iktisadi büyümede artış gerçekleşmektedir. Üretken emeğin artmasıyla birlikte sermaye birikiminde de artış gerçekleşmektedir. Sermaye birikiminin artması daha çok iş gücüne gereksinim duymayı sağlamaktadır. Sermaye birikiminin üretken

olmayan emeğe geçirilmesiyle sermaye stokunda azalış gerçekleşmekte ya da hiç artmamaktadır (Kapucu, 2010: 369-370).

Adam Smith'in iş bölümünün emeğin verimliliğini arttırmasına yönelik toplu iğne örneği yaygındır. İş bölümü yapıldıktan önce ve sonra üretilen toplu iğne miktarında büyük ölçüde fark görülmektedir. İş bölümünü hep işçi açısından hem firma açısından düşünmek gerekmektedir. İşçi açısından bakıldığında üretim aşamalarının hepsinde yer almayarak yeteneği olduğu alanda üretimde yer alması şeklindedir. Firma açısından bakıldığında farklı türden mal ve hizmet üretmek yerine minimum maliyetle ürettiği mal ve hizmette uzmanlaşmaya gitmektedir. Bu durum Smith'in mutlak üstünlüklerin ortaya çıkışını beraberinde getirmektedir (Berber, 2017: 86).

Bu teoriye göre ülkeler minimum maliyetle hangi ürünü üretiyorsa o üründe uzmanlaşmaktadır. Böyle bir durumda o ürünü ihraç etmeli, diğer ürünü ise ithal etmektedir. Ülkeler böylelikle dış ticaretle beraber zenginlik ve refah artışını sağlamaktadır (Van den Berg ve Lewer, 2007: 71-75).

Smith'e göre iktisadi büyümenin gerçekleşmesini sağlayan sermaye birikimi, emek verimliliğini arttırmak ve teknolojik gelişmeyi sağlamaktadır. Üretim miktarının artmasında pazar piyasasının büyüklüğü olumlu etki yaratmaktadır. Bireyleri üretim yapmaya sürükleyen kazanç sağlama isteği olmaktadır (Berber, 2017: 90).

Smith'e göre büyümenin motoru sermaye stoku sağlamaktan geçmektedir. Daha fazla tasarruf ve yatırım yaparak sermaye stoku elde edilmektedir. Adam Smith tasarrufların üzerinde oldukça durmaktadır. Smith yatırımların gerçekleşmesini tasarrufa bağlamaktadır. Tasarruflar yatırıma dönüşerek iktisadi büyümeyi gerçekleştirmektedir. Bireyler gelirlerinin harcamadıkları kısmı ile tasarruf yapmaktadır. Fakat gelirin yüksek olması fazla tasarruf yapılacağı anlamına gelmemektedir. Sermaye sahipleri ve toprak sahipleri işçi sınıfına göre daha çok tasarruf etmektedir. Bunun sebebi işçi sınıfının aldığı ücretlerin, doğal asgari ücret üstüne uzun süre çıkamayacağı düşüncesidir (Taban, 2016: 54-55).

Smith ekonomik büyüme sürecinde doğal kaynakları fazla sermaye stoku düşük bir ekonomi varsayımını benimsemektedir. Bu varsayıma göre başlangıçta kar oranları fazladır ve yatırım fırsatlarının artması beraberinde kar oranlarının artmasını sağlamaktadır. Bu durum sermaye stokundaki artışı sağlamaktadır. Sermaye stokundaki artış bu durumda iş gücüne olan talebi artırmaktadır ve böylece ücretler de artmaktadır (Clarke, 1982: 22).

Fakat daha karlı yatırımların gerçekleşmesiyle artan sermaye stoku kar oranlarını düşürmektedir. Smith'e göre sermaye azalan verimler kanuna bağlıdır. Sermaye stokunun artmasıyla birlikte nüfusta artışa sebep olmakta buda ücret seviyesinin yüksek kalmasını sağlamaktadır. Bu durumda ekonomi maksimum refah ve zenginlik seviyesine gelmektedir. Bu bağlamda Smith ekonomik büyüme sürecinin kümülatif olduğunu sürecin otomatik olarak kendiliğinden artış göstereceğini belirtmektedir. Ancak bu kümülatif süreç ekonominin durgunluk durumuna gelmesiyle son bulmaktadır (Gupta, 2009: 9-12).

Adam Smith iktisadi büyümeyi iktisadi olayların ortaya çıkmasıyla açıklamaktadır. Bu bağlamda iş bölümü ve uzmanlaşmanın gerçekleşmesiyle verimlilik artmaktadır. Verimlilik artışı ise beraberinde istihdam edilen emek miktarındaki artışı, emeğin performansındaki artışı ve sermaye birikimi artışı ortaya çıkarmaktadır. İş gücünün verimliliğindeki artış nominal ücret seviyesini arttırmaktadır. Ücretlerin artmasıyla birlikte nüfusta da bir artış görülmektedir. Nüfusun artması beraberinde talepteki artışa neden olmakta ve piyasada büyüme gerçekleşmektedir. Verimlilik artışıyla birlikte hasıla ve sermaye stokunda artış görülmektedir. Hasılanın artmasıyla toplumdaki gelirden de artış görülmektedir. Geliri artan bireyler tasarruf yapmakta bu durum ise tekrar yatırım ve sermaye stokunun artmasına sebep olmaktadır. Sermaye ve yatırımın artmasıyla birlikte üretim alanları genişlemekte ve kendini yenileyen bir döngü içine girmekte ve böylelikle büyümenin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Adam Smith bu döngünün sonsuza kadar sürmeyeceğinden bahsetmektedir. Ekonomiler belli bir süre sonra durağan durum dengesine ulaşmakta büyüme gerçekleşmemekte ve hasıla aynı kalmakta durağan durum başlamaktadır. Büyümenin başlamasıyla birlikte sermaye sahipleri arasında rekabet oluşmakta azalan emeğin ücretleri

arttırılmaktadır. Bu sebeple maliyet oranlarının artmasıyla kar oranlarında hızlı bir şekilde düşüş görülmektedir. Kar oranlarının azalmasıyla yatırımlar, iş gücü talebi ve üretimin azalmasına yol açmaktadır. İş gücü talebinin azalması beraberinde nüfusta azalışına sebep olmaktadır. Smith durağan duruma geçen ekonomiye olumlu yönde bakmamaktadır. Durağan durum zenginlik aşamasına gelmiş ancak daha fazla gelişemeyen aynı zamanda geriye de gitmeyen ülke ekonomisini yansıtmaktadır (Ünsal, 2016: 45-46).

Smith, büyümenin kurumsal unsurlarına dayanarak, iktisadi liberalizmi savunmaktadır. Smith'e göre özgür ortamda bireylerin kendi çıkarlarını sağlamasıyla birlikte toplumsal çıkarda sağlanmış olmaktadır. Smith bu durum neticesinde devletin piyasaya müdahale etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Smith devletin iki önemli görevi olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki adalet, savunma, eğitim işlerinin giderilmesidir. Bunlardan ikincisi ise pazarın büyümesini sağlayan ve iş bölümünü arttıran yollar, su kanalları, köprüler ve limanların inşa edilmesidir. Smith'in büyümenin kurumsal unsuru olarak gördüğü diğer husus dış ticaret olmaktadır. Smith'e göre dış ticaretin gerçekleşmesiyle pazarın büyümesi sağlanacak dolayısıyla iş bölümü artacak buda büyüme üzerinde olumlu etki sağlayacaktır. Bu sebeple hükümetler ülkenin daha az maliyetle ürettiği mallarda uzmanlaşarak serbest dış ticaret politikası izlemektedir. Smith faiz düşüşünü sermaye birikimi açısından olumlu bir etki olarak görmektedir. Faiz gelirleriyle hayatına devam eden rantiyeye sınıfı faizlerin düşmesiyle hayat standartlarını korumak adına borç vermeye başlamaktadır. Faizler düşmeye devam ettikçe rantiyeye sınıfı başka yollar aramakta ve müteşebbis olma yoluna gitmekte ve ekonomide sermaye birikimi devam etmektedir (Taban, 2008: 27-28).

1.3.1.2. David Ricardo'nun Büyüme Analizi

David Ricardo 1813'te yaptığı çalışmasında; azalan verimler kanunu, bölüşüm teorisi ve fonksiyonel gelir dağılımı üzerinde durmaktadır. Ricardo işçiler, toprak sahipleri ve sermaye sınıfı arasındaki bölüşümün iktisat bilim dalını oluşturduğunu düşünmektedir. Ricardo büyüme analizini iki önemli unsurla açıklamaktadır. Bunlardan ilki toprak sahiplerinin toplam çıktı

üzerinden almış olduğu rant ve sonrasında toplam çıktıdan sonra kalan kısmın emek ve sermaye sahiplerine nasıl dağıtılması gerektiğidir (Dilber, 2018: 94).

David Ricardo'nun ekonomik büyüme konusunda ki düşünceleri Adam Smith'e göre daha olumsuzdur. Ricardo ekonomik büyümenin sonunda tekrar durağanlık olacağını savunmaktadır. Adam Smith ve David Ricardo'nun en büyük farklılık gösterdiği nokta Ricardo emeğin azalan verimler kanununa uygun olduğunu düşünmektedir. Buna sebep olan ise tarım alanlarının kıtlığı ve toprak yapılarının birbirinden farklı olmasıdır (Hiç, 1960: 25-36).

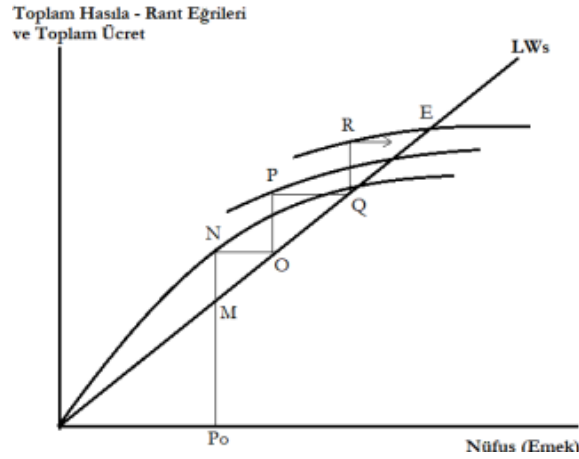
Ricardo'nun büyüme analizinin temelinde 19. yüzyılda İngiltere'nin oluşturmuş olduğu şartlar yatmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte İngiltere'de karların artmasıyla emek ve sermaye birikimi de artış göstermektedir. Sanayi sektöründe gelişmeler hızlı ve artan verimler söz konusu olmakta buna karşın tarım sektöründe ise gelişmeler yavaş ve azalan verimler gerçekleşmektedir. Bu durumda sanayi sektöründeki artan verimler tarım sektöründeki azalan verimlerin etkisini sürdüremediğinden ekonominin genelinde azalan verimler ortaya çıkmaktadır. Ücretler asgari geçim seviyesinde olmaktadır (Alkın, 1992; 41).

Ricardo emeğin iki çeşit ücreti olduğunu söylemektedir. Bunlar piyasa ücreti ve doğal ücret olarak belirtilmektedir. Piyasa ücreti emek arz ve talebine göre emek piyasasına bağlı oluşan işçinin aldığı fiyattır. Doğal ücret ise işgücündeki asgari geçim düzeyini gösteren ve uzun dönemde durağan denge seviyesinde bulunan ücret haddidir. Kısa dönemde piyasa ücret ve doğal ücret arasında değişiklik görülse de uzun dönemde piyasa ücreti doğal ücret haddini geçerek eşitlik oluşmaktadır (Gürak, 2016: 60).

Ricardo'nun Büyüme modelinin varsayımlarını şu şekildedir; Ekonomi tam rekabet ve tam istihdam seviyesindedir. Üretim sermaye ve işgücü toprağın fonksiyonu olarak kabul edilmektedir. Kısa dönemde ücretler emek arz ve talebi aracılığıyla oluşmakta ve uzun dönemde asgari ücret seviyesinde kalmaktadır. Bunun nedeni ise Maltus'un nüfus teorisinin geçerli olmasıdır. Karların yüksek olmasıyla birlikte sermaye ve tasarruf birikimi süratlidir. Sanayi sektöründe teknik ilerleme hızlı artan verimler yasası söz konusu olmaktadır. Tarım

sektöründe teknik ilerleme yavaş azalan verimler yasası söz konusu olmaktadır. Ricardo ve diğer klasik iktisatçılar ekonomik büyümenin gerçekleşmesini yatırıma bağlamaktadır. Yatırımların artmasıyla beraber işgücünün verimliliği ve toprak verimliliğinde artışla birlikte üretimde artış görülmektedir. Kar oranları ile yatırımlar arasında doğrudan bir bağlantı kurulmaktadır. Kar oranlarının yüksek olması yatırımları da arttırmayı sağlamaktadır. Nüfusun artması kar oranının azalmasına neden olmakta ve dolayısıyla bu durum yatırımların azalmasına yol açmaktadır (Taban, 2008: 31-32).

Ricardo ülkenin toprak verimliliğinin birbirinden farklı olduğunu savunmaktadır. Ülkedeki toprak kalitesi birinci, ikinci ve üçüncü sınıf olarak oluşmaktadır. Verimliliği en az olan toprak marjinal arazi olarak isimlendirilmektedir. Büyümenin ilk aşamalarında talebin az olduğu dönemde birinci kalite toprakta tarımsal üretim sağlanmaktadır. Eğer ki talep miktarı birinci kalite topraktan az ise rant oluşmamaktadır. Bunun sebebi ise rant toprak sahiplerinin, sermaye sahiplerine kiralayarak elde ettikleri kazanç olarak bilinmektedir. Birinci kalite toprağın fazla olmasıyla toprak sahipleri girişimcilerden rant elde etmesi serbest piyasa koşullarında mümkün olmamaktadır. Fakat ülkelerde birinci kaliteden toprak bulmak oldukça zordur. İktisadi büyüme neticesinde talepte devamlı artış görülmektedir. Bunun sonucunda üretim devamlılığı için diğer kalitede toprak kullanımına geçiş sağlanmaktadır. Böyle bir durumda ise toprak kalitesi düşmesi sebebi ile üretim verimliliğinde de düşüş görülmektedir. Ricardo daha az kaliteli toprakta yapılan üretim verimliliğin düşmesine yaygın azalan verimler olarak adlandırmaktadır. Ülkedeki iktisadi büyüme sürecinde talebin artmasıyla üretimde artış görülmekte olup toprak verimliliğini sağlamakla dolayısıyla işgücü artmaktadır. Fakat böyle bir durumda her ek ilave iş gücünün diğerine göre verimliliği azalmaktadır. Ricardo toprağın yoğun olarak işlenmesiyle ortaya çıkan bu hali yoğun azalan verimler olarak ifade etmektedir (Ünsal, 2016: 60-64).

Şekil 2: Ricardo'nun Büyüme Analizi

Kaynak: Ackley, 1961: 132

Şekil 2'de gösterildiği gibi Ricardo'nun modelinde sermaye ve teknik ilerlemeler sabit tutulmamaktadır. Ve zaman içinde artış göstermektedir. Bu artışlarla birlikte üretim fonksiyonu yukarı doğru çıkmaktadır. Ancak azalan verimlere tabi olduğu için bu durumun devamlılığı olmamaktadır. Toplam hasıla eğrisi zamanla LWs eğrisi ile kesişmektedir. Bu bağlamda iktisadi büyüme, M N O P Q R Noktalarına ulaşmakta ve en son E noktasına gelmektedir. Nüfus artışı ve sermaye birikimi E noktasında bulunmaktadır (Hiç,1981: 10).

İktisadi büyüme sürecinde toplam çıktı miktarından ücretlere yansıyan kısım çıkarıldığında toprak ve sermaye sahiplerinin rant ve kar payı oluşmaktadır Kar payının oluşumu üretim için ayrılan sermaye seviyesine göre ortaya çıkmaktadır. Ricardo'ya göre ancak sermaye sahipleri hasıladan almış oldukları payı tasarrufa dönüştürmektedir. Bunun nedeni ise ne kadar çok tasarruf o kadar çok sermaye birikimi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda sermaye sahipleri artan sermaye birikimleri ile daha fazla kar sağlamaktadır. Toprak sahipleri toplam çıktıdan almış oldukları kısmı tüketim harcamalarında kullanmaktadır (Kapucu vd., 2010: 375).

Ricardo'nun ortaya attığı esas ekonomi politikası, serbest dış ticaret ve uluslararası uzmanlaşmaya dayanmaktadır. Ricardo her ülkenin kendine has kaynaklarını kullanarak uzmanlaşması ve uluslararası ticarete katılması

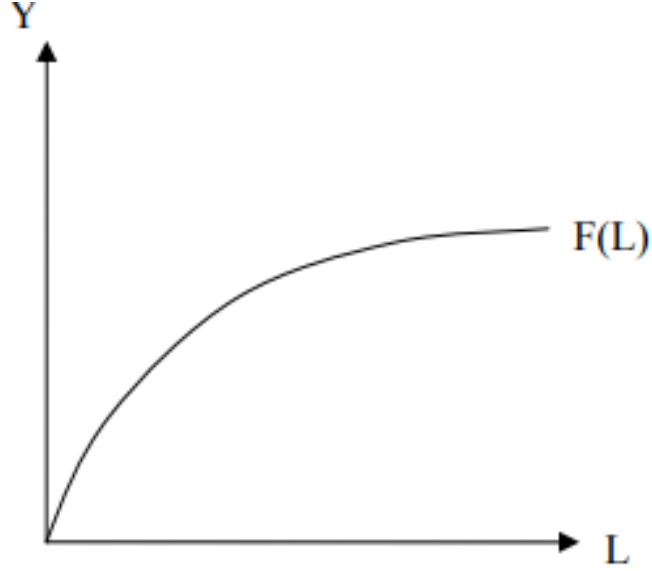
gerektiğinden bahsetmektedir. Böyle bir durumda ekonomik ilerleme hızlanmaktadır (Preston, 2002: 180).

Bu bağlamda Ricardo Karşılaştırmalı Üstünlükler teorisini geliştirerek iktisat literatürüne önemli bir katkıda bulunmaktadır. Ricardo bu teorisinde birbirleri ile ticaret yapmakta olan iki ülkenin karlı çıkacağını ve kapalı ekonomi koşullarında refah seviyelerinin artacağını savunmaktadır. Ülkeler sadece mutlak olarak üstün oldukları malı değil, karşılaştırmalı olarak üstün olduğu malları da ihraç etmektedirler (Formaini, 2004: 3).

Ricardo ortaya koymuş olduğu analizinde teknolojik ilerlemeyi dışlamaktadır. Bunun nedeni ise teknolojik bir ilerleme olsa bile azalan verimlerin ortadan kalkmamasıyla birlikte iktisadi büyüme sürecinde devamlı bir etkide bulunmamaktadır. Azalan verimlerin mevcut olması ve azalan verimlerin oluşmamasını ortadan kaldıracak bir iktisadi mekanizmanın olmamasıyla Ricardo iktisadi büyümenin belli sınırlarının olduğu olumsuz bir sonuca ulaşmaktadır (Atılğan ve Köksal, 2010: 381).

Kısa dönemde teknolojik ilerleme karı arttırmakta ancak uzun dönemde karın azalmasına engel olamamaktadır. Bunun nedeni ise yeni makine kullanımı ve sermaye birikimi sonucunda tarımsal mallara talep artmakta ancak toprağın azalan verimlere bağlı olması sebebiyle tarımsal mal üretiminin artmasıyla kar oranları azalmaktadır (Akyüz, 1980: 65).

Özetlemek gerekirse klasik büyüme teorisine göre ekonomi tam istihdam seviyesinde ayrıca tam rekabet koşulları geçerli olmaktadır. Ücretler doğal piyasa koşulları üzerinde dengede bulunmaktadır. Kısa dönem içerisinde sermaye miktarı arttırılmamakta ayrıca teknoloji seviyesi aynı kaldığı için üretimin belirlenmesi emek miktarına bağlı olmaktadır. Üretim fonksiyonu azalan verimler kanuna tabi olmaktadır. Bunun sebebi ise emeğin azalan verimliği olarak gösterilmektedir.

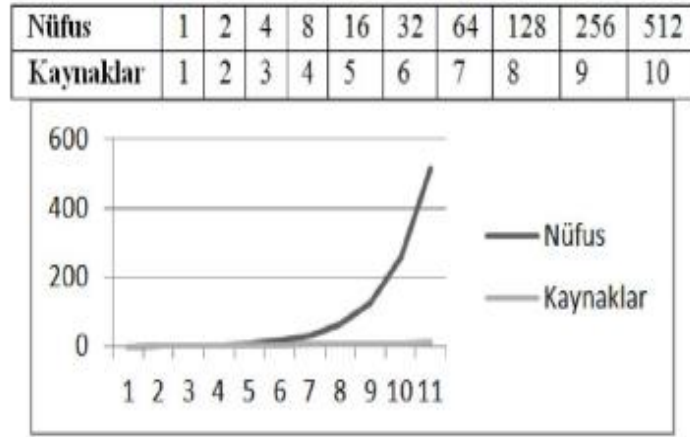
Şekil 3: İşçi Başına Düşen Çıktı Düzeyi

Kaynak: Felderer ve Homburg, 1992: 42

Klasiklere göre büyümenin meydana gelmesine sermaye birikimi yani yatırımlar neden olmaktadır. Klasik iktisatçılar büyümeyi uzun dönemde incelememektedirler. Çünkü yaptıkları çalışmalarda sadece kısa dönemde büyümeden bahsetmek mümkün olmaktadır. Uzun dönemde ekonomide bir durgunluğun ortaya çıkacağını savunmaktadırlar. Bunun nedenini ise uzun dönemde kar oranlarının düşmesiyle ekonomik durgunluk kaçınılmaz olmaktadır.

1.3.1.3. Thomas R. Malthus'un Büyüme Analizi

Thomas R. Malthus 1798 yılında yapmış olduğu çalışmada nüfus artışında sürekli artış yaşanması durumunda uzun vadede gıda kıtlığının ortaya çıkacağını ve dolayısıyla ülke ekonomisinin zayıflayacağını söylemektedir. Malthus yapmış olduğu çalışmasında nüfusun geometrik şekilde gıdanının ise aritmetik şekilde artış yaptığını savunmaktadır. Zaman içinde nüfus ve gıda arasındaki fark açılmaktadır. Bu bağlamda Malthus nüfus artışının denetlenmesi gerektiğini savunan ilk iktisatçı olmaktadır (Telatar ve Terzi, 2010: 199)

Şekil 4: Maltus'un Nüfus Teorisi

Kaynak: Aktan ve Yay, 2019: 25

Şekil 4'te görüldüğü üzere Malthus'un nüfus teorisinde nüfus, 1, 2, 4, 8, 16...şeklinde geometrik biçimde artarken gıda ise 1, 2, 3, 4, 5... şeklinde aritmetik olarak artış göstermektedir (Henderson, 1992: 140).

Malthus nüfusun katlanarak arttığını gıdanın ise doğrusal şekilde artış gösterdiğini savunmaktadır. Önemli olan nokta ise doğum oranlarındaki artış tarımsal üretiminin üzerinde yer almaktadır (Keller, 2010: 415).

Malthus sistematik büyüme modelini ortaya atmaktadır. Fakat Malthus bunun sonucunda kötümser bir izlenime kapılmaktadır. Ekonomiler daima yoksul ve durgun bir halde devam edecek görüşüne sahip olmaktadır (Demir, 2008: 181).

Doğal ücret ve piyasa ücreti olmak üzere emeğin fiyatı olmaktadır. Piyasa ücreti emek arz ve talebine göre belirlenmekte doğal ücret ise nüfus artışı göz önüne alınarak kuşaktan kuşağa devam eden ücret haddi olarak bilinmektedir. Malthus'un teorisine göre piyasa ücret haddi doğal ücret haddini yakalamaktadır. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesiyle piyasa ücreti, doğal ücreti geçtiği durumda işçilerin gelirleri artmakta buda nüfus artışına yansımaktadır. Bu durumda artan nüfusla birlikte emek arzında da bir artış gerçekleşmesiyle piyasa ücret haddi tekrar doğal ücret haddine düşmektedir. Bu durum Tunç Kanunu olarak da bilinmektedir (Alkın, 1992: 42).

Malthus çalışmasında nüfusun geometrik gıdanın ise aritmetik olarak artmasının altında yatan sebep tarım alanındaki azalan verimler kanunun geçerli olmasıdır. Malthus ekonomideki çıktı seviyesinin toprak ve emek kullanarak üretildiğini dile getirmektedir. Toprağa göre hareket edildiği için üretim emeğe yani nüfusa bağılı olarak şekil almaktadır. Toprak ve teknoloji sabit kabul edildiğinde nüfusun artmasıyla birlikte çıktı seviyesi nüfustan daha düşük seviyede artmaktadır. Buna bağılı olarak nüfusun artması durumunda kişilerin refah düzeyinde bir kayıp yaşanmaktadır. Kişi başına düşen gelir seviyesi nüfus artışı öncesine gerilemektedir (Güneş, 2019: 134-135).

Malthus'un teorisini iki etkenle açıklamak mümkün olmaktadır. Birinci olarak üretimde önemli yere sahip olan toprağın sabit olmasıyla tarım sektöründe azalan verimler söz konusu olmaktadır. Buna bağılı olarak nüfusun artmasıyla tarımsal ürünler yetersiz kalmaktadır. İkinci olarak ise nüfus ve gelir arasında pozitif yönde bir ilişki olmaktadır. Başka bir deyişle gelirin artması durumunda evlilik ve beraberinde doğum oranında artış olmaktadır (Günsoy, 2018: 51-52).

Nüfus artışının düşmesi buna bağılı olarak gıda arzındaki düşüş; gelişmemiş geri toplumlarda devam etmekte olan savaş ve açlıkla beraber zengin ve medeni gelişmiş toplumlarda ise kurallarla ve yasalarla gerçekleşmektedir. Malthus nüfus artışının engellenmesi adına devletin yasalar koymasını gerektiğini ve böyle bir devletin etkin devlet olduğunu kabul etmektedir (Üzümcü, 2015: 118).

Malthus nüfus teorisinde insan hareketleri doğaya bağılı olarak şekillenmekte ve doğaya yaklaştıkça beraberinde daha fazla çocuk olacağını ileri sürmektedir. Doğum ve ölüm oranları arasındaki ilişkiyi inceleyen Malthus nüfus teorisinde insanlar ve doğayı iç içe görmektedir. Malthus nüfusun kontrol edilememesi durumda gıda arzının daha yüksek seviyelere çıkacağına ve böyle bir durumda çeşitli problemlerin oluşacağını söylemektedir (Brezis ve Young, 2003: 3-4).

Malthus nüfus artışı ve kişi başına düşen gelirin birbirinden etkilendiğini söylemektedir. Kişi başına düşen gelirden artış söz konusu olduğunda kişilerin

refah seviyesinde iyileşme görülmekte daha iyi beslenmekte ve sağlık hizmetlerinden fayda sağlamaktadır. Bu durumda ölüm oranlarında azalma ve dolayısıyla nüfusta artış görülmektedir. Bu durumun aksine kişi başına düşen gelirin azalması durumunda kişilerin refah seviyesi azalmakta iyi beslenememekte, sağlık hizmetlerinden fayda sağlayamamaktadır. Dolayısıyla ölüm oranları artmakta ve nüfus azalmaktadır (Ünsal, 2016: 53).

Ekonomik büyümenin gerçekleşmesiyle kadınların iş gücüne katılım oranlarında artış görülmektedir. Bununla birlikte ücret seviyesinin ve iş imkanlarının artmasıyla doğum oranları azalmakta ve nüfus oranlarında düşüş yaşanmaktadır (Parasız, 2008: 79).

Malthus refah kaybının ve ücret düşüklüğünün altında yatan ana sebebin nüfus artışından kaynaklandığını düşünmektedir. Sağlık sektöründe ki yapılan ileri yönde çalışmalar ölüm oranlarını azaltmaktadır. Bu durum kişi başına düşen gelirden azalma yaratmaktadır. Bunun yanı sıra ülkelerin sağlık sektöründe ve ilaç kullanımında ilerlemesi, gelişim sağlamasının hiçbir faydası görülmemekte ve kişi başına gelirden azalma meydana gelmektedir. Malthus'un bir başka politikası gelir dağılımını içermektedir. Devlet gelir dağılımı eşitsizliğini gidermek adına toprak sahiplerinin işçi sınıfına kaynak aktarması kişi başına düşen geliri düşürmektedir. Bunun sebebi ise toprak sahibinin işçi sınıfa kaynak arttırması sonucu işçi sınıfının refah düzeyi artmakta dolayısıyla iyi beslenme ve sağlık hizmetinden daha çok yararlanma fırsatı yakalamaktadır. Böylelikle ölüm oranlarının düşmesiyle birlikte kişi başına düşen gelir azalmaktadır. Malthus gelir dağılımı politikalarının da gereksiz olduğunu ifade etmektedir. Malthus teknolojik gelişmenin kişi başına düşen geliri arttırmayacağını söylemektedir. Teknolojik gelişim uzun dönemde üretimi arttırmakta ve bununla birlikte nüfusta artış görülmektedir ve kişi başına düşen gelirden bir değişim olmamaktadır (Taban, 2016: 61-62-63).

Malthus ekonomik büyümenin ardından nüfus artışının olmasıyla yoksul kesim için gerçekleştirilecek yardımın ekonomik büyümeyi farklı bir konuma getireceğini savunmaktadır. Kamu veya özel sektörün yoksul kesime yapmış olduğu yardım yoksul kesimi rahatlatıp rehavete düşürmektedir. Böyle bir

durumda yoksul kesim daha az çalışmak istemektedir. Bunun sonucunda üretim azalacak ve gelirde azalma gerçekleşecektir (Cypher ve Dietz, 2009: 116).

Malthus'un nüfus teorisi zamanla geçerliliğini yitirmektedir. Bunun sebebi kişi başına düşen gelirin artmasıyla nüfus artmamış hatta dahada azalış göstermiştir (Parasız, 1997: 31). Bunun yanında tarım sektöründeki ilerlemeler neticesinde gıdanın aritmetik değil nüfus artış hızından da hızlı arttığı görülmektedir (Thirlwall, 2003: 133). Dolayısıyla tarım sektöründe azalan verimler kanununun geçerli olduğu düşüncesi yok sayılmaktadır.

1.3.1.4. Joseph A. Schumpeter Büyüme Yaklaşımı

Schumpeter yenilik modeli ile yeni kuşak modellere bir geçiş yapmaktadır. Kapitalizmin gereği ekonomik krizlerin olmayacağını savunan Schumpeter ekonominin sürekli olarak gelişim göstereceğini savunmaktadır. Sistemin ortaya çıkardığı çıktı işçi sınıfının refah düzeyini arttırmaktadır. Schumpeter kapitalizmin bitişi ekonomik bunalımlarla değil işçi sınıfının refahının artmasıyla gerçekleşeceğini savunmaktadır. Kapitalist sistemden vazgeçilip sosyalist sisteme geçilmektedir (Kar ve Ağır, 2003: 181-192).

Schumpeter iktisadi sistemi farklı konularda ele almaktadır. Yaratıcı yıkım teorisinin yanında birçok konudan bahsetmektedir. İnovasyon, gelir dağılımı, işsizlik, iktisadi büyüme iktisat sosyolojisi gibi alanlarda da çalışmalar yapmıştır (Smelser ve Swedberg, 1994: 16-17).

Schumpeter iktisadi büyüme ile ilgili ortaya çıkardığı çalışmasında iki kavram üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, üretim faktörlerinin farklı çeşitleriyle bir araya gelmesiyle oluşan yenilikler kavramı bir diğeri ise yeniliklerin gerçekleşmesini sağlayan kişiler yani girişimciler kavramı olarak bilinmektedir. Schumpeter'e göre belli bir amaca sahip olan ekonomik sistemler devamlı olarak gelişmektedir. Schumpeter beş farklı yenilik türünden bahsetmektedir. Bunlar: Piyasaya farklı bir malın, yeni çeşidinin veya farklı bir kalitesinin çıkarılması, üretim tekniğinde yeniliğe gidilmesi, yeni hammadde kullanımı, farklı bir sanayi dalında yeni piyasa açılması, sanayinin yenilenmesi tröst kurulması tekelleşme ya da tekelleşmenin olmaması olarak söylenmektedir.

Schumpeter girişimcinin ilk defa gerçekleştirmiş olduğu yeniliğin taklitte olsa başka yenilikler ortaya çıkardığını savunmaktadır. Yeniliklerde fazla artışlar olmasıyla yenilikler kümelenmesi oluşmaktadır. Schumpeter kapitalizmin sürekli olan durağan olmayan bir yapısı olduğunu söylemektedir. Kapitalizmin durağan olmamasının sürekli değişim sağlamasının sebebi yenilikler olarak söylenmektedir. Girişimciler yenilik uygulayarak monopol konuma gelmekte ve kar elde etmektedir. Fakat bu sürekli devam etmemekte başka bir girişimci aynı alanda yenilik yaparak monopolcü konuma gelmektedir. Bu süreci Schumpeter yaratıcı yıkım olarak adlandırmaktadır. Schumpeter girişimcilerin yenilikleri sağlayabilmeleri için iki etmene ihtiyaç duyduklarını söylemektedir. Bunlar: teknik bilgi varlığı ve kredilerdir. Schumpeter yapmış olduğu büyüme analizinde girişimcilik ve teknolojik gelişmelerin birbirinden farklı olmadığını aynı şeyi ifade ettiğini belirtmektedir. Girişimci teknolojik gelişmeyi ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda büyümenin motoru olan teknolojik gelişme girişimcilerle var olmakta buda kapitalist bir ekonomik yapıda teknolojik gelişmenin dışsal değil içsel bir değişken olduğu anlamına gelmektedir (Taban, 2008: 43-44-45).

Schumpeter'e göre kapitalizmin ana unsuru girişimcilerin yenilik sağlaması ve bununla beraber iktisadi sisteminin bozulmasıyla yaratıcı yıkımın gerçekleşmesidir. Kapitalizmin gerçekleşmesi için en önemli şart girişimciliğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Girişimciler yenilikler yaparak ya da eski ürünleri yeniden geliştirerek iktisadi gelişmeye ve kalkınmaya önemli katkılar sağlamaktadırlar. Girişimciler geçici monopoller oluşmasını sağlamaktadır. (Demir, 1995: 165).

Hala birçok iktisatçı teknolojik yenilik öncüsü olarak Schumpeteri görmektedir. Ancak Schumpeter teknolojik gelişmeyle ilgili bir model geliştirememiştir. Teknolojinin modeller ile açıklanması 1980'li yıllarda ortaya çıkmaktadır (Taban, 2008: 45).

1.3.1.5. Keynes'in Büyüme Görüşleri

John Maynard Keynes 1936 yılında istihdam, faiz ve paranın genel teorisi adlı çalışmasını yayınlamıştır. Ekonominin her zaman tam istihdam seviyesinde ve görünmez el prensibiyle hareket ettiği ve devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiği anlayışı 1929 Büyük Buhran ile geçerliliğini kaybetmiştir. Keynes yayınlamış olduğu eserinde ekonominin daima tam istihdam seviyesinde olamayacağını eksik istihdamın varlığını ve devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunarak iktisada yeni bir soluk getirmiştir (Fisunoğlu ve Tan, 2009: 32-33).

1929'da Amerika da başlayan buhran İngiltere'de de etkisini göstermeye başlamış ve İngiltere parasını devalüe edip ihracatta artış sağlanmıştır. Bu süreçten sonra devlet müdahalesi kabul edilmektedir. Kamu harcamaları genişletilip ücretlerin artmasıyla satın alma gücünde artış yaşanmaktadır (Kazgan, 2006: 218).

Keynes'in genel teori çalışması, büyük buhranının ortaya çıkardığı ekonomik krizin yansımasıdır. Keynes sürekli olarak ekonomilerin, tam istihdam seviyesinde olmayacağını tam istihdam seviyesi gerçekleşse dahi bu durumun çok az rastlanan ve kısa dönemli olarak gerçekleşeceğini savunmaktadır. Bunun nedeni ise talep yetersizliğinden dolayı ortaya çıkan eksik istihdamın varlığıdır. Keynes' e göre istihdam ve milli geliri belirleyen unsurların arza göre değil talebe göre gerçekleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Deflasyonist durumun ortadan kalkması için talep genişletici politikalar izlenmesi gerekmektedir. Keynes talep stoklarının erimesi halinde yatırımların artacağını söylemektedir. Yatırımların artmasıyla ekonomi eksik istihdam durumundan tam istihdam denge seviyesine doğru ilerleme göstermektedir (Bayraktar, 2012: 251-252).

Keynes çoğu konuda klasiklerden farklı görüşler savunmakta ve klasikleri eleştirmektedir. İktisadı, makro düzeyde ele almaktadır. İstihdam, ekonomik dalgalanmaların nedenleri, sanayileşmiş ülkelerin ekonomileri üzerinde durmaktadır. Ekonomi de yani talep üzerine çalışmalar yapmaktadır. Klasiklerin aksine kapitalizmin kendiliğinden düzene giremeyeceğini arada

dengesinin bozulacağını ve makro düzeyde devlet müdahalesi gerektiğini söylemektedir (Tomanbay, 2017: 8)

Keynes beşeri sermaye ve teknolojik yeniliklerden genel teorisinde bahsetmemektedir. Keynes daha çok uzun dönemli değil kısa dönemli incelemeler yapmayı hedeflemiş eksik istihdam seviyesinden tam istihdam seviyesine geçişin nasıl olacağı konusunda durmuştur. Yeni üretim teknolojileri ve yeni ürün kullanılmadığından uzun dönemde denge noktasına varıldığında durağan durum oluşmaktadır. Keynes'e göre uzun dönemde devlet müdahalesi olmadan ekonominin tam istihdam denge düzeyine doğru hareket edeceği söylenmektedir. Fakat bu durum çok uzun süre sonra gerçekleşeceğini kimsenin yaşamayacağını uzun dönemde hepimizin ölü olduğunu söylemektedir. Keynes durgunluk döneminde ki bir ekonominin durgunluk döneminden uzaklaşıp nasıl büyüyeceği ve büyümenin ne şekilde olacağı üzerinde durmaktadır. Büyümekte olan bir ekonominin olumsuzluklarını göz ardı etmektedir. Bu bakımdan Keynes'in genel teorisi statik değerler taşımaktadır (Gürak, 2016: 112).

1.3.2. Modern Büyüme Modelleri

Geleneksel Büyüme modellerinde klasik iktisatçıların ortaya attığı konular, iş bölümü, uzmanlaşma, sermaye birikimi ve makineleşmeye dayanmaktadır. Modern büyüme modellerinde ise teknolojik gelişme ve beşeri sermaye kavramları ön plana çıkmaktadır. Modern büyüme modellerinde geleneksel modelin dışında başka etmenlerinde yer aldığı görülmektedir. 1929 büyük buhranı ve ikinci dünya savaşı sonrasında ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği ortaya çıkmakta ve modern büyüme modelleri gelişmektedir.

1.3.2.1. Harrod – Domar Büyüme Modeli

Roy. F Harrod ve Evsey D. Domar keynesyen ekolden yola çıkarak modern büyüme modellerine önemli katkıda bulunmaktadır. Bu iki iktisatçı Keynes'in aksine yatırımların sermaye birikimine olan etkisini uzun dönemde analiz etmektedir. Bu iktisatçılar aynı dönemde çalışma yapmış bu nedenle Harrod- Domar modeli ortaya çıkmıştır (Parasız, 2003: 89).

Roy F. Harrod “ Dinamik Teori Üzerine Bir Deneme” adlı çalışmasında eksik istihdam durumundan tam istihdam durumuna geçişte büyüme şartlarına değinmektedir (Harrod, 1939: 14-33). Evsey D. Domar ise “Sermaye Artışı, Büyüm Oranı ve İstihdam” adlı çalışmasında iktisadi büyümenin devamlılığı ve tam istihdam düzeyi koşullarını ele almaktadır (Domar, 1946: 137-147).

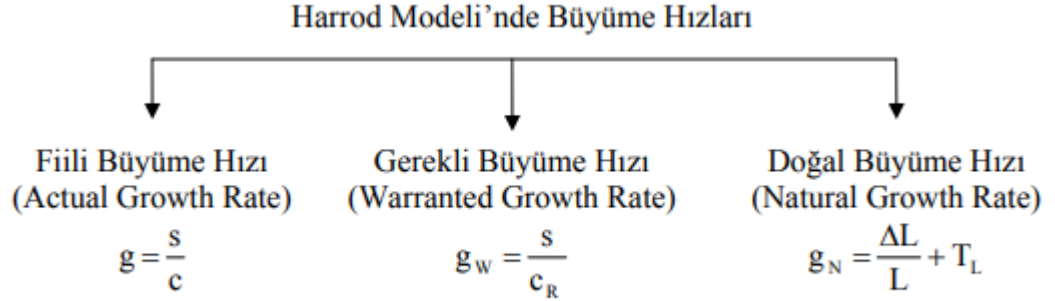
Harrod-Domar büyüme modelinde yapılan yatırımların üretim talebini arttırarak ekonomik kapasitede artış söz konusu olmaktadır. Yeni bir fabrikanın açılmasıyla üretimde bir artış beklenmekte, fabrikanın inşaatı ile birlikte makine ve inşaat malzemelerine olan talepte artış olmaktadır. Fabrikanın üretime geçmesiyle birlikte ekonomik çıktıda artış meydana gelmektedir. Keynes her ne kadar yatırımların kapasite üzerindeki etkisinden bahsetmese de Harrod-Domar modelinin üzerinde durduğu bir konu olmaktadır (Parasız, 2003: 89).

Harrod-Domar modelinde net yatırımın ikili etkisi ana unsur olarak görülmektedir. Net yatırım sonucu çıktıya olan talep artmakta bir yandan ise çıktının üretimindeki kapasite miktarında artışa sebep olmaktadır. Harrod’a göre modelde yatırımlar ve tasarruflar iki önemli değişken olarak kabul edilmektedir. Harrod tasarrufları milli gelirin doğrusal bir fonksiyonu olarak kabul etmektedir. ($S=sY$) Burada S tasarrufu, s marjinal tasarruf eğilimini, Y reel hasıla düzeyini ifade etmektedir. Harrod modelde planlanan üretimin satıştan önce gerçekleştiğini öngörmektedir. Planlanan tasarruflar gerçekleşmiş olan tassaruflara eşit olmaktadır ($S_f=S_p$) (Taban, 2016: 94).

Harrod ve Domar model analizinde birbirinden farklı yöntemler kullanmaktadır. Harrod modelinde hızlandıran katsayısını Domar ise çarpan mekanizmasını kullanmayı tercih etmektedir (Günsoy, 2018: 82).

Harrod gerçekleşmesi beklenen yatırımların belirleyicisi olarak hızlandıran katsayısını görmektedir. Bu katsayı gerçekleşmesi beklenen yatırımlar adına kullanılmaktadır. Modelde hızlandıran katsayısı sabittir. Harrod belli bir ölçüde üretimde bir artış gerçekleşmesi durumunda, sabit bir hızlandıran katsayısı olarak gerçekleşen sermaye çıktı oranı (v) ile belirlenmektedir. Katsayı sermaye çıktı miktarındaki bir birimlik artışın gerçekleşmesi için sağlanması gerekli olan sermaye miktarını ifade etmektedir. Harrod modelinde

farklı büyüme hızlarını göstermek için eşitlikler ortaya çıkmaktadır. Bu büyüme hızları ise: Gerekli (garanti) büyüme hızı, fiili büyüme hızı, doğal büyüme hızıdır (Taban, 2016: 94).

Şekil 5: Harrod Modelinde Büyüme Hızları

Kaynak: Şen, 2007: 26

Şekil 5’de Harrod Modelinde Büyüme Hızları görülmektedir. Büyüme hızlarının özellikleri aşağıda verilmiştir.

Fiili Büyüme Hızı: Bir ekonomide gerçekleşmiş olan ve dönem sonunda gerçekleşen mevcut üretim artışını ifade etmektedir. Mal piyasasındaki dengesizliklerin engellenmesi ve ekonomik kaynakların etkin kullanılması için gerekli büyüme hızı fiili büyüme hızına eşit kabul edilmektedir $G_w = G$ (Ünsal, 2007: 89). Ekonomideki dönem sonunda oluşan büyüme oranı olarakda bilinmektedir. Harrod fiili büyüme hızını marjinal tasarruf eğiliminin sermaye-hasıla katsayısına bölümüyle bulacağını söylemektedir (Üzümcü, 2015: 162).

Gerekli Büyüme Hızı: Gerekli büyüme hızının gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan büyüme herkes için olumlu etki yaratmaktadır. Büyüme oranınının gerçekleşmesiyle boş kapasite sorunu kalmamaktadır. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde üretilen malların satılması beklenmektedir (Berber, 2015: 112). Gerekli büyüme hızının gerçekleşmesi halinde ekonomideki durgunluk ortadan kalkmaktadır. Bu durumda dönem başında yatırım tasarruf eşitliği ve eşit bir artışın gerçekleşmesiyle birlikte istikrarlı ve dengeli büyüme oluşmaktadır (Harrod, 1939: 16).

Doğal Büyüme Hızı: Emeğin tam olarak kullanımını ve tam istihdamın gerçekleşmesini sağlayan büyüme hızıdır. Nüfus artışı ve teknolojik ilerlemenin

oluşturduğu ülke ekonomisinin sağlamış olduğu en yüksek büyüme hızı olarak da bilinmektedir. $G_n = n + t$ G_n (Doğal büyüme hızı), n (nüfus artışı), t (teknolojik ilerlemeyi) göstermektedir (Ünsal, 2007: 90).

Harrod'un büyüme modelinde fiili, gerekli ve doğal büyüme hızlarına bakıldığında üç durum gerçekleşebilmektedir. Bunlar (Üzümcü, 2015: 164) ;

1. Dengeli büyüme durumu
2. Enflasyonist süreç
3. Durgunluk süreci

Ekonomide gerekli büyüme hızı fiili büyüme hızına eşit olması durumunda ekonomide denge söz konusu olmaktadır. Böyle bir durumda ise planlanan tasarruflar planlanan yatırımlara eşit olmaktadır. Yani başka bir deyişle üretilen malların hepsi satılmış ve stok fazlası bulunmamaktadır. Fiili büyüme hızı gerekli büyüme hızından büyük olması durumunda ekonomide enflasyonist bir durum ortaya çıkmaktadır. Planlanan yatırımlar planlanan tasarruflardan büyük olmaktadır. Böyle bir durumda ise üretimde eksiklik ortaya çıkmaktadır. Stoklarda tükenme meydana gelmektedir. Fiili büyüme hızı gerekli büyüme hızından küçük olduğu durumda ise deflasyonist bir ortam oluşmaktadır. Planlanan yatırımlar planlanan tasarruflardan küçük olmaktadır. Bu durumda mevcut stokta birikim oluşmaktadır (Acar, 2008: 85-86-87).

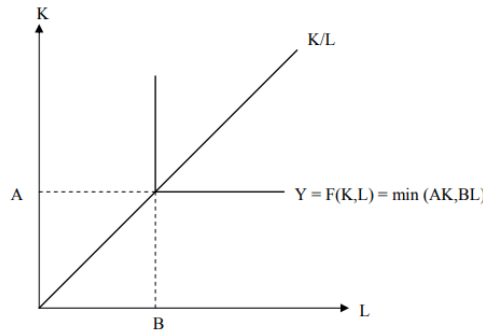
Domar Keynesin kısa dönemli analizini uzun dönemli olarak ele alıp yatırımların ekonomi üzerindeki etkisini daha ayrıntılı olarak incelemektedir (Berber, 2004: 88). Domar 1947'de Büyüme ve İstihdam adlı eserinde tam istihdam koşullarını sağlamış bir ekonominin denge durumundan çıkmadan büyümenin devamlılığını sağlamasındaki şartları ele almaktadır. Domar modelindeki temel varsayımlar:

- Dışa kapalı bir ekonomi vardır.
- Ekonomide tam istihdam denge durumu vardır.
- Ekonomide kamunun yer almadığı kabul edilmektedir.

- Ekonomide herhangi bir erteleme söz konusu değildir. Üretimin artmasıyla birlikte yatırımda erteleme olmadan bir artış gerçekleşmekte böylece gelirden de artış meydana gelmektedir.

Domar'a göre üretim kapasitesinde ki artış aynı seviyede talep artışıyla beraber desteklenirse tam istihdam seviyesi ve ekonomik istikrar sağlanmaktadır (Berber, 2017: 145-150).

Kısaca Harrod-Domar modelinde büyüme, sermaye birikimine sonuç olarak net yatırımlara bağlı olmaktadır. Modelde Leontief üretim fonksiyonu kullanılmaktadır. Bu üretim fonksiyonu sabit katsayıdır. Sermaye hasıla oranı sabit kabul edilmektedir. Böyle bir durumda emek sermaye yerine kullanılmamaktadır. Sonuç olarak ekonomide bıçak sırtı olarak adlandırılan bir denge söz konusu olmaktadır. Ekonominin birkere dengeden uzaklaşması durumunda bir daha denge seviyesine gelmek zorlaşmaktadır.

Şekil 6: Leontief Üretim Fonksiyonu

Kaynak: Parasız, 1997: 56

Şekil 5'de leontief üretim fonksiyonu gösterilmektedir. Leontief üretim fonksiyonu ölçeğe göre değişen getiri olarak gerçekleşmektedir (Savaş, 1986: 166). A ve B sabit katsayı kabul edilmektedir. $AK=BL$ durumunda sürekli ve dengeli bir büyüme gerçekleşmektedir. Dengeden uzaklaşılması halinde işsizlik veya enflasyon sürekliliği görülmektedir (Savaş, 2000: 853).

1.3.3. Neoklasik Büyüme Modeli

1950'lerde Harrod-Domar modeline eleştiriler yapılmış eksiklikleri dile getirilmiş ve buna bağlı olarak yeni çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu

alışmalar modern büyüme modellerinin ikinci dalgası olarak görölmektedir. Neoklasik yaklaşımın ilkelerini benimsediklerinden ötürü modele bu adı vermektedirler. Neoklasik büyüme modeli teknolojik ilerleme ve nüfustaki artışa; tasarruf, yatırım ve iktisadi büyümenin nasıl tepki verdiğini ifade etmektedir (Özel, 2012: 65).

1.3.3.1. Solow-Swan Modeli

1956 yılında Solow ve Swan adlı iki iktisatçı birbirinden habersiz neoklasik büyüme modeli üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Slow “İktisadi Büyüme Teorisine Bir Katkı” makalesinde ve diğer çalışmalarında neoklasik büyümenin yapı taşını oluşturmaktadır. Modelde sermaye birikimi, tasarruf ve ekonomik büyüme konuları üzerinde durulmaktadır (Bilgin, 2012: 17).

Modelde, iktisadi büyüme, tasarruf ve yatırımların teknolojik ilerleme ile nüfus artışına olan katkısından bahsedilmektedir. Modele göre teknolojik ilerleme ve nüfus artışı dışsal değişken olarak kabul edilmektedir. Yani bu durumda teknolojik ilerleme ve nüfus artışı sonucu iktisadi büyüme gerçekleşmekte ancak iktisadi büyümenin olması durumunda teknolojik ilerleme ve nüfus artışı gerçekleşmemektedir. Değişkenlerin dışsal olmasıyla birlikte bu sonuç ortaya çıkmaktadır. Modele göre teknolojik ilerlemenin gelişimine karışılmaz ancak teknolojik ilerlemenin olması iktisadi büyüme ile neticelenmektedir (Parasız, 2000: 288-289).

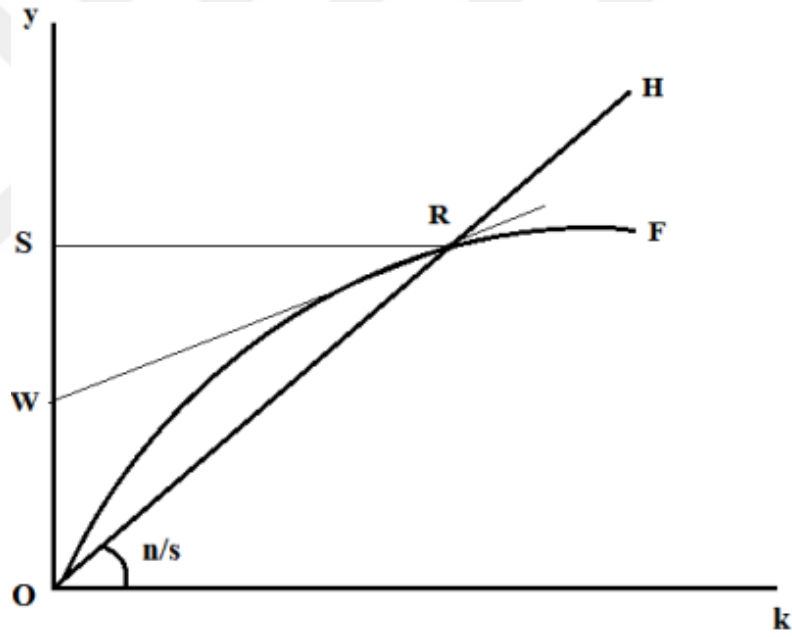
Modelin temel varsayımları şunlardır;

- Dışa kapalı ekonomi anlayışı,
- Tam rekabet ve tam istihdam şartları,
- Ölçeğe göre sabit getiri,
- Tasarruf ve yatırım eşitliği,
- Tasarruf ve yatırımları uygulayan kişinin aynı olduğu varsayımı,
- Emek ve sermayenin birbirinin yerine geçememesi,
- Emek ve sermayede azalan verimlerin hakim olması,

- Ekonmide tek mal ve tek sektörün kabul edilmesi,
- Yakınlaşma hipotezinin geçerliliğinin kabul edilmesidir.

(Berber, 2017: 105).

Ölçeğe göre sabit getirinin uygulanmasıyla birlikte teknolojinin sabit olması durumunda emek ve sermaye oranında artış gerçekleşmektedir. Bu durumda gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) artmaktadır. Ancak kişi başına düşen GSYİH aynı kalmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH için, teknoloji sabit kabul edilip emek başına daha fazla sermaye miktarı artışı gerçekleştirilmektedir. Ancak azalan verimlere tabi olduğu için emek verimliliğinde bir azalış meydana gelmektedir. İlk etapta artan reel ücretler, uzun dönemde sıfıra düşmektedir (Ergun, 2013: 229-230).

Şekil 7: Solow Modelinde İstikrarlı Denge

Kaynak: Hiç, 1981: 133

Şekil 6' da görüldüğü gibi y nüfus başına düşen geliri (Y/P), k ise (K/P) nüfus başına düşen sermayeyi göstermektedir. Ekonomik büyümenin dengeli ve sürekli olabilmesi için gerekli büyüme hızı sürekli büyüme hızına eşit olmaktadır. Üretimdeki artışlar belli bir miktarda ve belli zamanda

görülmektedir. Bu miktar üretim faktörleri tarafından belirlenmekte olup azami büyüme hızı(n) şeklinde ifade edilmektedir (Hiç, 1981: 97).

Şekilde OH doğrusu (n/s) eğimli olup sürekli bir büyümenin gerçekleşmesi için sermaye/hasıla oranını ifade etmektedir. OF eğrisi ise nüfus başına hasıla ve nüfus başına sermaye arasındaki uyumu göstermektedir. İlk etapta nüfus başına gelir ve nüfus başına sermaye beraber daha fazla artış sağlamaktadır. Ancak sermayede azalan verimlerin geçerli olmasıyla birlikte sonraki dönemlerde nüfus başına gelir, nüfus başına sermaye ile azalma göstermektedir. OF eğrisi ile OH eğrisinin kesiştiği R noktası ise durağan durum noktası yani ekonominin uzun dönemi olarak kabul edilmektedir (Hiç, 1981: 133-135).

Solow, Harrod-Domar modeline bir takım eleştirilerde bulunmaktadır. Bunlardan ilki Harrod- Domar modelinin ekonomik büyümeyi açıklamakta yanlış analizler kullanması olmaktadır. Solow'a göre hızlandıran ve çoğaltan analiz sağlayıcıları sadece kısa dönemi ele almakta, uzun dönemde ekonomik büyümeyi izah edememektedir. Bunlardan ikinci ise gerekli ve doğal büyüme hızı arasında çıkan kırılmanın sebebi üretim faktörlerinin sabit kabul edilmesi sonucunda oluşmaktadır. Ancak bu koşulun kalkması durumunda faktör fiyatları ve üretim faktörleri arasında yer değişimi gerçekleşmektedir. Bu durumun gerçekleşmesiyle bıçak sırtı denge oluşmamaktadır (Savaş, 2000: 852-853).

Harrod- Domar modelinde bıçak sırtı dengeden bahsedilmekte ve enflasyonist, deflasyonist dönemlere vurgu yapılmaktadır. Slow-Swan modelinde ekonomide uzun dönemde istikrarlı ve sürekli iktisadi büyümeden bahsedilmektedir. Böylece teknolojik ilerleme, nüfus değişimi ve sermaye birikimi ile açıklanmaktadır (Taban, 2016: 110-111).

Solow modelinde iktisadi büyüme hakkında üç temel nokta bulunmaktadır. İki tanesi ülkeler arasında yaşanan gelir farklılıkları ile alakalı olmaktadır. Modelde tasarruf-yatırım düzeyinin daha yüksek olduğu ülkelerde daha yüksek işçi başına sermaye düzeyi ayrıca daha yüksek durağan durum işçi başına çıktı düzeyi görülmektedir. Böyle bir durumda ülkeler arası gelir farklılıklarının sebebi, tasarruf-yatırım düzeyindeki farklılıklardan

kaynaklanmaktadır. Modele göre nüfus artış düzeyinin daha yüksek olduğu ülkelerde daha düşük durağan durum işçi başına sermaye düzeyi görülmekte yani daha düşük durağan durum işçi başına çıktı düzeyi görülmektedir. Ülkeler arası gelir farklılıklarının bir nedeni ise nüfus düzeyindeki artış değişiminden kaynaklanmaktadır. Yani tasarruf-yatırım düzeyinin yüksek olduğu ülkeler ve nüfus artış hızının düşük olduğu ülkeler, daha yüksek durağan durum işçi başına sermaye ve çıktı düzeyine sahip olmaktadır (Ünsal, 2007: 147).

Büyüme modeline göre durağan denge hali, yalnızca sermaye birikiminin iktisadi büyüme üzerinde devamlı bir etki yaratmayacağını açıklamaktadır. Tasarrufların artması halinde kısa dönemde işçi başına çıktı artmakta dolayısıyla refah düzeyinde artış meydana gelmektedir. Uzun dönemde ekonomi tekrar durağan durum dengesine gelmektedir. Durağan durum dengesinin gerçekleşmesi için önemli etkenler teknolojik ilerlemeler ve nüfus artış hızıdır. Nüfusun artması halinde işçi başına düşen sermaye azalmaktadır. İşçi başına düşen çıktı işçi başına düşen sermayeden etkilenmekte, nüfus artışının gerçekleşmesi ikisinde de azalışa sebep olmaktadır. Böyle bir durumda refah seviyesinde geriye gitme gerçekleşmektedir. Modelde uzun dönemde iktisadi büyümenin temelini dışsal kabul edilen teknolojik ilerleme belirlemektedir. Ekonomide durağan durum denge seviyesi gerçekleştiğinde, iktisadi büyüme ve işçi başına çıktının artması teknolojik ilerleme ile gerçekleşmektedir (Parasız, 2008: 157-162).

Solow modelinde ülkeler arasındaki kişi başına gelir eşitsizliğinden bahsedilmesi reel hayatın koşullarına uygun olmaktadır. Verilere bakıldığında da kişi başı yatırım ve kişi başı çıktı arasında güçlü ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Nüfus artış hızı ve kişi başına çıktı arasında ise güçlü ve negatif bir ilişki söz konusudur (Ünsal, 2007: 147)

1.3.4. İçsel Büyüme Modelleri

İçsel Büyüme yaklaşımı 1980’li yıllarda ortaya çıkmaktadır. Ekonomik büyüme kavramının içsel biçimde gerçekleştiğini iddia ederek diğer modellerden ayrılmaktadırlar (Ercan, 2000: 129). İçsel büyüme modelleri,

neoklasik modellerin aksine ekonomik büyümenin dışsal değişkenler ile değil içsel değişkenlerle olduğunu kabul etmektedir. Neoklasik büyüme modelinde teknoloji dışsal kabul edilirken, içsel büyüme modellerinde teknoloji içsel kabul edilmektedir. Böylece içsel büyüme modellerinde, teknolojideki değişimlerin rastlantısal olmadığı kişilerin tercihi sonucunda değişiklik gösterdiği söylenmektedir (Türker, 2009: 87-93).

İçsel büyüme modelinde iktisadi büyümenin gerçekleşmesindeki en büyük etki teknolojik ilerlemeler olarak kabul edilmektedir. Kar amacı doğrultusunda yatırım yapılmasıyla teknolojik ilerleme gerçekleşmiş olmaktadır. Teknolojik ilerleme bireyin istekleri ile gerçekleşmektedir. Modelde azalan verimler geçerli olmamaktadır. Ekonomide kar güdüsüyle araştırma ve bilgi edinme durumu söz konusudur. Araştırmalar neticesinde bilgi edinilme durumu gerçekleşmekte ve artan verimler geçerli olmaktadır (Parasız, 2000: 291).

1.3.4.1. AK Modeli

Sanayileşmiş ülkelerde devamlı büyümeyi ölçmek ve belirlemek için birçok içsel büyüme modeli geliştirilmektedir. Bunlardan ilki ve en karmaşık olmayanı ise AK modeli olarak bilinmektedir. Bu model $Y=AK$ üretim fonksiyonunu baz alınarak hazırlanmaktadır. Bu fonksiyona göre A sabit olan ekonomideki teknoloji seviyesini göstermektedir. K ise ekonomideki sermaye stokunu göstermektedir. Modele göre sermaye stokunun artması durumunda sermaye getirisi azalmamaktadır. Bu model azalan verimlere tabi olmamakla birlikte sermaye stoku fazla olan ülkeler yatırımlarını arttırarak ekonomik büyüme sağlamaktadır (Berber, 2011: 157).

Modelde teknolojik ilerlemenin dışsal olduğu kabul edilmektedir. Modelin azalan verimlere tabi olmamasının nedeni, teknoloji ve sermayenin marjinal verimliliğinin sabit olduğu varsayılmaktadır, sermaye değerinin artmasıyla sermayenin marjinal değeri sabit kalmakta azalan verimler geçerliliğini yitirmektedir. Fakat sermayenin marjinal ürün değerinin sabit kaldığı varsayımı modelde açıklanmamaktadır. Model bu açığı fiziki sermayenin yanı sıra beşeri sermayenin de varlığıyla açıklamaktadır. Fiziki

sermayenin artması durumunda buna bağılı olarak beşeri sermayede artış göstermektedir. Bu durum beşeri sermayeye olumlu yönde yansımaktadır. Böylece üretimde azalan verimler söz konusu olmamaktadır. AK modelinde hükümet tasarrufu arttırıcı politikalar izleyerek bireylerin marjinal tasarruf eğilimini arttırmakta buda iktisadi büyüme sağlamaktadır (Ünsal, 2016: 233-237).

Modelde azalan verimlerin geçerli olmaması sebebiyle sermaye birikimini yüksektir bu durum ise yatırımlarda sürekli bir artışa neden olmaktadır. Dolayısıyla ekonomik büyüme süreklilik kazanarak artmaktadır. Böyle bir durumda yatırımlar ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki gerçekleşmektedir. Ak modelinin odak noktasında teknolojinin zamanla birlikte değişiklik göstermeyeceğı ve böylelikle çıktıda ki büyümenin sermaye stokundaki büyümeye eşit olacağı söylenmektedir (McGrattan, 1998: 14).

AK modelinin ortaya çıkmasını sağlayan Jones Manueli (1990) ve Rebelo(1991) büyüme modelinin içsel olmasına karşın teknolojik ilerlemenin içsel olmasına gerek olmadığını savunmaktadırlar. Neoklasiklerin teknolojik ilerlemeyi sabit tutması ve ölçeğe göre getirinin sabit tutulması varsayımı AK modelinde geçerliliğini devam ettirmektedir. Yalnızca biriktirilmiş olan üretim faktörünün marjinal verimliliğinin azalması ya da artması varsayımı bile içsel büyüme aşamasının oluşmasını sağlamaktadır (Berber, 2011: 157).

AK modeli ülkeler arasında ekonomik büyümenin farklı olmasının nedeninin teknolojik ilerlemeyle ilgili olduğunu savunmaktadır. AK modeli kişi başına düşen milli gelirde artış sağlanmasına, fiziki ve beşeri sermayeye yatırım yapılmasına, araştırma geliştirme getirilerini güvene almak adına mülkiyet haklarının korunmasına ve dışsal bilgiye kolay yollarla ulaşmak gibi politikalar izlenmesini sağlamaktadır (Yıldırım, 2011: 91).

1.3.4.2. Arrow- Romer Yaparak Öğrenme ve Bilgi Üretim Modeli

Arrow'un 1962 de çıkardığı çalışmasında yaparak öğrenme kavramı üzerinde durulmaktadır. Arrow modelinde yatırım yalnızca sermaye stokunu

arttırmamakta bunun yanında üretim sürecinin değişmesini sağlamaktadır. Çalışanlar yeni makinaların nasıl çalışacağını öğrenip becerilerini geliştirmeyi sağlamakta buda dolayısıyla verimliliğin artmasına sebep olmaktadır. Yapararak öğrenme ile elde edinilen yeni bilgi kamu malı olarak görülmektedir (Kaynak, 2011: 215-216).

Firmaların üretimini arttırmasıyla birlikte üretim aşamasında bulunan işçiler işlerini daha fazla öğrenebilmektedir. Böyle bir durumda firmaların maliyeti açısından fayda görülmektedir. Bunun yanında ürün geliştirme ve farklı ürünler ortaya çıkarmak gibi fırsatlar yakalanmaktadır. Bu bağlamda yapararak öğrenme kavramı ekonomideki toplam çıktıyı arttırmaktadır (Acar, 2008: 127).

Paul M. Romer'in 1986 yılında yayımlamış olduğu makale, Arrow'un yapararak öğrenme kavramından yola çıkarak oluşturulmuştur. Romer teknolojik gelişmeyi yeni bilgi olarak tanımlamaktadır. Romer üretim aşamasında, yan ürün ortaya çıktığını bununda teknik bilgi olduğunu savunmakta bu ürün karşılıksız girdi olarak yeniden kullanıldığında ise üretim maliyetlerinin düştüğünü üretim kalitesinin arttığını söylemektedir. Romer üretilen teknik bilginin yayılarak firmalara pozitif dışsallık sağlayacağını ve toplam çıktı miktarında artış olacağını savunmaktadır. Romer bilginin çıkışının sermaye düzeyi olduğunu söylemektedir. Yatırımlar ve sermaye düzeyinin artması durumunda teknolojik ilerleme ve bilgi üretimi daha ileri seviyelere taşınmaktadır (Taban, 2016: 148).

Romer teknolojik ilerlemenin, neoklasik görüşün aksine dışsal değil içsel olduğunu savunmaktadır. Romer neoklasik görüşün ortaya attığı yakınsama hipotezini yok saymaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin sermaye stokunun düşük seviyede olması teknolojik ilerlemeyi sağlayarak sermayenin marjinal ürün değerinde artışa neden olmaktadır. Böylece gelişmiş ülkeler arasındaki açık kapanmaktadır. Aksi takdirde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında uçurum artmaktadır. Romer aynı zamanda ülkelerin beşeri sermaye, patent, lisans gibi araçlarını kullanarak mülkiyet hakkı sağlanmaktadır (Çiftçi ve Aykaç, 2011: 163-164).

1.3.4.3. Robert J. Barro Modeli: Kamusal Harcama Modeli

1990 yılında içsel büyüme modeli içinde yer alan kamu politikası ile ilgili çalışmalar Barro tarafından ele alınmaktadır. Barro kamu sektörünün sağlamış olduğu mal ve hizmetlerin üretim faktörlerinden biri olduğunu kabul etmektedir. Modele göre devletin tek geliri gelir vergisi tek gideri ise kamu mali arzı olarak kabul edilmekte ve bütçe denkliliği esas alınmaktadır (Yülek, 1997: 1-15).

Kamu idarecileri, iktisadi büyüme sağlamak için hem yatırım yapmakta ayrıca özel kesim yatırımlarını desteklemektedir. Bu bağlamda genişletici politikaların izlenmesiyle özel kesim yatırımları artmakta ve devlete vergi geliri olarak yansımaktadır. Bu durumda devlet daha fazla kamu hizmeti sağlamaktadır. Barro kamu kesiminin yapacağı alt yapı çalışmalarının özel sektörün sermaye verimliliğini arttıracaklarını savunmaktadır (Acar, 2008: 129).

Barro modelinde kamu kesiminin sağlamış olduğu mal ve hizmetler girdi olarak kabul edilmektedir. Barro'ya göre bu mal kamu kesimi tarafından sağlanan özel bir mal sayılmaktadır. Fakat başka bir açıyla bakıldığında ise bu mal alt yapı yatırımları veya ekonomik siyasi istikrar olarak da düşünülmektedir (Üzümcü, 2012: 256).

Barro kamusal harcama modeline göre serbest piyasa koşullarını ayrıca mal ve hizmeti devletin karşılaması gerektiğini savunmaktadır. Barro yapılan her kamusal harcamanın iktisadi büyümeyi sağlamak zorunda olmadığını ileri sürmektedir. Barro ortaya koyduğu modelde verimli kamu harcamalarından söz etmekte, verimli sektöre yapılan kamu harcamalarının iktisadi büyümeyi sağlayacağını söylemektedir. Verimli alanı da şöyle açıklamak gerekir; üretken sektörler için tamamlayıcı mal ve hizmet değeri taşıyan harcamalar, araştırma geliştirme teşvikinde bulunulması, alt yapı yatırımları, mülkiyet haklarının korunması adına yapılan yatırımlar, eğitim alanına yapılan yatırımların niteliğinin ve miktarının artırılması verimli kamu harcamaları olarak görülmektedir (Taban, 2016: 160).

1.3.4.4. Robert E. Lucas Modeli: Beşeri Sermaye ve Büyüme

Lucas 1988 yılında *One the Mechanics of Economic Development* (Ekonomik Kalkınmanın Mekanikleri Üzerine) adlı çalışmasında uzun dönemde ekonomik büyümesinin gerçekleşmesi için beşeri sermaye üzerinde durmaktadır. Lucas modeline göre uzun dönemde beşeri sermayenin sınırsız şekilde arttırılmasıyla devamlı bir büyüme gerçekleşmektedir (Taban, 2008: 98).

Lucas beşeri sermayenin ortaya çıkmasıyla işgücünün daha olumlu etkiler yaratacağını ortaya koymaktadır. Yani başka bir ifadeyle beşeri sermayenin varlığı aynı işi daha az iş gücüyle yaparak, üretkenlikte ve iktisadi büyümede artış sağlamaktır. Lucas aynı zamanda kamu kesiminin eğitime, teknolojik alt yapıya yatırım yapmasının beşeri sermaye birikimi adına olumlu yönde etkisi olacağını iddia etmektedir. Yani beşeri sermayenin artışı fiziki sermaye artışına göre iktisadi büyümeye daha fazla katkı sağlayacağını söylemektedir (Erdoğan ve Canbay, 2016: 36).

Lucas'a göre bireylerin eğitim becerilerini arttırıcı kamu politikası izlenmesi, kişi başına düşen büyüme oranında artış sağlamaktadır. İşgücünde ki verimliliğin artışı uluslararası sermaye akımıyla da mümkün olmaktadır. İşgücü hareketliliğinin sınırlı olduğu bir yapıda beşeri sermaye politikalarının büyüme açısından daha olumlu etkiler ortaya çıkaracağı söylenmektedir. Sonuç olarak Lucas beşeri sermayenin artışı sağlamak için ülkelerin yabancı yatırım yapması gerektiğini savunmaktadır (Taban, 2008: 100).

2. BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI KAVRAMI VE ÖLÇME YÖNTEMLERİ

2. GELİR DAĞILIMI

Gelir dağılımı eşitsizliği beraberinde yoksulluğa da neden olan ve halen devam eden bir uluslararası sorundur. Gelir dağılımı ve yoksulluk sorunu birbirine bağlı hale gelmektedir. Globalleşmenin artmasıyla gelir dağılımı iktisadi bir sorun olmaktan çıkmış sosyal ve politik bir sorun haline gelmiştir (DPT, 2001).

Gelir dağılımı her devirde gündemde olsa da sanayi sonrasında kapitalizmle beraber daha da ön plana çıkmıştır. Sanayi devrimi sonrası burjuva kesiminin kar oranı çok fazla artış gösterirken ücretlerdeki azalış gelir eşitsizliğinin oluşumunu göstermektedir (Çalışkan, 2011: 91-92).

Piyasadaki aksaklıklar neticesinde gelir dağılımında dengesizlikler meydana gelmekte, bu durum ise toplumu ilgilendiren mesele haline dönüşmektedir. Toplumsal dengesizliklerin meydana gelmesindeki en büyük neden sosyal sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin oluşumu olmaktadır. Aynı zamanda gelir dağılımındaki adaletin artması durumunda kişilerin refah düzeyinde bir artış sağlanmaktadır (Sönmez, 2002: 33-189).

Gelir dağılımdaki adaletin sağlanması ve ülkelerin gelişmişliği arasında bir ilişki bulunmaktadır. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu ülke yoksulluk sorunuyla da karşı karşıya gelmektedir. Böyle bir durumda ise bireyler kendini iyi hissetmemekte mutsuz hale gelmektedir. Ülkeler gelir eşitsizliğini azaltmak, yoksullukla ilgili önlemler almak, toplam gelir üzerinden düşük pay elde eden grubun gelirini ekonomik koşullara uygun olarak arttırmak gibi görevler üstlenerek ülkelerin refah seviyesinde artış meydana getirmektedir (Danışoğlu, 2004: 229-236).

2.1. Gelir Dağılımı Kavramı ve Önemi

İktisadi anlamda, gelirin tanımı; üretim faktörlerinin sağlamış olduğu değer artışından alınan pay olarak tanımlanmaktadır. Sağlanan artışın parayla olması durumuna nominal gelir, mal ve hizmet ile olması durumuna ise reel gelir denilmektedir (Özgüven, 2005: 443). Başka bir tanıma göre de gelir, bireye veya topluma belirli zamanda ve belirli yerden sağlanmış olan para veya üretim ve hizmet sonucu ortaya çıkan getiri olarak da ifade edilmektedir (Bakkal, 2016: 7).

Gelir dağılımı, bir ülkede belirli zamanda ortaya çıkan gelirin bireyler, üretim faktörleri, toplumsal gruplar ve bölgeler arasında dağılması durumuna denilmektedir (Pehlivan, 2009: 23). Gelir dağılımını belirleyen iktisadi değişkenlerin başında bireylerin ve grupların üretim aşamasındaki faaliyetleri, üretimde üstlenmiş oldukları görevler, üretim araçlarında yapılan mülkiyet bağlantısı gelmektedir. Gelir dağılımı adaletinin gerçekleşmesi hem ekonomik hem sosyal kalkınmada önemli bir yer tutmaktadır. Piyasada yaşanan aksaklıklar sebebiyle gelir dağılımında bozukluklar ortaya çıkmakta ve toplumsal sorunlar oluşmaktadır. Sosyal sınıflar arasındaki dengesizlikler, gelir dağılımının adaletsiz dağılmasıyla gerçekleşmektedir. Gelir dağılımının adaletli olmasıyla bireyler arasında sosyal refah seviyesindeki farklarda azalma olmakta dolayısıyla toplumsal refah düzeyinde artış görülmektedir (Sönmez, 2002: 33-196).

Bir ülkede toplumsal ve sosyal barışın sağlanması önemli bir konudur. Bu durumun gerçekleşmesi ise büyük ölçüde gelir dağılımının adaletli olması ve asgari gelir seviyesinin belli bir oranının altına düşmemesine bağlıdır. Gelir dağılımı adaleti başka bakış açılarına göre farklılık göstermesi sebebiyle tanımlanma açısından zor bir hale gelmektedir. Gelir grupları arasında büyük farkların olmadığı gelir dağılımı adil bir gelir dağılımı olmaktadır. Fakat gelir dağılımı adaletinin düzelmesi tek başına çözümlenen bir konu değil, devlet müdahalesinin gerekli olduğu bir konu olmakta ve sosyal devlet anlayışının bir gereğidir (Şahin, 2000: 449).

Son zamanlarda gelir adaletsizliği kavramının yanında gelir eşitsizliği kavramı da ortaya çıkmaktadır. Ülkelerde gelir eşitsizliği son zamanlarda artış göstermekte ve bu kavram daha yaygın kullanılır hale gelmektedir. Gelir dağılımı kavramı daha yansız bir ifade olarak kullanılmakta gelir eşitsizliği ise gelir dağılımının daha çok adaletsiz tarafına dikkat çekmektedir (Çelik, 2004: 58-59).

Gelir dağılımı kavramı adalet ve eşitlik konuları ile kullanılmaktadır. Gelirin eşit dağılıp dağılmadığı ölçülebilir. Fakat adalet kavramı ölçülebilir bir kavram değildir. Gelirin eşit dağılmadığı bir durumda adalete uygun dağılmadığı kabul edilmektedir. Ancak gelirin ne şekilde adaletli dağıtılacağı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır (Başoğlu, 2012: 186).

Gelir dağılımının eşit dağıtılmaması ekonomik sorunların yanında sosyal ve siyasal sorunları da beraberinde getirmektedir. Gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde eğitimsizlik daha fazla olmakta, beslenme ihtiyacı karşılanamamakta, sağlık kalitesi düşük olmakta ve işsizlik yüksek seviyelerde olmaktadır. Sosyal bozukluk olan ülkede dolayısıyla siyasal sorunlarda ortaya çıkmaktadır (Çalışkan, 2010: 103-104).

Sosyal adaleti sağlamak için gelir eşitsizliğini gidermek gerekmektedir. Bu durum toplumun yaşadığı önemli sorunlardan birisi haline gelmektedir. Gelir dağılımı pek çok unsuru etkilemekte olup gerçekteleşmediği takdirde gelir ve fırsat eşitsizliği olarak görölmektedir (Watkins, 2006: 271).

Her ülkede gelir dağılımı adaleti önemli bir yer tutmaktadır. Ancak gelişmemiş ülkelerde bu durum daha fazla önem içermektedir. Bunun sebebi ise gelişmemiş ülkelerde zaten kişi başına düşen gelir düşük seviyede olmaktadır. Gelir dağılımının adaletsiz olmasıyla daha düşük gelir seviyesine ulaşılmış olunacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliği kısa dönemde çözölmese de gelişme göstermektedir (Durna, 2011: 8).

Gelir dağılımı adaleti ile demokratik yönetim arasında bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal devlet yaklaşımda gelir dağılımının iyileştirip geliştirme politikalarıyla toplumsal beraberlik sağlanmakta, iktisadi büyüme

gerçekleşmektedir. Bu durum hem iktisadi hem siyasi dengeyi sağlamaktadır (Öztürk, 2017: 8-9).

2.2. Gelir Dağılımı Türleri

Ülke ekonomilerin de toplam gelir, bireyler arasında bölüşülmekte ve gelir dağılımı açısından çeşitli sınıflandırmalar yapmak mümkün olmaktadır. Bunlar kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı, birincil ve ikincil gelir dağılımı olarak söylenmektedir.

2.2.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı toplam gelir üzerinden bireyler, aileler, gruplar arasındaki dağılımı göstermektedir. Kişisel gelir dağılımında öncelik bireyler ve aileler arasındaki dağılımdır. Milli gelirin belli zamanlarda ekonomik hareketlerine bakılmadan bireylere hangi ölçüde ve nasıl dağıtıldığı kişisel gelir dağılımı tarafından belirlenmektedir (Şahin, 1997: 387).

Kişisel gelir dağılımı sadece bireyin ve hane halkının gelirini göz önünde tutmaktadır. Bu dağılıma göre gelirin nasıl ve ne şekilde elde edildiği dikkate alınmamaktadır. Bireylerin belli zaman diliminde elde ettikleri gelir dikkate alınmaktadır. Ülkedeki gelir dağılımının adil olup olmadığına bakılmak isteniyorsa kişisel gelir dağılımı dikkate alınmalıdır (Ulusoy, 2006: 305). Kişisel gelir dağılımında bireylerin nasıl gelir ettiğinden ziyade toplam ne kadar gelir sağladığı önem taşımaktadır (Todaro ve Smith, 2006: 210).

Kişi başına düşen milli gelirin hesaplanması, milli gelirin toplam nüfusa bölümü ile bulunmaktadır. Ya da ülkedeki nüfus en düşük ve en yüksek olmak üzere beş eşit gruba ayrılır ve milli gelir hesaplanır. En düşük ve en yüksek gelir gruplarının milli gelirden sağladığı %20'lik pay farkın olması gelir dağılımında ki eşitsizliğe sebep olmaktadır (Kuştepe ve Halaç, 2004: 147). Gelir eşitsizliği için %20'lik payın yanı sıra; %10 %5 %1'lik paylarında kullanımı söz konusu olmaktadır. Kişisel gelir dağılımı üzerine çalışmalar gerçekleştirildiğinde sosyal yapı da göz önüne alınmaktadır. Kişisel gelir

dağılımı sınıfsal gruplara ayrılarak buna uygun sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Çelik, 2004: 59-60).

Kişisel gelir dağılımının bilinmesi halinde gelir dağılımı adaletsizliğinin bilinmesi mümkün olmaktadır. Kişisel gelir dağılımı sosyal refah tespitinde önemli bir etkiye sahip hale gelmektedir. Kişisel gelir dağılımının iyi olması durumda sosyal refah ve bunun yanında fırsat eşitliğini de olumlu hale getirmektedir. Yani toplumdaki herkes beslenme, sağlık, eğitim fırsatlarından yararlanır bir duruma gelmektedir. Gelir dağılımındaki aksaklık halinde sosyal sıkıntılara neden olmaktadır (Boratav, 1995: 20). Kişisel gelir dağılımının adaletli dağılmasıyla birlikte bireyler arasındaki eşitsizlik ve refah farkında azalış görülmektedir. Bunun yanı sıra yüksek gelirliden düşük gelirliye yönelik gerçekleşen refah akışının toplumsal yarar sağladığı söylenmektedir (Ulusoy, 2006: 305).

Kişisel gelir dağılımı günümüzde de önemli bir yere sahip olmaktadır. Kişisel gelir dağılımında eşitlik istenilen bir durum haline gelmektedir. İktisat politikası araçlarında mutlaka yer alması gerekmektedir (Özbilen, 1988: 129-387).

2.2.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı; milli gelirin emek, sermaye, toprak ve girişimci yani üretim faktörleri arasındaki dağılımını göstermektedir. Emek karşılığında milli gelirden alınan getiri ücret, sermayenin getirisi faiz, toprağın getirisi rant, girişimcinin üretim gerçekleştirilmesiyle aldığı getiri kar olmaktadır (Dinler, 2010: 296). Başka bir ifade ile fonksiyonel gelir dağılımı emek geliri ve mülkiyet geliri olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Emek geliri olarak ücret yevmiye ve maaştan bahsedilmekte olup mülkiyet gelirinde ise rant, faiz ve kardan bahsedilmektedir (Uysal, 2007: 251).

Fonksiyonel gelir dağılımı emek sahipleri ve diğer üretim faktörleri arasındaki dağılımı incelemek üzere kullanılmaktadır. Toplumdaki bireylerin çoğunluğu bağımlı çalışan olup gelirini emek oluşturmakta yüksek gelirliilerin büyük çoğunluğu ise emek dışı gelir elde etmektedir (Çalışkan, 2010: 93-94).

Genel olarak fonksiyonel gelir dağılımı sağlanan gelirin emek faktörü ve diğer üretim faktörleri arasındaki dağılımını göstermektedir. Bunun sebebi toplumdaki bireylerin büyük bir kısmı emek gelirini sağlamaktadır. Yüksek gelir sağlayan diğer üretim faktörlerinin büyük çoğunluğu ücretten bağımsız kazanç sağlamaktadır (Çalışkan, 2011: 92-93).

Fonksiyonel gelir dağılımı bir faktörün üretime sağlamış olduğu geliri ifade etmektedir. Faktör fiyatları faktör arz ve talebi tarafından belirlenmektedir. Faktör ödemesi ise fiyat ve miktar çarpımı sonucunda ortaya çıkmaktadır (Todaro ve Smith, 2006: 216). Sıklıkla gelişmekte olan ülkelerde kendi içlerindeki sebeplerden ötürü dengesizlik yaşanmaktadır. Bu tür ülkelerde emek arzının fazla olmasına rağmen sermayenin az olduğu görülmektedir. Piyasa müdahalesi olmadığı durumda emek ve sermaye arz ve talebe göre belirlenerek ücret ve faiz düzeyi belirlenmektedir. Eğer ki iktisat politikası neticesinde faktör fiyatlarında bir değişiklik gerçekleşiyorsa, ortaya çıkan fiyat faktörün asıl değerini yansıtmamaktadır. Bu nedenle üretim faktörlerinin gelir oranları farklılık göstermektedir (DPT, 2001: 12).

Sosyo-ekonomik sınıfların ücret ve kar gelirleri değişiklik göstermektedir. Şöyle ki toprak sahibi ve tarım işçisinin gelirleri birbirinden farklılık göstermektedir ancak holding sahibi yüksek gelir sağladığı halde işçi konumunda olmaktadır bu durum ise sınıflandırmanın tam anlamıyla doğru sonuç vermediğini göstermektedir. Önceden ücretliler ve yüksek gelirliler arasında büyük derecede farklılık yaşanmasıyla birçok sonuç elde edilirken günümüzde fonksiyonel gelir dağılımı amacından sapmaya başlamıştır (Doğan ve Tek, 2007: 95).

2.2.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden ortaya çıkan payı alması durumuna sektörel gelir dağılımı denilmektedir. Sektörel gelir dağılımı bu üç sektörün uzun dönemde ne şekilde değiştiğini ve gelir dağılımının sektörler arasında olumlu ya da olumsuz etkilerini göstermektedir (Aktan ve Vural, 2002: 2). Sektörel gelir dağılımı ülkelerin ilerlemesi açısından önemli bir

yere sahip olmakta ve en doğru bilgileri yansıtmaktadır. Tarım, sanayi ve hizmet sektörünün milli gelirden aldıkları payı ve uzun dönemde bu sektörlerin nasıl gelişeceğine dair bilgiler vermektedir (Şit, 2008: 15).

Sektörel gelir dağılımı ile gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki söz konusu olmaktadır. Tarım, sanayi ve hizmet sektörünün milli gelir üzerinden almış olduğu paylar ile gelişmişlik seviyesinden bahsedilmektedir (Işık, 2006: 123).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründen alınan pay farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkeler tarım sektöründen daha az pay alırken gelişmekte olan ülkeler daha fazla pay almaktadır. Sektörel gelir dağılımı ülkelerin gelişmişlik düzeyinin ortaya çıkarılmasında önemli bir yere sahip olmaktadır. Kentsel yerleşim yerlerinde sanayileşmenin artması durumunda sanayi yatırımlarında artış görülmekte ve sanayi sektöründe çalışan sınıfın geliri artmaktadır. Tarım sektöründe çalışan sınıftan daha fazla gelir elde edilmektedir. Bu durumda gelir eşitsizliği ortaya çıkmaktadır (Özdemir ve Ömsen, 2011: 5).

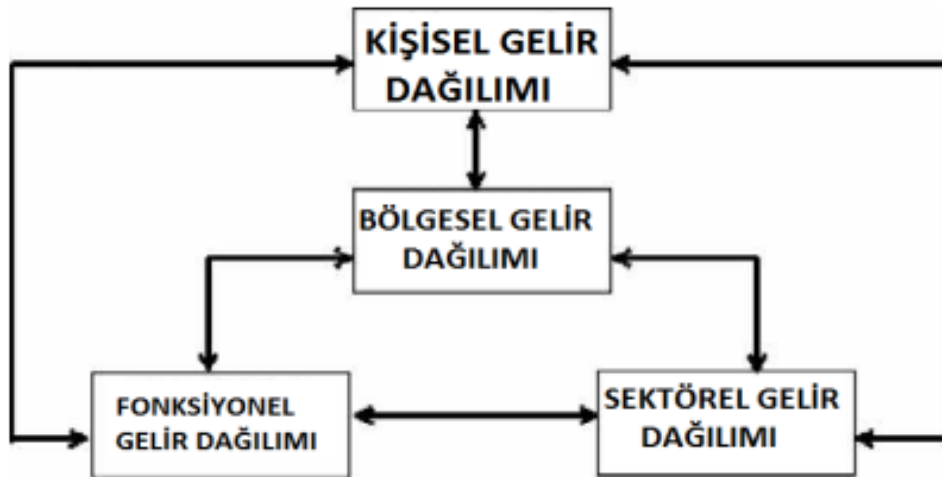
2.2.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, ülke sınırları içinde ortaya çıkan gelirin coğrafi olarak dağılımını göstermektedir. Ülkede ki bazı bölgeler gelirden daha çok pay alırken bazı bölgeler daha az pay almakta ve bu nedenle ilerleyememektedir. Ülkede ortaya çıkan gelirin farklı bölgelere göre nasıl farklılık gösterdiğini bölgesel gelir dağılımı anlatmaktadır (Çetinkaya, 2012: 41).

Ekonomik üretim için birbirinden farklı bölgeler seçilmektedir. Her bölgenin kendine özgü demografik, sosyal ve ekonomik özellikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla bölgeler arasında milli gelirin eşit dağılması mümkün olmamaktadır. Ülkede bölgesel bir dengesizliğin olması durumunda sosyal ve ekonomik eşitsizlik görülmektedir. Dengesizliklerin gerçekleşmesi halinde bölgeler arasında tarım, sanayi, ulaşım, sağlık, eğitim, ticaret ve haberleşme alanlarında farklılıklar oluşmaktadır. İktisadi kalkınmanın gerçekleşmiş olduğu gelişmiş ülkelerde bu farklılaşma düşükken az gelişmiş ülkelerde farklılaşma

yüksek bir hal almaktadır. Şöyle ki, bir bölgede ekonomik gelişme gerçekleştirilmek isteniyorsa diğer bölgeleri ki iş gücü ve sermaye bu bölgeye doğru gelmektedir. Bu durum yatırımların geriye doğru etkisi olarak bilinmektedir. Yatırımların ileriye doğru etkisinde ise yatırım gerçekleşen ortamda gıda ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Bu durum iş hacminde artışa sebep olmaktadır. Endüstrilerin gelişimi artarak hammadde ihtiyacı karşılanmaktadır (Özbilen, 1998: 376).

Bölgeler arasında gelir dağılımının farklı olması toplumsal yapı ile ilgili fikir sahibi olmayı sağlamaktadır. Bu nedenle bölgesel gelir dağılımı söz konusu olduğunda bu durumu ortaya çıkaran sosyo-ekonomik koşullara da bakmak gerekmektedir. Bölgelerdeki gelişim farklılıkları toprak yapısı, iklim şartları, ulaşım gibi etmenlerden ve ekonomik, coğrafi, sosyal etmenlerden kaynaklanmaktadır. Bölgesel gelir eşitsizliğinin ortaya çıkmasıyla ekonomik ve sosyal eşitsizlikte beraberinde gelmektedir (Yücel, 2011: 148-149). Ülkede sanayinin belli bir bölgede gerçekleşmesiyle bölgesel eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Sanayileşme gerçekleşen bölgede istihdam oranının az olmasıyla sanayileşmiş bölgeye nüfus yoğunluğu gerçekleşmektedir. Böyle bir durumda bölgesel eşitsizlik ortaya çıkmaktadır. Bölgeler arası gelir eşitsizliği yaşayan ülkeler genellikle gelişmekte olan ülkelerdir. Gelişmiş ülkelerde bölgesel eşitsizlik çok az görülmektedir (Karacan, 2017: 46-47).

Şekil 8: Gelir Dağılımı Türleri ve Arasındaki İlişki

Kaynak: Uysal, 2007: 255

Şekil 7’ de görüldüğü üzere gelir dağılımının sınıflandırılmasında hepsinin birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımının sektörel duruma bağlıdır. Sektörel durum ise ekonomik olarak bölgesel gelir dağılımından etkilenmektedir. Kişisel gelir dağılımı ise bu dağılımlarının neticesine göre oluşmaktadır. Bir biriyle bağlantılı olan bu dağılımlar uzun vadede gelir dağılımı eşitliğini sağlama açısından önemli bir yer tutmaktadır (Uysal, 2007: 255).

2.2.5. Birincil ve İkincil Gelir Dağılımı

Birincil gelir dağılımı, serbest piyasa koşulları altında üretim faktörleri tarafından oluşturulan gelir dağılımını ifade etmektedir. Serbest piyasa koşullarına hükümet müdahalesi yapılmasıyla yeniden oluşan gelir dağılımına ikincil gelir dağılımı denilmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 2). Birinci gelir dağılımının gerçekleşmesini sağlayan unsurlar emek ve servet dağılımı, asgari ücret, ekonomik kriz, enflasyon, kadınlara yönelik baskıcı tutumlar olarak söylenmektedir. İkinci gelir dağılımında ise devlet borçlanması, faiz ödemesi, vergi ve transfer harcamaları, ücret farklılıkları, enflasyon olarak belirtilmektedir (Ulusoy, 2015: 48).

İkincil gelir dağılımı gelirin yeniden dağıtılması olarak da ifade edilmektedir. Gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde devlet müdahalesi gerekmektedir. Böyle bir durumda devlet, birincil gelir dağılımından oluşan eşitsiz gelir dağılımını ikincil dağılımla müdahale altına alabilmektedir. Devlet eşitsizliği gidermek için vergi politikası uygulaması halinde geliri yüksek kesimden aldığı vergi oranlarını arttırma politikası izlemektedir. Bu durumda toplumdaki yoksul kesime yardımcı olunabilmektedir (Aydın, 2013: 8-9). Gelirin yeniden dağılması parasal ve parasal olmayan olmak üzere incelenmektedir. Vergi oranlarının artmasıyla birlikte düşük gelir gruplarına aktarılarak refah seviyesinde artış sağlanmakta ve yüksek gelirli sınıfların düşük gelirli sınıflara gelir akışı gerçekleştirmesi parasal dağılım olarak ifade edilmektedir. Düşük gelirli sınıflara yönelik yapılan, eğitim ve sağlık

hizmetlerinin daha iyi seviyeye çıkarılması parasal olmayan gelir dağılımını iyileştirici politikalar olarak bilinmektedir (Şeker, 2008: 23).

2.3. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Ülkelerde gelir dağılımını etkileyen birçok ekonomik ve sosyal neden bulunmaktadır. Gelir dağılımının etkisi ekonomiler üzerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumların zevk ve tercihlerini ve harcamalarını belirlemektedir. Bu sebeple gelir dağılımı faktörlerinin hepsinin belirlenip incelenmesi gerekmektedir. Gelir dağılımı faktörlerinin incelenmesiyle beraber eşitsizliklerin giderilmesini sağlamak ve böylece toplumların refah seviyesinde artış görülmektedir. Bu bölümde gelir dağılımı etkileyen faktörlerden bahsedilmektedir.

2.3.1. Enflasyon

Literatüre göre enflasyon “fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artış ve paranın değer kaybetmesi” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle enflasyon, fiyatlarının tamamının ağırlıklı ortalamasıyla hesaplanan fiyatlar genel seviyesi artışıdır (Yıldırım, 2019: 414).

Enflasyonun hakim olduğu ekonomiler de istikrarsızlık ve verimsizlik söz konusu olmaktadır. Enflasyonun oluşmasıyla beraber asgari düzeydeki ücretlilerin gelirlerinin fiyatların artış seviyesine yetişememesiyle alım gücünü azaltmaktadır. Böyle bir durumda ise gelir eşitsizliğinde artma ve aksaklıklar görülmektedir. Emekten elde edilen gelir ile sermayeden elde edilen gelir arasında büyük farklılıklar görülmekte ve enflasyon etkisi sermayeden elde edilen gelirin artışına sebep olmaktadır. Yani ücretli sınıftan sermaye sınıfına doğru bir geçiş gerçekleşmektedir. Enflasyonla karşı karşıya kalan yüksek gelirli kesim gelirlerini koruyabilirken, düşük ve dar gelirli kesim gelirlerini arttıramamakta reel gelirinde azalma gerçekleşmekte ve gelir dağılımında eşitsizliğe neden olmaktadır (Akın ve Aytun, 2018: 60).

Düşük gelirli bireyler enflasyona uğradıklarında gelirlerini kaybedecek koruyamayacaklardır. Böyle bir durumda gelir dağılımı ve enflasyon arasında

olumsuz bir ilişki oluşmaktadır. Ancak bu konu hakkında yapılan araştırmalar tam bir sonuca ulaşmamaktadır. Gelir dağılımı ve enflasyon arasındaki ilişkiye dair genel sonuç enflasyonun artması gelir dağılımında bozukluk yaşanmasına yol açmaktadır (Karacan, 2017: 53).

Yüksek enflasyon gelir dağılımını olumsuz yönde etkilerken, enflasyonun düşürülmesiyle beraber gelir dağılımı doğrudan etkilenmemektedir. Enflasyonun etkileme derecesi gelir gruplarına göre farklılık göstermektedir. Yüksek gelirli gruplar enflasyondan daha az etkilenirken düşük gelirli gruplar enflasyona karşı gelirlerini koruyamamakta ve daha fazla etkilenmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 7).

2.3.2. Reel Faiz

Ülkede, yüksek gelir grupları daha az görülmekte olup ülke içindeki gelirin büyük çoğunluğuna sahip olmaktadır. Bu durum gelir dağılımı eşitsizliğine yol açmaktadır. Reel faizlerde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı etki yaratmaktadır. Bunun sebebi ise reel faiz artışıyla beraber yüksek gelirli grup düşük gelirli gruba göre reel faizden daha fazla kazanç sağlamaktadır. Reel faiz ve yüksek enflasyon artışının birlikte olması durumunda yine ekonomilerde aynı durum geçerli olmaktadır. Ülkede yüksek gelir grupları reel faiz artışından fayda sağlayıp gelirleri artarken düşük gelirli grup fayda sağlayamayacaktır (Karacan, 2017: 53).

2.3.3. İşsizlik

İşsizlik toplumları etkileyen ve yoksulluğa sürükleyen bununla beraber gelir eşitsizliğine neden olan bir kavram olarak kabul edilmektedir. İşsizlik yaşayan bireyler gerek kendileri gerek aileleri ve toplum tarafından sosyal olarak negatif bir etkiye sahip olmaktadır. İşsiz kalan birey emek üzerinden kazandığı geliri kaybedecektir. Düşük gelir grubundaki bireyin emek karşılığında kazandığı gelirden başka geliri olmadığı için ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Böyle bir durumda toplumda gelir eşitsizliği ortaya çıkmaktadır (Lynch ve Kaplan, 1997: 311).

Üretim dönemine katılamayan işsizler çıktıdan pay alamamaktadır. Böyle bir durumda ise kaynakların etkin kullanılmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. İşsizlikle karşılaşan bireyler gelir yetersizliği çekmekte ve beraberinde yoksulluk ortaya çıkmaktadır. Ekonomilerde yüksek işsizliğin gerçekleşmesiyle devlet tarafından sosyal harcamalarda artış görülmektedir. Devlet tarafından sosyal harcamaların artmasıyla bütçe açığı veya borçlanma gerçekleşmektedir. Kamu kesimi, borçlanma veya bütçe açığının oluşmaması adına istihdam arttırıcı politikalar izleyerek daha kazançlı hale gelmektedir. İstihdamın artmasıyla birlikte gelir eşitsizliğinden daha az etkilenme gerçekleşecektir. İşçi kesimi için sendikal hakların artması ve düzenlemesiyle gelir dağılımı ve işçi kesimi adına olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 42).

İşsizlik gelir eşitsizliğini etkilerken gelir eşitsizliği de işsizliği etkilemektedir. Bu bağlamda yüksek gelir eşitsizliği gerçekleşen toplumda gelirin büyük kısmı yüksek gelirli grupların eline geçmektedir. Böylelikle yüksek gelir grubundaki bireyler düşük gelir grubuna göre daha fazla tasarruf sağlamak ve ihracat ve yatırım üzerinde bir etki gerçekleşmemektedir. Bu durumda ekonomide talep sıkıntısı ortaya çıkmakta ve işsizlik ve ekonomik durgunluk gerçekleşmektedir (Stiglitz, 2015: 147).

2.3.4. Nüfus Artışı

Ülke nüfusu ile ülkede ki üretim, tüketim, bölüşüm, yoksulluk, doğal kaynak kullanımı ve iktisadi büyüme gibi birçok faktör yakından ilişkili olmaktadır. Ülke nüfusunun fazla olmasıyla doğal kaynakların fazla kullanılması ve fakirleşme gibi olumsuz sonuçlar beraberinde refah seviyesinin düşmesine ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesine engel olmaktadır. Nüfus artışının gelir dağılımı üzerinde eşit dağılıp dağılmadığı ülkelerin gelişmişlik seviyesine bağlı olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı eşitliği sağlandığı için nüfusun artmış olması eşitsizlik oluşturmayabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise eşitsizlik daha net görülmekte ve nüfus artış hızı denetim altına alınamamaktadır. Nüfus artış hızının artmasıyla yeterli istihdam yaratılamamakta beraberinde işsizlik gerçekleşmektedir (Bakkal, 2016: 112).

Nüfus artışı ve gelişmişlik seviyesi arasında bir ilişki bulunmaktadır. Gelişmişlik seviyesi yükseldikçe nüfus artış hızında azalma görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde beşeri sermaye yatırımlarında da artış görülmektedir. Yapılan yatırımlar sonucunda eğitim seviyesinde artış görülmekte ve eğitim seviyesi artan bireyler daha az çocuk yapma kararı almaktadır. Gelişmemiş ülkelerde beşeri sermaye yatırımları düşük olmakta ve daha fazla nüfusa sahip olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise beşeri sermaye yatırımları yüksek olmakta ve daha az nüfusa sahip olmaktadır. Nüfusun artması işsizlik oranlarının da artmasına yol açmaktadır. Bu durumda eğitime yatırım yapılmasıyla nüfus oranları düşecek beraberinde işsizlik oranlarında düşüş yaşanması sağlanacaktır (Karcan, 2017: 52).

Nüfus artışının, iktisadi açıdan olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Nüfus artış hızının olumlu etki ortaya çıkarmasındaki sebep talep yönünden bakıldığında nüfus artışı pazar hacminin genişlemesine, arz yönünden bakıldığında ise ölçek ekonomileri kullanılarak verimliliğin artmasına neden olmaktadır. Nüfus artışının olumsuz etkisi, nüfus artışıyla birlikte istihdam sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise çevre kirliliği ve kamu harcamalarına neden olmaktadır (Aksu, 2013: 57-58).

2.3.5. Eğitim

Eğitim birey ve toplumun gelişmişlik seviyesini göstermekte ve ülkelerin refah artışında önemli bir yer tutmaktadır. Eğitimle beraber gelir dağılımı adaletinin sağlanması, bireyin ve ülkenin refah seviyesinde artış, çevre bilinci ve hukuk sisteminde adaletin gerçekleşmesi mümkün olmaktadır (Pamuk ve Bektaş, 2014: 74-86). Eğitim gelir eşitsizliğinin azalmasında önemli bir politika aracı olmaktadır. Ancak eğitimde fırsat eşitliği söz konusu olmamaktadır. Kaliteli ve iyi bir eğitim için yüksek gelirin sağlanması gerekmektedir. Kırsal kesime bakıldığında eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmekte eğitim seviyesi düşük bireyler kırdan kente göç ederek ucuz işgücü ile çalıştırılmaktadır (DPT, 2001: 63-64).

Ülkenin refah seviyesinin artması, ülkedeki bireylerin almış olduğu kaliteli ve devamlı eğitim bağlı olmaktadır. Bireylerin almış oldukları bilgi ve beceriler iktisadi büyümeye sebep olmaktadır. Eğitim gelir eşitsizliğinin azalmasını da sağlamaktadır. Toplumda eğitim seviyesinde artış sağlandıkça gelir eşitsizliğinde azalma görülmektedir. Kamunun eğitime yönelik politikalar uygulamasıyla hem iktisadi büyüme hem de gelir eşitsizliğini azalmaktadır. Eğitim artışı ve verimlik arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Eğitimle birlikte tarım toplumundan sanayi toplumuna sonrasında ise bilgi toplumuna geçiş yapılmakta bu durumda verimlilik artmasıyla çalışan kesimin gelir düzeyi yükselmektedir (Altınışik ve Peker, 2008: 110-117).

Neredeyse her ülkede sosyal sınıf atlamanın en önemli kriteri eğitim olmaktadır. Eğitim gelir grubu düşük yoksul bireylerin bilgi becerilerinde artış sağlayıp motivasyon sağlayan ve nitelikli iş bulunmasında yardımcı olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tüm öğrencilere aynı nitelikte eğitim verilmekte, fırsat eşitsizliğinin önüne geçilmekte ve gelir dağılımında azalma görülmektedir. Böyle bir durumda çalışkan ve yetenekli bireylerin sosyal sınıf atlama kendiliğinden gerçekleşmektedir Eğitim düzenine göre ülkede ki gelir dağılımı şekillenmekte artış veya azalış yaşamaktadır (Türkmen, 2002: 50).

Gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesi için eğitim politikaları uygulanmakta ve güçlü kamu politikaları ile gerçekleştirilmektedir. Eğitimde eşit şartlar ve her bireyin eğitim hakkının sağlanması ve nitelikli eğitim ile gelir eşitsizliğinin önüne geçilmektedir (Akça ve Ela, 2012: 252).

2.3.6. Göç

Gelir dağılımı eşitsizliğinin bir diğer nedeni ise iç ve dış göçler olmaktadır. Nüfus hareketliliğiyle beraber ülkelerdeki göç alma ve göç verme durumu ekonomik olarak aksaklıklara neden olmaktadır. Göç alan ülkelerin gelirlerinde artış görülmekteyken göç veren ülkelerin gelirlerinde azalış görülmektedir. Ülke içindeki en önemli göç nedeni tarım alanından sanayi alanına iş gücü geçişinden kaynaklanmaktadır. Daha fazla gelir etmek için göç

eden bireyler aynı zamanda daha fazla giderle karşı karşıya gelmektedir. Göç alan yerlerde gelir eşitsizliği ortaya çıkmaktadır (Yamak, 1999: 27).

2.3.7. Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi ülkelerin refah seviyesini bozmakta, kaynak dağılımının olumsuz yönde etkilemekte ve gelir dağılımı adaletsizliğine sebep olmaktadır. Kayıt dışılığın oluşması vergi kaybını da beraberinde getirmektedir. Kayıt dışı ekonomi makroekonomik verileri istatistik olarak yanıltmakta doğru bilgiye ulaşmaya engel olmaktadır. Böyle bir durumda ise kamu kesimi gelirin yeniden dağıtımı konusunda zorluk yaşamaktadır. Kayıt dışılık sebebiyle vergilerde düşüş yaşanmakta ve bu durum sosyal transfer harcamalarında da düşüşe sebep olmaktadır. Böyle bir durumda ise düşük gelirli bireylerin gelirlerinin azalmasına neden olmakta ve toplumsal gelir eşitsizliği artmaktadır (Bozkurt, 2014: 42-49).

2.3.8. Vergiler

Gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak ve ikincil gelir dağılımını sağlamak için devletin en güçlü kullanacağı araç vergiler olmaktadır. Vergilerin sosyal amacı gelir grubu düşük kesimin yararına olmaktadır. Bu sebeple vergilendirme için ödeme güçlüğüne olup olmaması, vergi niteliği, vergi oranı, vergi denetimi gibi faktörler gelirin yeniden dağıtılması konusunda önem taşımaktadır. Toplam vergilerin dolaysız vergilerden oluşması yüksek gelirli gruplardan orta ve düşük gelirli gruplara aktarımını sağlamaktadır. Böyle bir durumda gelir dağılımı eşitsizliği azalmaktadır. Dolaylı vergiler, harcamalar üzerinden alınan ve bireyin gelir durumuyla ilgilenmeyen vergilerdir. Düşük gelirli grupların marjinal tüketim eğilimi yüksek olup böyle bir durumda daha fazla harcama yapmaktadırlar. Yapmış oldukları harcama neticesinde daha fazla vergiyle karşılaşmaktadırlar. Düşük gelirli grup üzerinde ağırlığını hissettiren vergiler gelir eşitsizliğini bozmaktadır. Gelir dağılımında ki eşitsizliği gidermek adına kamu kesiminin dolaysız vergilerin payını arttırması, doğrudan gelirlerin payını ise azaltması gerekmektedir (Demirgil, 2017: 120-121).

2.3.9. Teknoloji

Günümüzde teknolojinin gelişimi seri üretim ve gelir artışını beraberinde getirmektedir. Teknolojik gelişim iktisadi gelişmenin de olmazsa olmazları arasında yer almaktadır. Teknolojik ilerleme gelir dağılımı eşitliğini azaltmada yardımcı olmakta ve iktisadi büyüme sağlamaktadır. Teknolojik ilerleme sonrasında faktör verimliliğinde artış görülmekte ve reel ücretlerde bir artış yaşanmaktadır. Böyle bir durumda reel ücretlerin artmasıyla faktör gelirlerinde de artış söz konusu olmaktadır (Barış ve Uzay, 2019: 32-35).

2.3.10. Küreselleşme

Küreselleşme, ülkelerin sermaye, mal ve hizmet hareketlerinin sınırlandırılmasının ortadan kaldırılmasıyla ekonomiler arasında engelleri azaltmak veya tamamen engellerin yok olmasıdır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 56).

Küreselleşme ile serbestleşme başlamakta ve her şey piyasa ekonomisinin akışına bırakılmaktadır. Böyle bir durumda ise ekonomide devletin ağırlığı azalmakta bununla beraber sosyal devlet ilkesinin geri plana atılmasıyla düşük gelir grubundaki bireyler olumsuz şartlarla karşı karşıya kalmaktadır. Küreselleşme ülkeleri gelir dağılımı açısından olumsuz yönde etkisi altına almaktadır. Küreselleşmenin başlamasıyla kitle üretim sisteminden yalın üretim sistemine geçiş yaşanmaktadır. Uluslararası şirketlerde vasıfsız işgücünün azalmasıyla istihdam oranlarında düşüş yaşanmaktadır. Bu durum ise gelir dağılımı eşitsizliğine sebebiyet vermektedir (Baş, 2009: 48-70).

2.3.11. Finansal Derinlik

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınma aşamasını tamamlayabilmek ve gelişmiş ülke olabilmek için finansal derinleşmeyi gerçekleştirmek, finans piyasalarına ve finans kurumlarına ayrıca finansal araçlara gereksinim duymaktadırlar. Ülkelerde finansal derinleşmenin oluşmasıyla piyasalarda kaynak sıkıntısı çekmeden, bulunan kaynakları yatırıma aktararak sürdürülebilir iktisadi büyüme sağlanmaktadır. Finansal derinleşmenin gerçekleşmesiyle yatırımlar ve ticaret gelişmektedir. Yüksek gelir grupları finansal derinleşme ile

tasarruflarını arttırmakta ve farklı alanlarda değerlendirme imkanı sunmaktadır. Düşük gelir elde eden gruplar içinse ücretlerinin kısıtlanmasıyla emek kesiminin olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır (Özşahin, 2010: 48-54).

Gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerde gelir ve istihdam seviyesi düşük olmaktadır. Finansal serbestleşmeyle bu tür ülkelere gelir geçişi sağlanmaktadır. Finansal serbestleşmeyle beraber faiz oranlarında artış yaşanmakta ve devletten rantiye bekleyen bireylerin gelirlerinde artış yaşanmaktadır. Böyle bir durumda tasarrufların dağılım şekli değişiklik göstermektedir. Faizlerin artmasıyla birlikte tasarruflar yatırımlardan ziyade finansal aktörlere yönelim göstermektedir. Finansal derinleşme düşük ve orta gelirli ülkelerde eşitsizliğe, yüksek gelirli ülkelerde ise yaşam standardının yükselmesine sebep olmaktadır (Öztürk ve Kuşcu, 2011: 19).

2.4. Gelir Dağılımını Ölçme Yöntemleri

Ülkede ki sosyal grupların farklı yaşam şartları ve farklı hayat standartları olması durumu eşitsizlik olarak adlandırılmaktadır. Gelir eşitsizliği durumu ise milli gelirden bireylerin farklı paylar alması durumu olarak söylenmektedir. Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütleri kişisel gelir dağılımını göstermektedir (DPT, 2001: 5).

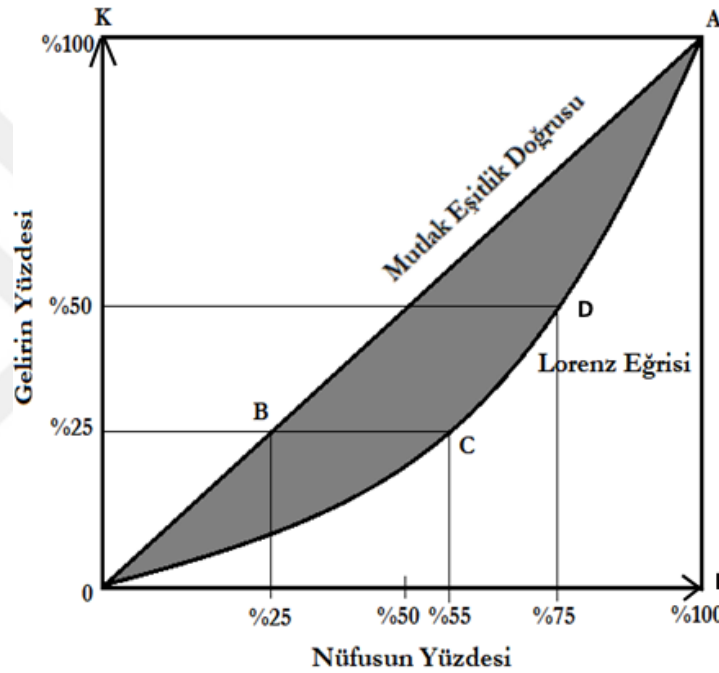
Gelir dağılımının hesaplanmasında en çok kullanılan yöntemler Lorenz eğrisi, Gini katsayısı ve yüzde paylar analizi olarak söylenmektedir. Gelir dağılımının hesaplanmasında en temel unsur milli gelirin bireylere ne kadar dağıtılması olmamaktadır. Gelir dağılımının adaletli olup olmaması milli gelirin hangi ekonomik gruplar üzerinde ağırlık gösterdiği hakkında kamuoyuna ve politikacılara bilgi verdiği söylenmektedir. Ülkemizde gelir dağılımı hesaplanmasında Gini katsayısı, Lorenz Eğrisi, yüzde paylar ve yüzdelik hane halkı grupları analizlerinden faydalanılmaktadır (TÜİK, Nisan: 2020).

2.4.1. Lorenz Eğrisi

Gelir dağılımı çalışmalarında sıklıkla kullanılan Lorenz eğrisi, gelir dağılımının nasıl gerçekleştiğini ölçmek için kullanılan bir grafik türüdür. Lorenz

eğrisi 1905 tarihinde Max Lorenz tarafından ortaya çıkmıştır. Lorenz farklı gelir dağılımlarını bulmak için grafikle açıklama yolunu tercih etmektedir (Sundrum, 1990: 39-40).

Lorenz eğrisi ülkede gelir dağılımında eşitlik görüldüğünde 45 derecelik bir doğru haline gelmektedir. Böyle bir durumda toplam gelir kişiler arasında eşit bir şekilde bölüştürülmektedir. Lorenz eğrisinin bu konuma gelmesi halinde mutlak eşitlik doğrusu oluşmaktadır (DPT, 2001: 7).

Şekil 9: Lorenz Eğrisi

Kaynak: Dinler, 2010: 297

Şekil 8’de görüldüğü üzere Lorenz eğrisinde karenin dikey ekseninde bireylerin gelir yüzdeleri bulunmaktadır. Yatay ekseninde ise bireylerin nüfus yüzdeleri bulunmaktadır. Lorenz eğrisi karenin köşegenini uç noktalardan kesmektedir. Gelir dağılımı eşitliği söz konusu olduğunda "mutlak eşitlik doğrusu" adını almaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin artması durumunda ise tam eşitlik doğrusundan uzaklaşmaktadır. Böyle bir durumda ise Lorenz eğrisi daha yatık bir konuma gelmektedir. Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştıkça eşitsizlik azalmaktadır. Mutlak eşitsizlik doğrusundan uzaklaştıkça ise eşitsizlik artmaktadır (Karluk, 1997: 61).

Ülkeler arasındaki gelir dağılımı karşılaştırması yapmak veya ülke içinde başka dönemlere ait gelir dağılımı karşılaştırması yapmak için Lorenz eğrisinden faydalanılmaktadır. Gelir dağılımı karşılaştırılması yapılırken dağılıma ait Lorenz eğrisi, bölüşümdeki her noktada diğer dağılıma ait Lorenz eğrisinin üstünde yer alıyorsa eşitcil dağılım söz konusu olmaktadır. Birbirinden farklı Lorenz eğrilerinin karşılaştırılması yapılacağına bir eğrinin diğerine göre, gelir dağılımı adaletinin daha adil olduğunu söylemek her zaman kesin olmayabilir. Gelir dağılımına ait Lorenz eğrisi bazı durumlarda başka gelir dağılımının aşağısında bazı durumlarda ise yukarısında kalabilmektedir. Bu durumda Lorenz eğrileri kesişebilmektedir. Lorenz eğrisinin kesişmediği ve bir eğrinin diğeri üzerinde kaldığı duruma Lorenz baskın denilmektedir (Gürsel, 2000: 176-177).

2.4.2. Gini Katsayısı

Gini katsayısı, İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından bulunmuş ve gelir dağılımını ölçmek için sıkça kullanılmaktadır (Çelik, 2004: 60). Gini katsayısı Lorenz eğrisi ile bağlantılı olmakta ve diyagram sayesinde hesaplanmaktadır. Gini gelir dağılımını ölçmek adına bir katsayı, Lorenz eğrisi ise geometrik bir yöntem olmaktadır. Lorenz eğrsinde mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın, mutlak eşitlik doğrusunun altında kalan üçgene oranı Gini katsayısını göstermektedir (Savaşan, 2019: 373-374).

$$\text{Gini Katsayısı} = \frac{\text{Mutlak Eşitlik Doğrusu ile Lorenz Eğrisi Arasındaki Alan (X)}}{\text{Mutlak Eşitlik Doğrusu ile Eksenler Arasındaki Alan (X+Y)}}$$

Gini katsayısı 0 ve 1 arasında değer almaktadır. Toplumda gelir dağılımının eşit sağlanması durumunda Gini katsayı 0 değerini almakta eğer ki toplumda gelir dağılımı eşit sağlanmıyorsa 1 değerini almaktadır. Gini katsayısının 0'a yaklaşması durumunda gelir dağılımı adaletsizliği azalmakta 1'e yaklaşması durumunda ise gelir dağılımı adaletsizliği artmaktadır. Gini katsayısı her ne kadar tarafsız bir ölçme yöntemi olsa da alt ve üst gelir seviyesindeki birikmeleri hesaba katmamaktadır. Bu sebepten; gelişmekte olan ülkelerde düşük gelirli sınıf ile gelişmiş ülkelerde ki orta gelirli sınıf,

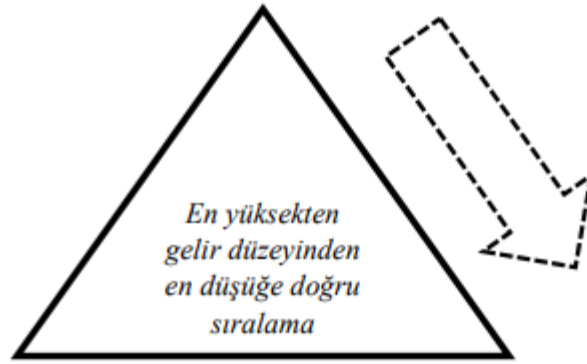
karşılaştırmaları yapılırken Gini katsayısı sonuçları dikkatli incelenmektedir (Aktan ve Vural, 2002: 16).

Gini katsayısı hiçbir zaman 0 veya 1 değerini almamaktadır. Çünkü toplumda gelir tamamen adil dağıtılmayacağı gibi elde edilen gelirin tek kişiye verilmesi söz konusu olmamaktadır.

2.4.3. Pareto Katsayısı

İtalyan iktisatçı Wilfredo Pareto tarafından ortaya atılmıştır. Pareto ülkelerin gelir vergilerini analiz etmiş ve bu gelirler arasında bir düzen olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gelir dağılımı üzerinde çalışmalar yapan Pareto gelir dağılımı çarpıklığı, üzerinde durmuş Pareto α ölçüsünü geliştirmiştir (Pen, 1971: 234-235).

Pareto gelir dağılımını piramide benzetmektedir. Şekil 9'da Pareto'ya piramidin en üst kısmında gelir grubu yüksek kesim bulunmaktadır. Piramitten aşağı doğru inildikçe gelir düzeyinde azalma görülmektedir. Piramidin en alt kısmında ise gelir grubu düşük olan kesim bulunmaktadır (Özdemir, 2019: 196).

Şekil 10: Pareto'nun Gelir Dağılımı Piramidi

Pareto katsayısının formülü şu şekilde gösterilmektedir.

$$N_y = A \cdot y^\alpha$$

N_y : y seviyesinde veya üstünde gelirleri olanların sayısını,

A: Sabit bir sayıyı,

α : Pareto katsayısını,

y: Gelir seviyesini göstermektedir (Pen, 1971: 235).

Pareto'ya göre zaman ve mekana bakılmaksızın gelir dağılımının olduğu eğrilerde yüksek gelirli sınıfın eğiminin birbirine eşit olduğu görülmektedir. Modele göre bireylerin gelir seviyesinin artmasıyla daha üst sınıfa nasıl yükseleceği üzerinde durulmaktadır. Pareto α katsayısı oluşan ihtimallerin nasıl artış gösterdiğini bulmaya yaramaktadır. Pareto katsayısına göre fazla gelir elde eden veya gelir seviyesi aynı olanlar arasında sabit bir durum söz konusu olmaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 13).

2.4.4. Theil Endeksi

Henry Theil tarafından bulunmuştur. İlk etapta ekonomide bilgi alışverişi sırasında meydana gelen aksaklıkları ölçmek için kullanılmaktadır. Daha sonra ise ekonomik eşitsizlikleri ölçmek amacıyla kullanılmaktadır (Theil, 1967: 298).

Theil endeksine entropi endeksi de denilmektedir. Bu endeks diğer ölçüm yöntemlerine göre daha avantajlı bir durumdadır. Endeks gelir ve nüfus dağılımı arasında karşılaştırma yapılmasını sağlamaktadır. Theil endeksi sıfır ile sonsuz arasında değerler almaktadır. Endeksin sıfıra yaklaşmasıyla eşitsizlik azalmakta endeksin sonsuza yaklaşmasıyla eşitsizlik artış göstermektedir. Theil endeksinin 0 olduğu durumda tüm gelir grupları eşit gelir sağlamaktadır. Theil endeksinin 1 olduğu durumda ise gelir grubunun eşitsizliğe katkısı sıfırdır (Kazar, 2008: 77).

Theil Endeksi gelir eşitsizliği aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

$$T = \sum_i^n x_i \cdot \log \left(\frac{x_i}{q_i} \right)$$

x_i : i bölgesinin, GSYİH'dan aldığı pay,

q_i : i bölgesinin, toplam nüfustan aldığı pay

Theil endeksinin almış olduğu değerlerin artmasıyla gelir grupları arasında eşitsizlikte bir artış yaşanmaktadır. Endeks gelir aktarımına duyarlı olmasıyla zengin kesimden fakir kesime yapılan gelir aktarımı Theil endeksinin

küçülmesini sağlamaktadır. Endeksin küçülmesi halinde ise gelir eşitsizliği azalmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 17-18).

Endeksin bazı eksik yönleri bulunmaktadır. Nüfus büyüklüğüne bağlı olması sebebiyle ülkeler arası karşılaştırma yapmak çok mümkün olmamaktadır. İki ülke arasında belli bir dönemde gelir eşitsizliği karşılaştırması yapmak söz konusu değildir (Elveren,2013: 37-38). Gini katsayısının orta gelir grubundaki eşitsizliği açıkladığı Theil endeksinin ise yüksek gelir grubunda ki eşitsizliği açıklamakta daha iyi olduğu söylenmektedir (Chotikapanich, 2008: 202).

2.4.5. Değişim Aralığı

Bir başka gelir dağılımı ölçütü değişim aralığı olmaktadır. İki uç gelir seviyesi arasında karşılaştırma yapmaktadır. Yani en yüksek gelir seviyesi ile en düşük gelir seviyesi arasındaki farkın, ortalama gelire oranlanmasıyla bulunmaktadır.

$$\text{Değişim Aralığı} = \text{Max } y - \text{Min } y / \text{Ortalama Gelir}$$

Bu aralık iki uç gelir seviyesi hakkında bilgi vermesi nedeniyle diğer gelir seviyeleri dikkate alınmamaktadır. Bu sebepten değişim aralığı gelir dağılımı hakkında genel bilgiler vermektedir (Canbey,2014: 84-85). Değişim aralığı iki uç gelir grubu hakkında bilgi verdiği, diğer gruplar dahil edilmediği için eleştirilmektedir (DPT, 2001: 5).

2.4.6. Varyasyon Katsayısı

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçümünü en basit şekilde hesaplayan varyasyon katsayısı, gelir dağılımı ortalamasının standart sapmaya bölünmesiyle bulunmaktadır. Standart sapma düştükçe gelir dağılımı ortalamasında daha fazla gelir grubu birikmektedir. Bütün gelir sahiplerinin aynı gelir elde etmesi sonucunda gelir dağılımı sapması sıfır olmaktadır. Böyle bir durumda varyasyon katsayısı da sıfırı göstermektedir. Başka bir ifadeyle gelir dağılımında mutlak eşitliğin oluşması durumuda denilmektedir (Campano ve Salvatore, 2006: 80-81).

2.4.7. Logaritmik Varyans

Gelir dağılımı analizinde logaritmik varyans kullanılması durumunda gelir düzeyi düşük grupların, gelir aktarımı daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Logaritmanın kullanılması sonucunda gelir dağılımının daha simetrik olduğu görülmektedir. Gelir düzeylerinin artmasıyla gelir farklılıklarında azalma yaşanmaktadır. Gelir farklılıklarında azalma görülmesiyle birlikte logaritmik ölçüt düşük gelirlerin kısmen daha fazla ağırlık taşımasını sağlamaktadır. Logaritmik varyansa göre belli bir gelir, düşük gelirli bireyin gelirine eklenmesiyle aynı gelir yüksek gelirli bireyin gelirinden çıkarılmasıyla daha fazla bir düşüş oluşmaktadır. Bu ölçme yöntemi ortalama gelir değişikliklerinden etkilenmediği için gelir dağılımı karşılaştırması yapmak adına kullanılmaktadır. Ölçüt ortalama gelirin altındaki ve üstündeki grubu iyi tespit etmekte olup gelir grubunun tamamıyla alakalı olmaktadır. Ölçütün değeri artıkça gelir dağılımı eşitsizliğide artmaktadır (Öztürk ve Göktolga, 2010: 7).

Logaritmik varyans diğer ölçütlere göre gelir grubu düşük kesimin üzerinde daha fazla durmaktadır. Gelir farklılıklarından etkilenmemekte ve gelir dağılımı karşılaştırmalarında daha doğru sonuçlar vermektedir. Gelir dağılımındaki alt ve üst grubun tamamını göstermektedir. Dolayısıyla gelir eşitsizliğini ölçmek adına tercih edilmektedir (Karataş, 2004: 15).

2.4.8. Dalton Ölçütü

Dalton'un geliştirmiş olduğu ölçüt faydacı temellere dayanmaktadır Dalton ölçütü fiili sosyal refahın maksimum sosyal refaha bölünmesiyle bulunmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 14). Ölçüte göre gelir eşit kabul edilmekte olup toplam fayda seviyesi ve fiili fayda seviyesinin karşılaştırılması sağlanmaktadır. Dalton'a göre gelirin marjinal faydası düşmekte olup toplam refahın maksimum olması için gelir dağılımının eşit şekilde dağılması gerekmektedir.

2.4.9. Göreli Ortalama Mutlak Sapma

Görelî ortalama mutlak sapma hesaplanırken, toplumdaki gelirler seviyesi arasındaki farkın mutlak değeri toplamı bulunmakta ve toplam gelire bölünmektedir. Böylelikle gelir dağılımını oluşturan tüm gelir seviyesi ile ortalama gelir arasında karşılaştırma yapılmaktadır. Fakat bu yöntemle göreli ortalama gelir grubu seviyesinde bulunan birey tarafından gelir seviyesi daha yüksek bireye aktarılan gelir transferi duyarlı değildir (Aktan ve Vural, 2002: 14).

2.4.10. Yüzde Payları

Bireysel gelir dağılımı ölçmede en yaygın şekilde kullanılan yüzde payları, kullanım açısından kolaylık sağlamaktadır. Bireylerin almış olduğu toplam gelirden oluşan yüzdelik paylar, küçükten büyüğe sıralanarak farklı gruplara ayrılmaktadır. Beş grup oluşturulmaktadır. Bunlar; %1’lik 100; %5’lik 20; %10’luk 10 veya %20’lik gruplardır. Buna göre hangi yüzdelik grup hesaplandıysa o gruba ait harcanılabilir gelir, toplam harcanılabilir gelire bölünmesiyle bireylerin elde ettiği yüzde pay elde edilmektedir. Böylelikle her grubun almış olduğu yüzde paylar karşılaştırılabilmektedir (Öztürk ve Öztolga, 2010: 8).

Yüzde paylar analizi son %20’lik gelir grubunun toplam gelirden almış olduğu pay ile ilk %20’lik gelir grubu diliminin toplam gelirden almış olduğu payın oranlaması ile hesaplanmaktadır. Daha yüksek gelirli son %20’lik grubun geliri düşük ilk %20’lik gruba göre milli gelirden ne kadar daha fazla gelir sağladığı gösterilmektedir (TÜİK, Nisan: 2020).

Yüzde paylar analizi alt ve üst gelir grupları arasında karşılaştırma yapmak ve yoksulluk boyutlarını göstermede oldukça iyi bir yöntemdir. Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı gelir eşitsizliğinde nüfusun hepsini kapsarken, yüzde paylar analizi diğerlerinden farklılık göstermektedir (Çelik, 2004: 63)

P 80/20 Göstergesi

Yüzde paylar analizinde sıkça kullanılan P80/20 göstergesi bireylerin %20’lik gruplara ayrıldığı analizde, toplam gelirden en yüksek yüzdelik geliri

sağlayan payın toplam gelirden en düşük yüzdelik geliri sağlayan paya bölümüyle bulunmaktadır. Bu sayede en üst gelir grubu ile en alt gelir grubu arasındaki gelir farkının zaman içinde karşılaştırılması sağlanmaktadır. Göstergenin yüksek çıkması gelir eşitsizliğinde artış yaşandığını düşük çıkması ise gelir eşitsizliğinin azaldığını göstermektedir (TÜİK, 2008: 59).

2.4.11. Atkinson Eşitsizlik Ölçütü

Gelir dağılımları birbirinden farklı eşitsizlik ölçütleriyle sıralandığında eşitsizliğe verdiği ağırlıklar birbirinden farklı olmakta ve sıralama tam anlamıyla doğru sıralanmamaktadır. Atkinson, sosyal refah fonksiyonu geliştirmiş bununla beraber gelirin eşit dağıtıldığı bir gelir seviyesi kavramını oluşturmuştur. Atkinson oluşturmuş olduğu sosyal refah fonksiyonunda eşitsizlik ölçütlerini sıralamaya çalışmıştır. Sosyal refah fonksiyonunda toplumsal gelir eşitsizliğine verilen değerler sıfır ve sonsuz arasında yer almaktadır. Değerin sıfır olması durumunda toplumun gelir eşitsizliğine karşı kayıtsız kaldığı söylenmektedir. Değerin sonsuz olması halinde ise gelir düzeyi düşük olan grupların önemsenildiği görülmektedir (Kubar, 2011: 233).

2.4.12. Kuznets Katsayısı

Simon Kuznets tarafından bulunan katsayı bir Lorenz ölçütüdür. Kuznets gelir dağılımı ve büyüme arasında ilişki olduğunu varsaymaktadır. Ülkede gelir düzeyinin artmasıyla birlikte gelir dağılımı eşitsizliği artmakta olup bir süre sonra gelir eşitsizliğinde azalma görülmektedir. Kuznets'e göre tarım dışı sektör verimliliği tarım sektörüne göre daha fazla olmakta bu sebeple tarım sektöründen tarım dışı sektöre istihdamın gerçekleşmesi halinde göç yaşanmaktadır. Böyle bir durumda ise üretim artar ve gelir dağılımı eşitsiz hale gelir. Ancak daha sonra gelirin artmasıyla birlikte gelir dağılımı eşitsizliğinde azalma görülmektedir (Karluk, 1997: 62).

$$K = Y_i | (X_i / Y_i) - 1$$

Burada Y_i : i. sektörün toplam istihdam içerisindeki payı

X_i : i. sektörün toplam üretim içerisindeki payını göstermektedir

Kuznets sektörel dengesizlikleri gösteren bir ölçü geliştirmiştir. Kuznets katsayısı 0 ve 1 arasında değer almaktadır. Kuznets katsayısının sıfır olması durumunda sektörel ortalama ve ülke ortalaması eşit olmaktadır. Toplam çıktının tek bir sektör tarafından üretilmesi durumunda kuznets katsayısı bir olmaktadır (Karluk, 1997: 62).

3. BÖLÜM

İKTİSADİ BÜYÜME GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİNE YÖNELİK KUZNETS EĞRİSİ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR VE ZAMAN SERİSİ ANALİZİ

3. İKTİSADİ BÜYÜME VE GELİR DAĞILIMI İLİŞİSİ

Birçok iktisatçı, gelir dağılımı ve iktisadi büyüme arasındaki ilişki hakkında çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmaların bir kısmı gelir dağılımı eşitsizliğinin iktisadi büyüme aşamasında görülen bir süreç olduğu görüşünderken farklı görüşteki çalışmalarda bulunmaktadır.

3.1.Kuznets Hipotezi

İktisat literatüründe, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışma 1955 yılında Simon Kuznets tarafından ortaya atılmıştır.

Gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi için elde edilen verilerin yetersiz olduğunu söyleyen Kuznets, böyle bir durumda modelinde farklı bir eşitsizlik ölçütü kullanmıştır. Eşitsizlik ölçütüne göre, ülkedeki gelir seviyesi en yüksek %20'lik kesimin sağlamış olduğu gelir, gelir seviyesi en düşük %40'lık kesimin gelire oranlanmasıyla bulunmaktadır (Todaro ve Smith, 2014: 219).

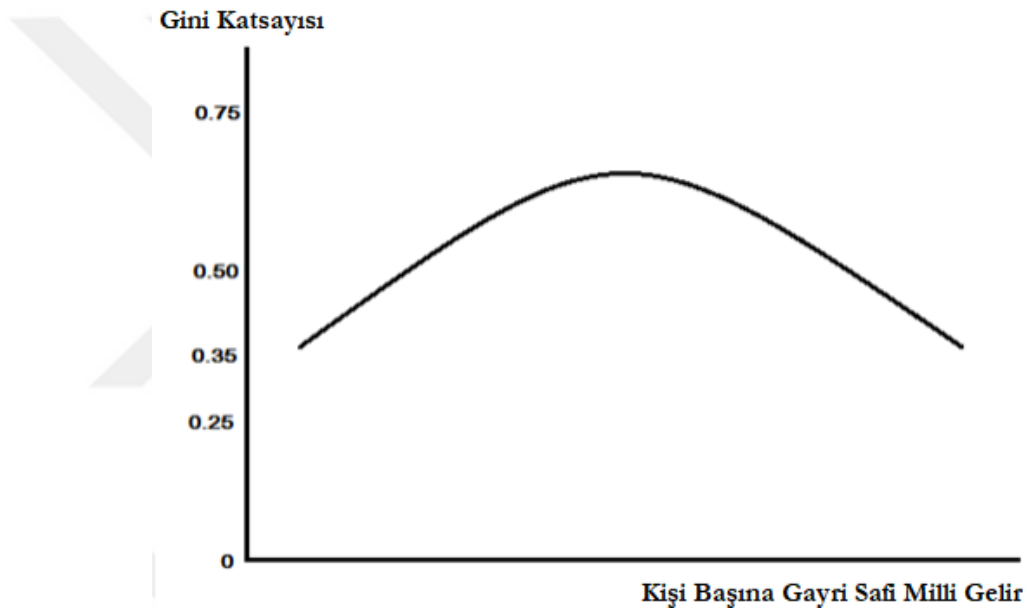
Kuznets yapmış olduğu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve İngiltere'nin verilerini kullanmıştır. Kullanılan veriler Kuznets'e göre her ne kadar yetersiz olsa da, çalışmada seçilen ülkelerin gelişmiş ülkeler olması gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkinin uzun dönemde faydalı sonuçlar göstermesini sağlamaktadır (Kuznets, 1955: 4).

Kuznets, ülkelerin büyüme sürecinde gelir dağılımı eşitsizliğinin giderek artacağını ancak ilerleyen aşamada ise gelir dağılımı eşitsizliğinin azalacağını

söylemektedir (Kuznets, 1955: 1-28). Kuznets'in ortaya koyduğu bu sonuç literatürde “Kuznets Hipotezi” olarak adlandırılmaktadır.

3.2.Kuznets Eğrisi

Gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişki Kuznets eğrisi üzerinde gösterilmektedir. Kuznets eğrisi kişi başına düşen gelir artışı ve Gini katsayısı arasındaki değişimleri ifade etmektedir. “Ters-U” şeklinde olması sebebiyle bu hipotez aynı zamanda “Ters-U Hipotezi” olarak da kullanılmaktadır (Todaro ve Smith, 2014: 235 -236).

Şekil 10: Kuznets Eğrisi

Kaynak: Tadoro ve Smith, 2014: 236

Şekil 10'da “Kişi Başına Düşen Gelir” ve “Gini Katsayısı” kullanılmasına karşın farklı verilerin kullanıldığı da görülmektedir.

Kuznets, uzun dönemde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyecek iki unsur olduğu üzerinde durmuştur. Bunlardan ilki, ülkede yapılan tasarruf eşitsizlikleridir. Kuznets'e göre tasarrufların gelir gruplarına göre eşitsizliği mülk gelir gruplarından daha büyüktür. Yüksek gelir grubunun altında kalan grupların tasarrufları oldukça azdır. Böyle bir durumunun devam etmesiyle

yüksek gelir gruplarının mülkiyetinin artacağı söylenmektedir (Kuznets, 1955: 7-8).

Uzun dönemde gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyecek ikinci unsur endüstrileşme sürecidir. Bu sürecin başlamasıyla eşitsizliklerin az görüldüğü tarım sektörü, endüstrileşmenin gerisinde kalmaya başlamaktadır. Böyle bir durumda kırsal bölgeden, kentsel bölgeye artış yaşanmakta beraberinde gelir dağılımı eşitsizliği de artmaktadır. Kuznets'e göre iki sektör arasında ki gelir farkı iktisadi büyüme ile düşmeyecek, hatta artış gösterecektir. Bunun sebebi ise tarım dışı sektörde görülen kişi başı verimliliğin yüksek olmasıdır (Kuznets, 1955: 7-8)

Ülkelerin, endüstrileşme süreçlerinin başlangıcında gelir dağılımı eşitsizliği artış göstermiş olsada Kuznets ilerki dönemlerde bu durumun ortadan kalkacağını söylemektedir. Endüstri sektörüne giriş yapan yeni nüfusun gelirlerinde zamanla artış görülmektedir. Ancak bu durum yüksek gelirli grup için geçerli olmamaktadır. Yüksek gelirli grubun tasarruflardan elde ettiği gelir, endüstrinin ilerlemesiyle azalmaktadır. Bunun sebebi olarak iktisadi büyümenin gerçekleşmesiyle yüksek gelir grupları üzerinde baskının artış göstermesidir. Bu baskı sermaye ve miras üzerinden alınan vergiler olarak belirtilmektedir. Endüstrileşmeyle birlikte sektöre giriş yapan yeni nüfusun gelirinde zamanla artış yaşanması ve yüksek gelir gruplarının toplam gelir üzerinden almış olduğu payın azalmasıyla gelir dağılımı eşitsizliği azalmaya devam etmektedir (Kuznets, 1955: 8-9).

3.3.Literatür Taraması

Branco ve Williams (1988) tarafından geliştirilen çalışma iktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini inceleyen en önemli çalışmalardan biridir. Çalışmada 54 gelişmekte 14 gelişmiş ülke olmak üzere 68 ülke kullanılmıştır. Branco ve Williams'ın esas amacı iktisadi büyümenin nüfus üzerindeki en düşük % 40'nın geliri üzerindeki etkiyi incelemektedir. Çalışma sonucunda iktisadi büyümenin ilk basamağında nüfusun en fakir %40'ının gelirinde düşüş

yaşanmıştır. Bu durumda büyüme ve gelir dağılımı arasında negatif ilişki görülmüştür (Branco ve Williams, 1988: 277-297).

Persson ve Tabellini (1994) çalışmalarında iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi genel denge modeli kullanarak incelemişlerdir. Çalışma hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkeleri ele almış ve panel veri analizi yapmıştır. Çalışmanın sonucunda ise iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasında negatif ilişki bulunmuştur (Persson ve Tabellini, 1994: 600-621).

Alesina ve Perotti (1996) yapmış oldukları çalışmada 1960-1980 yılları arasında 70 ülkenin verilerini kullanarak gelir dağılımı eşitsizliği ve sosyo-politik dengesizlikler üzerinde durmuştur. Çalışmada sosyo-politik dengesizlikler olarak ifade edilen ülke içindeki siyasi huzursuzluklardır. Sosyo-politik dengesizlikler ve yatırım içsel değişken olarak kabul edilmiştir. Gelir eşitsizliğinin gerçekleşmesiyle ülkedeki bireylerde sosyal açıdan memnun olmama durumu ortaya çıkmakta bu durum sosyo-politik dengesizliği beraberinde getirmektedir. Dengesizlikler sonucu yatırımda düşüş yaşanmakta bu durumda iktisadi büyüme yavaşlamaktadır (Alesina ve Perotti, 1996: 1203-1228).

Barro (2000) çalışmasında 1965-1995 yılları arasında 100 ülkeden oluşan fakir ve zengin ülkeleri ayrı ayrı incelemiştir. Gelir eşitsizliği göstergesi olarak Gini katsayısını kullanmış, iktisadi büyüme göstergesi olarak ise kişi başına düşen geliri kullanmıştır. Çalışmanın sonucunda ise gelir eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişki zayıftır. Eşitsizliğin fazla olması yoksul ülkelerde büyümeyi yavaşlatırken, zengin ülkelerde büyümeyi hızlandırmaktadır. İktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişki Kuznets eğrisini doğrulamaktadır (Barro, 2000: 5-32).

Panizza (2002) çalışmasında 1940-1980 dönemlerini içinde Amerika Birleşik Devleti(ABD) eyaletinde gerçekleşen iktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini panel veri yöntemi kullanarak incelemiştir. Çalışmada iktisadi büyüme yerine sermayenin yıllık büyüme hızı ve gelir dağılımı yerine de kişi başına düşen gelirin logaritması kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ise iktisadi büyüme

ve gelir dağılımı arasında negatif bir ilişki bulunmuş ancak bu ilişkinin güçlü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Panizza, 2002: 25-41).

Chen (2003) yapmış olduğu çalışmada 43 ülke üzerinde gelir dağılımı ve büyüme ilişkisini inceleyerek Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmaması üzerinde durmuştur. Çalışmasında panel veri yöntemi kullanılmıştır. Chen'e göre eşit gelir dağılımı sağlanmasıyla gelirin yeniden dağılımı gerçekleşmekte ve bu durum iktisadi büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Ancak gelir dağılımının dengesiz olmasıyla birlikte iktisadi büyüme canlanmaktadır. Çalışma sonucunda Kuznets Hipotezi kanıtlanmıştır. Latin Amerika'da, Afrika'da ve Asya'da uzun dönem büyüme ile gelir dağılımı arasında bir ilişki bulunamamıştır (Chen, 2003: 205-2012).

Tokatlıoğlu ve Atan (2007) yapmış oldukları çalışmalarında Kuznets Hipotezi'nin Türkiye'de geçerliliğini incelemişlerdir. Uygun zaman serisi verileri bulamamaları nedeniyle bölgesel yatay kesit verisi kullanılmıştır. Ekonometrik modele bağlı olarak önce ters U yerine U ilişkisi ancak farklı fonksiyonel biçim (üçüncü derece ya da kübik) kullanılması ile "ters U ilişkisi" bulunmuştur (Tokatlıoğlu ve Atan, 2007: 25-58).

Dişbudak ve Süslü (2009) çalışmalarında Türkiye'de Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmadığını incelemek adına ARDL yöntemi kullanarak zaman serisi analizi yapmışlardır. 1963- 1998 yılları arasındaki veriler ele alınmıştır. Çalışmada iktisadi büyümenin göstergesi olarak kişi başına düşen reel gelir, gelir eşitsizliğinin göstergesi olarak ise Gini katsayısı kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise Türkiye'de gelir dağılımı Kuznets Hipotezinin tam aksini söylemektedir. Gelirin artması gelir dağılımını önce düzeltmiş daha sonrasında bozulma gerçekleşmiştir (Dişbudak ve Süslü, 2009: 146-166).

Bahmani-Oskooee ve Gelan (2008) yapmış oldukları çalışmada ABD'deki iktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliğini incelemişlerdir. ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. Modelde ekonomik büyüme, nüfus artışı ile ulusal paranın değer kaybetmesinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda iktisadi büyüme kısa dönemde gelir

eşitsizliğinin üzerinde olumsuz etki yaratırken uzun dönemde olumlu etki yaratmaktadır (Bahmani-Oskooee ve Gelan, 2008: 677-681).

Çalışmada Ak ve Altıntaş (2016) çalışmalarında 1986-2012 yılları arasında Türkiye’de Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmadığını incelemiştir. ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. İktisadi büyüme göstergesi olarak kişi başına düşen GSYİH kullanılmış, gelir dağılımı göstergesi olarak da Gini katsayısı kullanılmıştır. Kuznets Hipotezinin aksine, gelir seviyesinin artmasıyla eşitsizlik önce azalmakta daha sonra ise artmaktadır. Sonuç olarak Türkiye’de Kuznets Hipotezi geçerli değildir (Ak ve Altıntaş, 2016: 94-102).

Galbraith ve Kum (2002) yapmış oldukları çalışmada 1963-1999 yılları arasında 150 den fazla ülkenin verilerini kullanarak gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, ücretlerin toplam gelirden almış olduğu payın yüksek olduğu bu nedenle ücretlerde yaşanan değişimlerin gelir dağılımı eşitsizliğini de etkileyeceği belirtilmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliği ve ücret eşitsizliği birbiriyle ilişkilendirilmiş bu sebeple modelde Theil endeksinden faydalanılmıştır. Çalışma gelir dağılımı ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin aşağı yönlü bir ilişki olduğunu böyle bir durumda ise iktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliğinin düşüş eğilimi içerisinde olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla çalışma Kuznets Hipoteziyle uyumaktadır. Son olarak çalışma, zengin ülkelerde bu durumun tam tersi olabileceğini söylemiştir. Yani “Ters-U” değil U eğrisinin görülebileceğini zengin ülkelerde belirli dönemden sonra iktisadi büyümenin gerçekleşmesiyle gelir eşitsizliğinin artacağından bahsedilmiştir. Ancak incelenen ülkelerin büyük çoğunluğunda aşağı yönlü ilişkinin hakim olduğu görülmüştür (Galbraith ve Kum, 2002: 1-19)

Daudelin ve Samy (2011) yapmış oldukları çalışmada Brezilya’nın 1991-2000 dönemi verilerini kullanarak gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Belediyeler düzeyinde inceleme yapılmış 500’den fazla belediyenin nüfus sayımı verilerinden faydalanılmıştır. Yapılmış olan çalışma literatürdeki çalışmalardan daha farklı bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Çalışmaya göre 1991 yılında “Ters-U” ilişkisi gerçekleşirken 2000 yılında ise bu durum “U” ilişkisi olarak görülmüştür. Bunun nedeni ise Kuznets Hipotezi’nin iktisadi

büyüme ve endüstrileşme arasında pozitif ilişki olduğu görüşüdür. Ancak iktisadi büyümenin gerçekleşmesiyle endüstrileşmede düşüş yaşıyorsa Kuznets eğrisi tersine dönmektedir. 1990'dan beri iktisadi büyüme ve endüstrileşme ilişkisi Brezilya'da negatif olması sebebiyle, çalışmada “Ters-U” şeklinde olan ilişkinin 2000 yılında U şeklini aldığı belirtilmiştir (Daudelin ve Yiagadeesen, 2011: 1-28).

Gallup (2012) çalışmasında 87 ülkenin zaman serisi verilerinden yararlanarak Kuznets Hipotezi olan gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin “Ters-U” şeklinde olup olmadığını test etmiştir. Yapmış olduğu çalışmada parametrik olmayan yöntemlerle trend analizi stokastik çekirdek yöntemlerinden faydalanarak, gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkinin U şeklinde olduğu sonucuna varmıştır. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesiyle birlikte gelir dağılımı eşitsizliği düşüş yaşamaktadır. Zaman içinde kişi başına gelirin artış göstermesiyle gelir dağılımı eşitsizliğinde zayıf şekilde artış yaşandığı görülür (Gallup, 2012: 1-34).

Melikhova ve Čížek (2014) yaptıkları çalışmada 1979-2009 yılları içinde 145 ülkenin ortalama gelir ve gelir dağılımı eşitsizliği verilerinden faydalanmıştır. Çalışmada, sosyal transfer yönlü hükümet politikalarının gelir eşitsizliğini etkilediği savunulmuştur. Bu tür politikaların gerçekleşmediği ülkelerde “Ters-U” eğrisinin gözlemlendiği görülmüştür. Sosyal transfer politikasının gerçekleştiği ülkelerde ise yatık U eğrisi görülmüştür. Çalışmada “Ters-U eğrisi varlığına yönelik çatışmaların sebebinin, ülkelerin sosyal politikalarının farklılık göstermesi ve bu durumun hesaba katılmamasıyla ortaya çıktığı düşünülmektedir. Çalışma sosyal politikanın gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesinde, iktisadi büyüme faktöründen daha fazla etkili olduğunu savunmuştur (Melikhova, Čížek, 2014, 388-410).

Doğan ve Cafrı (2016) çalışmalarında OECD ülkelerinin 2000-2012 yılları arasındaki verilerini kullanarak gelir dağılımı ve iktisadi büyüme ilişkisini incelemiştir. Çalışmada dinamik panel veri yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasında U şeklinde bir ilişki gerçekleştiği sonucu çıkmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin U şeklinde

olmasının sebebi olarak diğer değişkenler görülmüştür. Bu değişkenler ise faiz oranı tarımda çalışan işçi sayısı, teknolojik gelişmeler ve doğrudan yabancı yatırım olarak belirlenmiştir. Faiz oranı ve doğrudan yabancı yatırımlar ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında negatif ilişki görülmüştür. Tarımda çalışan işçi sayısı ve teknolojik gelişmeler ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında ise pozitif ilişki görülmüştür (Doğan ve Cafrı, 2016: 411-426).

Topuz ve Dağdemir (2016) çalışmalarında 1995- 2011 yılları içinde 94 ülkenin verilerini kullanarak, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisini ele almışlardır. Çalışmada ülkeler gelir gruplarına göre ayrılmıştır. Çalışmada dinamik panel veri yönteminden yararlanılmış ve modellerin tahmininde Sistem-GMM olarak bilinen “Sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu” kullanılmıştır. Yapılan çalışma Kuznets Hipotezini desteklemiştir (Topuz ve Dağdemir, 2016: 115-130).

Çakmak ve Tosun (2017) 2002-2013 dönemleri içinde 25 ülkenin verilerini kullanarak, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada panel veri yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada gelir eşitsizliği ölçütü olarak Gini katsayısından yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda bulgular Kuznets Hipotezini desteklememiştir. Dolayısıyla incelenen ülkelerde iktisadi büyüme ve gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişkinin U şeklinde olduğu görülmüştür (Çakmak ve Tosun, 2017: 33-44).

Cheng ve Wu (2015) çalışmalarında 1978-2011 yılları arasında Çin ekonomisinde görülen gelir eşitsizliğini incelemişlerdir. Çalışmada Panel veri ve zaman serisi yöntemi kullanmıştır. Gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkinin Kuznets Hipotezini desteklediği görülmüştür. Çalışmanın Kuznets Hipotezini desteklemesinde kentleşmenin etkisi bulunmaktadır. İktisadi büyüme ile kırsal bölgeden kentsel bölgeye göç gerçekleşmesiyle, göç eden nüfusun gelir seviyesinde artış yaşanmıştır. Kentleşmenin gerçekleşmesiyle başlangıçta eşitsizlikte artmış ilerleyen dönemde ise azalmaya başlamıştır. Çalışmada gelir dağılımının bir başka belirleyici sektörel düalizmdir. Düalizm, tarım ve tarım dışı sektörler arasındaki verimliliği ölçmektedir. Gelir dağılımının bir belirleyicisi olarak modele enflasyon da dahil edilmiştir. Sonuç olarak düalizm

ve enflasyonun, gelir dağılımı eşitsizliğini arttırıcı önemli bir etkisi bulunmaktadır. Kırsal kesimin gelişmesini sağlayacak politikaların oluşturulmasıyla gelir dağılımı eşitsizliğinin azalacağı belirtilmiştir (Cheng ve Wu, 2015: 1-24).

3.4. Çalışmanın Amacı, Veri seti ve Bulgular

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu amaçla çalışmanın bu kısmında gini katsayısı, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla, enflasyon ve dışa açıklık değişkenleri kullanılarak zaman serisi analizleri yapılmıştır. Çalışmanın kapsamı 1986 yılı ile 2021 yılları arasını kapsamaktadır. Daha uzun zaman dilimi ve farklı değişkenlerde kullanılmak istenilmiş fakat veri yetersizliğinden dolayı çalışma bu şekliyle kısıtlı kalmıştır. Kişi başına düşen GSYİH, dışa açıklık oranı ve enflasyon oranının logaritmaları alınarak modele dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlerle ilgili Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlerin Adı ve Kaynağı

Değişkenler	Kısaltması	Kaynak
Gini katsayısı	GİNİ	Standardized Word Income Inequality Database (SWIID)
Kişi başına düşen reel GSYH	KBGSYH	OECD
Kişi başına düşen reel GSYH’nin karesi	KBGSYH ²	Tarafımızdan üretilmiştir
Dışa açıklık oranı	DA	Dünya Bankası
GSYH Deflatörü	ENF	Dünya Bankası

3.5. Durağanlık Testleri

Zaman serisi analizi yapmak ekonomistler tarafından önemli bir yer tutmaktadır. Makro çalışan analistler çalışmalarında başta GSYİH, büyüme,

enflasyon, talep tahminleri ve borsa analizleri yapmaktadırlar (Hill vd. 2011: 477).

Zaman serisi analizinin başlangıcında, seriyi oluşturan sürecin zaman içerisinde sabit olup olmadığının yani durağanlığının tespit edilmesi gerekmektedir. Ekonometrik açıdan seriler arasında anlamlı bir sonuç elde etmek için analizi yapılan serinin durağan olması lazımdır. Durağanlık testi sonucunda analiz için ne yapılacağına karar verilmektedir.

Zaman serisi analizlerinde kullanılan değişkenlerin durağanlıkları, uğradıkları şoklar ile bağlantılı olmaktadır. Uğranılan şoklar kısa veya uzun dönemli olmaktadır (Çiftçi, 2015: 121). Ekonometrik analizlerde serilerin durağan olması şarttır, serilerin durağan olmaması sonucunda serilerde sahte regresyon görülmektedir. Bu sebeple serilerde durağanlık tespit edilmeli ve tespit için birim kök analizleri yapılmaktadır.

3.5.1. ADF Birim Kök Testi

Zaman serisi analizlerinde serilerin durağanlığını test etmek için kullanılan yöntemlerden biri de Augmented Dickey Fuller testidir. Dickey Fuller anlamlılık testi olup boş ve alternatif test yapmaktadır.

Ekonometrik analizden önce serilere durağanlık analizi yapılmalıdır. Bunun sebebi analize karar vermeden önce serilerin durağan olup olmadığı durağan olmamaları halinde kaçınıcı farkında durağan olduklarının tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada durağanlığı test etmek için en çok kullanılan Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi uygulanmıştır.

Tablo 2: ADF Birim Kök Testi

Değişkenler	I(0)		I(1)	
	T istatistik	prob	T istatistik	prob
GİNİ	-3.858736	0.0056*	-	-
KBGSYİH	-1.076851	0.7139	-5.281565	0.0001*
KBGSYİH ²	-0.996478	0.7438	-5.251328	0.0001*
DEF	-3.588054	0.0112*		
DA	-4.998101	0.0002*	-	-

Çalışmada kullanılacak analize karar vermeden önce serilere durağanlık testi uygulanmıştır. Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi sonuçları Tablo 2’de gösterilmektedir. Buna göre GİNİ ve dışa açıklık oranları düzey hallerinde durağan olmalarına rağmen KBGSYİH ve enflasyon değişkenleri birinci farkında durağan hale gelmektedirler.

3.6. Eşbütünleme Analizi

Eşbütünleşme analizi, durağan olmayan zaman serilerinin uzun dönemli ilişkisinin olup olmadığını araştıran testler olarak bilinmektedir. Serilerin durağanlığının gerçekleştirilmesi için serilerin birinci, ikinci, üçüncü, vd. farkları alınmaktadır. Farkların alınmasıyla birlikte değişkenlerin uğramış olduğu şoklar ortadan kalkmakta ayrıca diğer etkilerde uzun dönemde yok edilmektedir (Tarı, 2014: 415).

Analiz sonucunda değişkenlerin serilerinin durağan olmaması ve birinci farkları alındıktan sonra durağan olmaları, eşbütünlemenin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir (Özçelik ve Uslu, 2017: 38). Çalışmada eşbütünleşme ilişkisinin araştırılması için ARDL yöntemi uygulanacaktır.

3.6.1. ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

Değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olup olmadığı eşbütünleşme testleri ile analiz edilmektedir. Bu çalışmada Pesaran vd. (2001) tarafından ortaya koyulan Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (Autoregressive Distributed Lag – ARDL) sınır testi yaklaşımı uygulanmıştır. Yapılan bu testin diğer eşbütünleşme testlerine göre birtakım avantajları bulunmaktadır. Bu avantajlardan birisi, değişkenlerin $I(0)$ veya $I(1)$ olup olmadıklarına bakılmadan uygulanmasıdır (Pesaran vd., 2001: 290). Bu sebeple seriler durağanlaştırılarak veri kaybı ortadan kalkmakta ayrıca farklı durağanlığa sahip serilerde rahatça uygulanabilmektedir. Bu testin diğer bir avantajı ise kısıtsız hata düzeltme modeli kullanılmasıdır. Bu sebeple Engle-Granger testlerine göre daha iyi istatistiksel sonuçlar vermektedir (Narayan ve Narayan, 2005: 429). Üstelik gözlem sayısı az olan çalışmalarda dahi kullanılabilmesi önemli bir avantajdır. Diğer eşbütünleşme testlerine göre, ARDL sınır testi yaklaşımı küçük örnekleme dahi güvenilir sonuçlar elde etmeyi sağlamaktadır. Tüm bu sebeplerden ötürü eşbütünleşme testlerinden seriye en uygun olan ARDL eşbütünleşme testi olmaktadır. Çünkü serilerin durağanlık seviyeleri farklılık göstermektedir.

Değişkenlerin farklı durağanlık seviyelerine sahip olmalarından dolayı serilere ARDL sınır testi uygulanmasına karar verilmiştir. Çünkü bu test değişkenlerin $I(0)$ veya $I(1)$ olup olmadıklarına bakılmaksızın uygulanabilmektedir (Pesaran vd., 2001, 290). Bununla beraber küçük örnekleme sahip serilerde diğer eşbütünleşme testlerine göre ARDL sınır testi daha güvenilir sonuçlar vermektedir. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki ARDL sınır testi ile test edilmiştir. Otokorelasyon ve değişen varyans sorununun olmadığı ARDL (1, 1, 1, 3, 0) modeli kurulmuştur.

Tablo 3: ARDL Sınır Testi Sonuçları (model 1, 1, 1, 3, 0)

K	F istatistiği	Alt sınır $I(0)$	Üst sınır $I(1)$
4	5.536658	3.47	4.57

Not: k bağımsız değişken sayısını ifade etmektedir. Kritik değerler %5 anlamlılık düzeyindeki değerlerdir.

Bundan sonraki aşamada temel hipotezlerin F testi ile sınanması gerekmektedir (Narayan, 2005, 1981). Tablo 3 ARDL sınır testi sonuçlarını vermektedir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere F istatistik değeri alt ve üst kritik değerlerin üstünde yer almaktadır. Bu durumda değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 4: ARDL (1, 1, 1, 3, 0) modeline göre Uzun ve Kısa Dönem Katsayıları

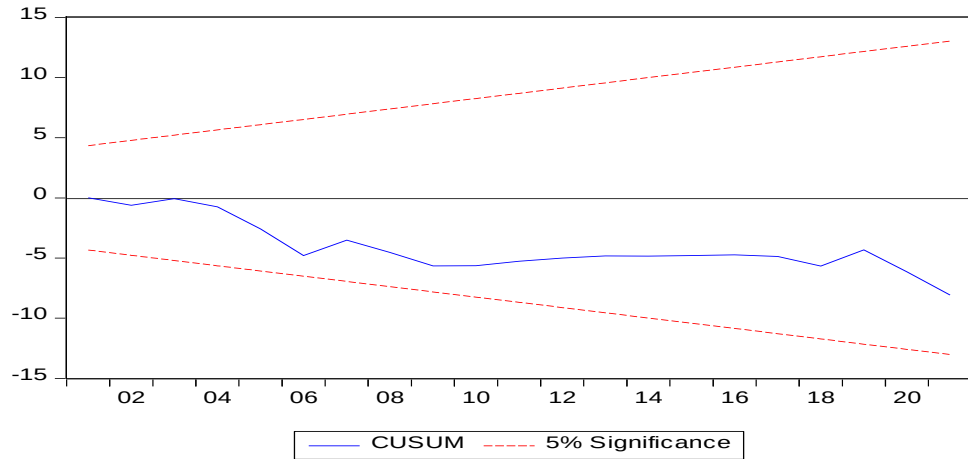
Değişkenler	Katsayılar	T istatistik	Prob
KBGSYH	3.72E-05	0.906604	0.3749
KBGSYH ²	-2.09E-09	-1.076848	0.2938
ENF	0.000674	0.749792	0.4617
DA	0.000178	0.396076	0.6960
Kısa Dönem			
C	0.214294	6.024232	0.0000
@trend	-0.002540	-4.404633	0.0002
D(KBGSYH)	-4.97E-05	-3.343561	0.0031
D(KBGSYH ²)	1.94E-09	2.176351	0.0411
D(DEF)	5.49E-05	0.441400	0.6634
D(DEF(-1))	-0.000531	-3.643753	0.0015
D(DEF(-2))	-0.000305	2.255131	0.0349
CointEq(-1)*	-0.605770	-5.740757	0.0000*

Tanısal Test Sonuçları			
R-squared	0.714833	Otokorelasyon	0.3379
Adjusted R squared	0.634986	Değişen varyans	0.0116
Jarque-Bera Normallik	0.212846		

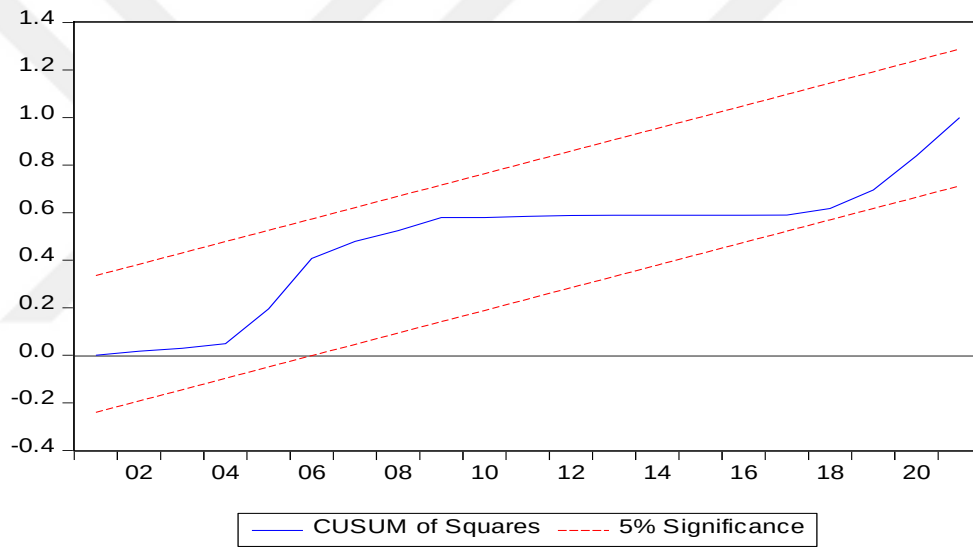
Tablo 4 ARDL modelin kısa ve uzun dönem katsayılarını göstermektedir. Uzun dönemde katsayıları incelendiğinde KBGSYH, ENF ve DA değişkenleri ile GİNİ arasında aynı yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca kişi KBGSYH² değişkeni GİNİ katsayısı ile ters yönlü ilişki içerisinde. Bu Kuznets eğrisinin geçerli olması için beklenen bir durumdur. Fakat uzun dönem katsayıları istatistiki olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu nedenle Türkiye için Kuznets eğrisini geçerliliğinden bahsedilememektedir. Modelin hata düzeltme katsayısı ise beklenildiği gibi negatif ve istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Bu sonuç kısa dönemde meydana gelen sapmaların 1.6 dönem sonra düzeltilerek uzun dönem dengesine oldukça hızlı bir şekilde ulaştığı anlamına gelmektedir.

Modelin tanısal test sonuçları Tablo 4’te gösterilmektedir. Otokorelasyon LM testi sonuçlarına göre modelde otokorelasyon olmadığı, Jarque- Bera test sonuçlarına göre hata teriminin normal dağıldığı, White testi sonuçlarına göre modelde değişen varyans sorunu olmadığı görülmektedir. Bu nedenle elde edilen tahmin sonuçlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

ARDL modelin yapısal kırılma içerip içermediği Cusum ve Cusum sq testleri ile sınanmıştır. Şekil 1 ve 2’de de görüldüğü üzere model yapısal kırılma içermemektedir.

Şekil 11: CUSUM testi

Şekil 12: CUSUM of squares testi

SONUÇ

İktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki yıllardır iktisatçılar ve politika yapımcıların ilgi duyduğu bir alan olmuştur. Gelir eşitsizliği, gerek az gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmiş ülkelerde yaşanan dünya genelinde bir sorun haline gelmiştir. Ayrıca gelir eşitsizliği yalnızca iktisadi değil, sosyal ve toplumsal konuları ilgilendiren sosyo-ekonomik bir kavramdır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin kabul edilemez derecede fazla olması doğrudan toplumu sosyo-ekonomik açıdan etkilemektedir. Bunun yanında serbest piyasa ekonomisinde piyasa gerilemesi olarak nitelendirilen gelir eşitsizliği, politika yapımcıların almış olduğu iktisadi ve siyasi kararların sorgulanmasına yol açmaktadır.

İktisadi büyüme, ülke içinde üretilen mal ve hizmet miktarının dönemler itibariyle sürekli olarak artışı olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle iktisadi büyüme; yaşam standartı, sosyal refah seviyesi, kamusal hizmet yeterliliği gibi niteliksel bir anlayıştan ziyade niceliksel ve sayısal olarak ölçülebilen bir kavram olarak ifade edilmektedir.

Bu çalışmanın temel yapısı iktisadi büyüme ve gelir dağılımı konuları üzerine kurulmuştur. Çalışmada, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı ilişkisinin boyutları araştırılmıştır. İktisat literatüründe büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ilk kez 1955 yılında Simon Kuznets ortaya atmıştır. Kuznets yapmış olduğu çalışmada iktisadi büyümenin gerçekleştiği ilk zamanlarda gelir dağılımı eşitsizliği olumsuz yönde etkilenirken, büyümenin ilerleyen zamanlarında gelir dağılımı eşitsizliği olumlu yönde etkilenmeye başlamıştır. Kuznets'in literatüre kazandırmış olduğu bu çalışmadan sonra iktisatçılar tarafından iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki sorgulanmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konulan ilişki kısa dönem - uzun dönem, az gelişmiş - gelişmiş ülke veya düşük-orta-yüksek gelirli ülke olarak incelenmekte ve birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum iktisatçılar tarafından net bir fikrin oluşmadığını göstermektedir.

İktisatçılar tarafından yapılan iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, iktisadi büyüme ve gelir dağılımı

arasında pozitif veya negatif bir ilişki olabileceği gibi herhangi bir ilişkinin mevcut olmadığına dair sonuçlar söz konusu olmaktadır.

İktisadi büyümenin gelir dağılımı üzerinde yaratmış olduğu etkileri inceleyen çalışmalarda, genel olarak yatay kesit, zaman serisi ve panel veri gibi ekonometrik yöntemler kullanılmaktadır Yatay kesit analizleri zaman içinde eleştirelere maruz kalmıştır. Yapılan temel eleştiri ise iki farklı ülkede ölçülen Gini katsayılarının aynı bilgilerden oluşmayabileceğidir. Bununla birlikte ülkeler benzer sosyo-ekonomik yapıya benzer varsayımı yanlış bulgulara neden olmaktadır. Daha sonraki çalışmalarda yatay kesit analizi yerini zaman serisi analizine bırakmıştır. Zaman serisi analiziyle gerçekleşen çalışmalar iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi ülke özelinde incelemektedir. Bu durumda yatay kesit verilerinin neden olduğu sorunlar ortadan kalkarak ülke içindeki gelir dağılımını net bir şekilde ortaya konmaktadır. Çalışmada Türkiye’de Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmadığı ARDL sınır testi ile sınanmıştır

Bu çalışmanın amacı gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişkiyi Kuznets Hipotezi kapsamında analiz etmektir. Bu amaçla gelir dağılımını temsilen Gini katsayısı, büyümeyi temsilen ise kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla değerleri ile model kurulmuştur. Ayrıca modele gelir dağılımına direkt etkisi olduğu düşünülen enflasyon ve dışa açıklık oranı değişkenleride dahil edilmiştir. 1986-2021 dönemi yıllık seriler kullanılarak zaman serisi yöntemleri ile analiz test edilmiştir. Öncelikle serilere ADF birim kök testi uygulanmıştır. Değişkenlerin farklı durağanlıklara sahip olması nedeni ile ARDL sınır testine yönelinmiştir. ARDL test sonucuna göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir. Fakat uzun dönem katsayıları istatistiki olarak anlamlı bulunmadığı için Kuznets Hipotezinin geçerliliğinden bahsedilememektedir. Bununla beraber yapılan hata düzelme modelinde hata düzeltme terimi hem negatif hem de istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durum kısa dönemde meydana gelen sapmaların 1.6 dönem sonra düzeltilerek uzun dönem dengesine oldukça hızlı bir şekilde ulaştığı anlamına gelmektedir.

Türkiye’de 20. Yüzyılın ikinci yarısında tarımsal yolla gelir elde edenler ile ücretli kesim arasında gelir dağılımında 1960’lı yıllardan itibaren bir düzelme gerçekleşirken 1980’den sonra bir bozulma yaşanmıştır. Gelişmiş ülkelerin kalkınma aşamasına erken başlamasıyla Kuznets hipotezini doğrulayan eğilimler söz konusu olurken Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu eğilim doğrulanmamaktadır. Türkiye örneği için 1986-2021 dönemine ait bulgular, Türkiye’de Kuznets hipotezinin aksine gelir düzeyi arttıkça eşitsizlik ilk olarak azalmakta, daha sonra ise artmaktadır. Bu sonuca göre Türkiye ekonomisi kapsamında iktisadi büyüme doğrudan gelir dağılımı eşitsizliğini yok edeceğine dair liberal söylemin geçerli olmadığını göstermektedir. Türkiye son yıllarda uygulanan politikalarla daha dışa açık bir ekonomi haline gelmiştir. Dünya ekonomisinin gelişmesiyle Türkiye geçmiş dönemlere göre daha hızlı büyüme oranlarına sahip olmaktadır. Türkiye’de büyümenin gerçekleşmesiyle gelir dağılımı eşitsizliğinde artış yaşanması, liberal iktisat politikalarında yapısal bir bozukluk olduğunu göstermektedir. İstikrarlı bir makroekonomik denge oluşturulmadan, ekonominin dünya piyasasında yer alması, iktisadi büyümenin gelir eşitsizliği üzerinde istenilen etkiyi yaratmadığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında liberal ekonomi politikaların etkisiyle ortaya çıkan 1994,1997-1998, 2000-2001 ardışık yerel krizleri ile 2008 küresel krizinin de gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkilerini görmek mümkündür.

Dişbudak ve Süslü (2009) çalışmalarında Türkiye’de Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmadığını incelemek adına ARDL yöntemi kullanarak zaman serisi analizi yapmışlardır. Kuznets Hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ak ve Altıntaş (2016) çalışmalarında 1986-2012 yılları arasında Türkiye’de Kuznets Hipotezinin geçerli olup olmadığını incelemiştir. ARDL sınır testi yöntemi kullanılmıştır. Kuznets Hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki çalışma kullanılan yöntem ve Kuznets Hipotezi’nin geçersiz olması çalışmamızla benzerlik taşımaktadır.

Ülkelerde görülen gelir dağılımı eşitsizliği bireylerin refah seviyesini etkilemektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğine etki eden çok sayıda faktör bulunmakta olup bu faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Çalışmalarda görülen en büyük sorun az gelişmiş ülkelerde verilere erişim zorluğudur. İlerleyen dönemlerde verilere rahatça ulaşılması beklenmektedir. İktisadi büyüme yalnızca reel gelirdeki sayısal bir artış olarak görülmemekte istikrarlı ve sürdürülebilir büyümenin yanında sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle dünya genelinde ve ülkelerde yaşanan gelir dağılımı eşitsizliğine ülkelerin çözüm yolları araması bu konuda aktif politikalar üretilmesi, çağdaş devlet anlayışının gerçekleştirilmesi gereken en önemli konuları arasındadır.

İktisadi büyüme yalnızca reel gelirdeki sayısal bir artış olarak görülmemekte istikrarlı ve sürdürülebilir büyümenin yanında sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle enflasyonun düşürülmesi, işsizlik oranlarının azaltılması ve istihdam olanaklarının yaratılması, eğitim düzeyinin geliştirilmesi, kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, plansız göçün engellenmesi, ülkedeki finansal alt yapının sağlanması sağlık sektörünün geliştirilmesi, adil vergi dağılımının sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. (2008), İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri, Bursa, Dora Yayıncılık.
- Ak, M.Z. ve Altıntaş, N. (2016), Kuznets'in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, 1986-2012, C.2, S.3, 94-102.
- Akalın, G. (1986), Kamu Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Akça, H. ve Ela, M. (2012), Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Türkiye Değerlendirmesi, Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 21, S. 3, 252-253.
- Akın, C. S. ve Aytun, C. (2018), Gelir Dağılımının Makroekonomik Belirleyicileri: Türkiye Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 15, S. 42, 52-81.
- Aksu, L. (2013), Türkiye'de İktisadi Büyümenin Kaynakları, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002), Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Alkın, E. (1992), Gelir ve Büyüme Teorisi, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Altınışik, İ. ve Peker, H. S. (2008), Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, C.10, S.15, 110-117.
- Aslan, N. (2015), Makro İktisat KPSS ve Kurum Sınavları İçin, İstanbul, İkinci Sayfa Yayınevi.

- Aslan, N. Ve Kanbur, A.Ş. (2007), Türkiye’de 1980 Sonrası Satın Alma Gücü Yaklaşımı, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.23, S.2, 9-43.
- Aydın, M. (2013), Türkiye’de Vergileme ve İşsizlik, İstanbul, İjopac Yayınları.
- Bahmani.O., M. ve A. Gelan (2008), Kuznets inverted-U Hypothesis Revisited, A Time-Series Approach Using US Data, Applied Economics C.15, S.9, 677-681.
- Bakkal, M. (2016), Gelir Dağılımı Türkiye’de Gelir Dağılımı Sorunu, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Barış, S. Ve Nispet U., (2019), Yenilik ve Gelir Eşitsizliği: Kuramsal Bir Yaklaşım, Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, C.5, S.1, 32-35.
- Baş, K. (2009), Küreselleşme ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.18, S.1, 49-70.
- Başoğlu, U., Ölmezoğulları, N., Parasız, İ. (2012), Gelir Bölüşümü Teori ve Politika, Bursa, Ekin Kitabevi.
- Bayraktar, C. (2012), Keynes ve Refah Devleti, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 10, S.2, 251-252.
- Berber, M. (2011), İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Trabzon, Derya Kitapevi.
- Berber, M. (2017), İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Trabzon, Ekin Yayıncılık.
- Bilgili, Y. (2016), Karşılaştırmalı İktisat Okulları, İstanbul, 4T Yayınevi.
- Bilgin, D. (2012). İçsel Büyüme Modelleri ve 1980 Sonrası Türkiye’de Kalkınma Politikaları, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Boratav, K. (1995), Kamu Maliyesi ve Gelir Dağılımı, İstanbul, Sevinç Matbaası.
- Bozkurt, C. (2014), Kayıtdışı Ekonominin Bir Değerlendirmesi ve Türkiye, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.13, S.1, 42-49.

- Branco, K. J. ve Williams. J. B., (1988), Economic Development and Income Distribution-A Cross National Analysis, American Journal of Economics and Sociology, C.47, 277- 297.
- Brezis, E. S., Warren Y., (2003), The New Views on Demographic Transition: A Reassessment of Malthus and Marx s views on Population, The European Journal of the History of Economic Thought, Taylor & Francis Journals, C.10, S.1, 25-45.
- Campano, F. ve Salvatore,.D (2006). Income Distribution. New York, Oxford University Press Inc.
- Chen B.,“An Inverted-U Relationship Between Inequality and long run Growth, Economic Letters, C.78, 205-212.
- Chotikapanich, D. (2008), Modeling Income Distributions and Lorenz Curves, New York, Springer Science Business Media.
- Clarke, Simon, Marx, (1982), Marginalism and Modern Sociology, From Adam Smith to Max Weber, First edition, Macmillan.
- Cyphe, J. M. and Dietz, L. (2009), The Process of Economic Development, Third Edition, Routledge.
- Çakmak, İ. A., Tosun, B. (2017), Ekonomik Büyüme-Gelir Dağılımı İlişkisi: Kuznets Hipotezinin Seçilmiş Ülkeler Üzerine Araştırılması., Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.1, S. 33, 33-44.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği Ve Yoksulluk, Sosyal Siyaset Konferansları, C.0, S.59, 93-94.
- Çelik, A. (2004). AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği Piyasa Dağılımı–Yeniden Dağılım, Çalışma ve Toplum, C.3, S.3, 53-91.
- Çetinkaya, Ş. (2012), Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.

- Çiftçi, C. ve Aykaç, G. (2014), İçsel Büyüme Modelleri ve Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerin Konumları, Sosyo Ekonomi Dergisi, C.14, S.14, 63-164.
- Çiftçi, E. (2015), Türkiye'de Enflasyon ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki Ampirik Bir Uygulama (1980-2014), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Danışoğlu Çelikel, A. (2004), Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, C.3, S.6, 229-236.
- Daudelin, J, and Yiagadeesen, S. (2011), Flipping Kuznets' Evidence from Brazilian Municipal Level Data on the Linkage between Income and Inequality. Berlin: desiguALdades.net Research Network on Interdependent Inequalities in Latin America Working Paper. desiguALdades.net Working Paper Series. no. 10
- Demir, O. (2008). İçsel Büyüme Kapsamında Devletin Değişen Rolü.
- Demir, Ö. (1995), Joseph A. Schumpeter: Hayatı, Eserler ve Katkıları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.50, S.1-2, 155-172.
- Demirgil, B. (2018), Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. C.19, S.2, 120-121.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2001), Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı.
- Dilber, İ. (2018), Büyüme Teorileri, İzmir, Altın Nokta Yayınevi.
- Dinler, Z. (2010), İktisada Giriş, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Dişbudak, C. ve Süslü, B. (2009), Kalkınma ve Bireysel Gelir Dağılımı, Kuznets Hipotezi Türkiye İçin Geçerli Mi, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.9, S.18, 146-166.

- Doğan, C. M. (2007), Türkiye'de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi, Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar, C.3, S.2, 93-119.
- Doğan, N., Cafrı, R. (2016), Which Hypothesis Is Valid In OECD Countries, Kuznets U Curve or Great U-Turn System GMM Estimation for Dynamic Panel Data. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C. 25, S. 3, 411-426
- Doğaner Gönel, F. (2010), Kalkınma Ekonomisi Bursa, Efil Yayınevi.
- Domar, E. (1946). Capital Expansion and Rate of Growth and Employment. Econometrica, S.14, 137-147.
- DPT. (2001), Gelir Dağılımının iyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel ihtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- Durna, C. (2011), Gelir Dağılımı Adaletsizliğinin İnsan Haklarına Etkileri, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Erçakar, M. E. ve Güvenoğlu, H. (2018), Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış, Sosyal Bilimler Metinleri, C.0, S.1, 38-53.
- Erdoğan, S. ve Canbay, Ş. (2016), İktisadi Büyüme- Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Harcamaları İlişkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.4, S.2, 30-44.
- Ergun, T. (2013), Makroekonomiye Giriş, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Fisunoğlu, M. ve Köksal Tan, B. (2009), Keynes Devrimi ve Keynesyen İktisat, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, C.20, S.70, 32-33.
- Galbraith, J. K, Kum, H. (2002), Inequality and Economic Growth: Data Comparisons and Econometric Tests. The University of Texas at Austin. UTIP Working Paper, No, 21.
- Gallup, J. K. (2012), Is there a Kuznets curve?. Portland State University.

- Gupta, K. R., (2009), Economics of Development and Planning: History, Principles, Problems and Policies, Fourth Edition, Atlantic Publishers, India.
- Güneş, H.H. (2009), İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri Ve Politikaları, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. C.8, S.28, 134-135.
- Günsoy, G. (2005), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesini Sosyal Bilimler Dergisi, C.1, S.2, 35-52.
- Günsoy, G. (2018), Geleneksel Büyüme Teorileri İktisadi Büyüme, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gürak, H. (2016), Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Kuramlar Eleştiriler ve Alternatif Bir Büyüme Modeli, Ankara, Nobel Yayınevi.
- Gürsel, S., Levent, H., Selim, R. ve Sarıca, Ö. (2000), Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk Avrupa Birliği ile karşılaştırma, İstanbul, Tüsiad Yayınları.
- Gürses, D. (2009), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi C.12, S.21 339-350.
- Hammond, J. D., (2013), “Malthus, Utopians, and Economists”, Research in the History of Economic Thought and Methodology, S.33, 179-207.
- Harrod, R. F. (1939). “An Essay in Dynamic Theory”. Economic Journal, S.49, 14-33.
- Henderson, J. P., (1992), Introduction to Thomas Robert Malthus, An Essay on the Principle of Population, 1798, Essays in the History of Mainstream Political Economy, 140-150.
- Hiç, M. (1960), Ricardo'nun Büyüme Teorisi ve Az Gelişmiş Memleketler, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, C.22, S.2, 25-36.
- Hiç, M. (1981), Büyüme ve Gelişme Ekonomisi, Kırklareli, Sermet Arkadaş Yayınevi.
- Hill, R. C., Griffiths, W. E. and Lim, G. C. (2011), Principles of Econometrics, Danvers, MA, WILEY.

- Işık, N. (2006), Sektörel Gelir Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. C.2006, S.2, 119-127.
- İşgüden, T. (1982), Makro İktisat, İstanbul, Bilim ve Teknik Kitabevi Yayınları.
- Kapucu, H, Murat Aydın, İsmail Şiriner, Farhang Morday ve Ümit Çetin, Politik İktisat ve Adam Smith, İstanbul, Yön Yayınları.
- Karacan, R. (2017), Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Türkiye Örneğiyle, İstanbul, Yalın Yayıncılık.
- Karataş, V. (2004), İMF Destekli İstikrar Programları ve Gelir Dağılımına Etkisi Türkiye Örneği, Sakarya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Karl, M. ve Ağır, H. (2003), Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Testi. II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Bildiriler Kitabı.
- Karluk, R. (1997), Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim, Yapısal ve Sosyal Değişim, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Kaynak, M. (2011), Büyüme Teorileri Giriş, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Kazgan, G. (2006), İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Keller, D. R., (2010), Environmental Ethics The Big Questions, WileyBlackwell, 1. Edition.
- Kubar, Y. (2011), Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.1, S.2, 227-246.
- Kuştepe, Y. Halaç, U. (2004), Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.6, S.4, 143-160.

- Kuznets, S. (1955), Economic Growth and Income Inequality, The American Economic Review, C.45, S.1, 1-28.
- Lynch, J. W., Kaplan, G. A. (1997), Understanding How Inequality in the Distribution of Income Affects Health, Journal Of Health Psychology, C.1, S.3, 297- 314.
- McGrattan, E. R., A (1998), Defense of AK Growth Models, Federal Reserve Bank of Minneapolis Quartely Rewiew, Vol.22 No.4, 13-27.
- Narayan, P. K. and Narayan S., (2005), Estimating income and price elasticities of imports for fiji in a cointegration framework, Economic Modelling, S.22, 423-438.
- Oksana, M. and Čížek, J. (2014), Kuznets Inverted U-Curve Hypothesis Examined on Up-To Date Observations for 145 Countries. Prague Economic Papers, Prague,University of Economic, C,2014 S,3 388-410.
- Özbilen, Ş. (1998), Maliye Politikası, Teori İlkeler Yöntemler ve Uygulama Sorunları, Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Özdemir, D. ve Ömsen. S, vd. (2011), Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkileri: Geçiş Ekonomileri Deneyimi, The Relationship between Economic Growth and Income Distribution: The Case of Transition Economies.
- Özdemir, M. Ç. ve İslamoğlu, E. (2017), Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Kavram - Teori - Uygulama), Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Özel, H. A. (2012) Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.2, S.1, 64-72.
- Özgüler, C. (2014), Gelir Servet ve Yoksulluk, İstanbul, Cinius Yayınları.
- Özgüven, A. (2005), İktisat Bilimine Giriş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, İstanbul, Filiz Kitabevi.

- Özşahin, Ş (2010), Finansal Liberalizasyon Politikaları ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi (1989-2004), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.13, S.1-2, 48-54.
- Öztürk, N. ve Göktolga, Z. G. (2010), Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler, Bütçe Dünyası Dergisi, C.2, S.34, 3-25.
- Öztürk, Y. K. ve S. Kuşçu, (2011), Finansal Serbestleşme İlk Deneyimler ve Kriz, C. 1, S. 49, 10-21.
- Pamuk, M. ve H. Bektaş.(2014), Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki ARDL Sınır Testi Yaklaşımı, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi. C.2, S.2, 78-86.
- Panizza, U., (2002), "Income Inequality and Economic Growth: Evidence from American Data," Journal of Economic Growth, Springer, vol. 7(1), 25-41.
- Parasız, İ. (1997), Modern Büyüme Teorileri, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2000), Modern Makro Ekonominin Temelleri, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınlar.
- Parasız, İ. (2003), Ekonomik Büyüme Teorileri, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2008), Ekonomik Büyüme Teorileri, Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Pehlivan, M. S. (2009), Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Devletin Müdahale Araçları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Örneği, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Pen, J. (1971), Income Distribution, Facts, Theories, Policies, Translated from the Dutch Praeger by Trevors. Preston, New York, Washington, Publishers.
- Persson, T. ve Tabellini, G., (1994), “Is Inequality harmful for Growth?” The American Economic Review, V. 84, N. 3, 600-621.

- Pesaran, M. H., Y. Shin ve Smith R. J., (2001), Bounds testing approaches to the analysis of level relationships, *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.
- Sarno, L., and Taylor, M. (2003), Purchasing power parity and the real exchange rate. *IMF Staff Papers*, 49, 65–105.
- Savaş, V. (2000), *İktisatın Tarihi*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Savaş, V. (1986), *Keynezyen İktisat Yıkılırken*, İstanbul, Beta Basım Yayım.
- Savaşan, F. (2019), *Piyasa Başarısızlığından Devletin Başarızlığına Kamu Ekonomisi*, Bursa, Dora Yayıncılık.
- Sevinç, H. (2011), Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, C.6, S.2, 35-54.
- Smelser, N. J., Swedberg, R. (1994) *The Sociological Perspective on the Economy* Nausner and Nausner Verlag, 1-45.
- Sönmez, M. (2002), *100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Stiglitz, E. J. (2015), *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*, Kindle Edition.
- Sundrum, R.M. (1990) *Income Distribution In Less Developed Countries*. Londra, Routledge Publisher.
- Şahin, H. (1997) *Türkiye Ekonomisi*, Bursa, Ezgi Kitapevi.
- Şahin, H. (2000) *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi Bugünkü Durumu*, Bursa, Ezgi Kitapevi.
- Şeker, D. (2008), *Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerine Etkiler*, DPT(Devlet Planlama Teşkilatı) Uzmanlık Tezler.
- Şit, M. (2008) *Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Bölgeler Arası Kıyaslama(1987-2007 Dönemi)*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlamış Yüksek Lisans Tezi.

- Taban, S. (2008), İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller, Ankara
- Taban, S. (2016), İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Taban, S. (2016), İktisadi Büyüme Kavram ve Modeller, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Taban, S. Ve Kar, M. (2016), Kalkınma Ekonomisi, Bursa, Ekin Basın yayım dağıtım
- Tarı, R. (2014), Ekonometri, Kocaeli, Umuttepe Yayınları.
- Telatar, O.M. ve Terzi, H. (2010), Nüfus ve Eğitimin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Üzerine Bir İnceleme, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.24, S.2, 197-214.
- Theil, H. (1967), Economics and Information Theory, Amsterdam, North-Holland Publications.
- Thirwall, A. P. (2003), Growth and Development. Palgrave Macmillan, 7th Edition, Todaro, Michael P., and Smith, Stephan Economic Development. Addison Wesley, 8th Edition.
- Todaro, M. P. ve Smith, S. C. (2000). Economic Development 7th., Boston MA, Addison Wesley.
- Todaro, M. P, ve Smith, S. C. (2014), Economic Development 12th Edition, Pearson.
- Tokatlıoğlu, İ. ve Atan M. (2007), Türkiye'de Bölgeler Arası Gelişmişlik Düzeyi ve Gelir Dağılımı Düzeyi: Kuznets Eğrisi Geçerli mi Ekonomik Yaklaşım, C.65. S.18, 25-58.
- Tomanbay, M. (2017). John Maynard Keynes'in Yaşamı ve İktisadi Düşüncesinin Gelişimi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.6, S.11, 7-16.
- Topuz, S. ve Özcan Dağdemir, G. (2016), Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi'nin Geçerliliği,

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,
C.11, S.3, 115-130.

Türker, M.S. (2009), İçsel Büyüme Teorilerinde İçsel Büyümenin Kaynağı ve Uluslararası Ticaret Olgusuyla İlişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. S.25, 87-94.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2008). Tüketim Harcamaları, Yoksulluk Ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6, Ankara, TÜİK Matbaası.

Uysal, Y. (2007), Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye'de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.2, 248-292.

Ünsal, E. M. (2017), Makro İktisat, Ankara, Murat Yayınları.

Ünsal, E. M. (2007), İktisadi Büyüme, Ankara, İmaj Yayıncılık.

Üzümcü, A. (2012), İktisadi Büyüme, İstanbul, Beta Yayınları.

Üzümcü, A. (2015), İktisadi Büyüme Teori Model ve Türkiye Üzerine Gözlemler, Bursa, Beta Yayıncılık.

Üzümcü, A. (2018), İktisadi Büyüme, İstanbul, Beta Yayınları.

Van den Berg, H. and Joshua, J.L. (2007), International Trade and Economic Growth, Sharpe Publishing.

Watkins, K. (2006). Beyond Scarcity, Power, Poverty and The Global Water Crisis, Human Development Report.

Wenli, C., Wu, Y. (2015), Income inequality in China Testing the Kuznets Hypothesis with National Time Series and Provincial Panel Data 1978-2011. Monash Business School Economic Department Discussion Paper, 32/15.

Yamak, R. ve Yamak, N. (1999), Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, C.1, S.1, 16-28.

Yanar, R. ve Şahbaz, A. (2013), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.8, S.3, 55- 74.

Yıldırım, N. (2011), İktisadi Büyüme Teorisi, Barış Kitap.

Yücel D. (2011), Gelir Dağılımı Teorileri ve Politikaları Türkiye’de Gelir Dağılımı Yoksulluk Sorunu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi.

Yülek, M. (1997), İçsel Büyüme Teorileri, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Kamu Politikaları Üzerine, Hazine Dergisi, S. 6, 1-15.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: CeydaNur Ayan

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

